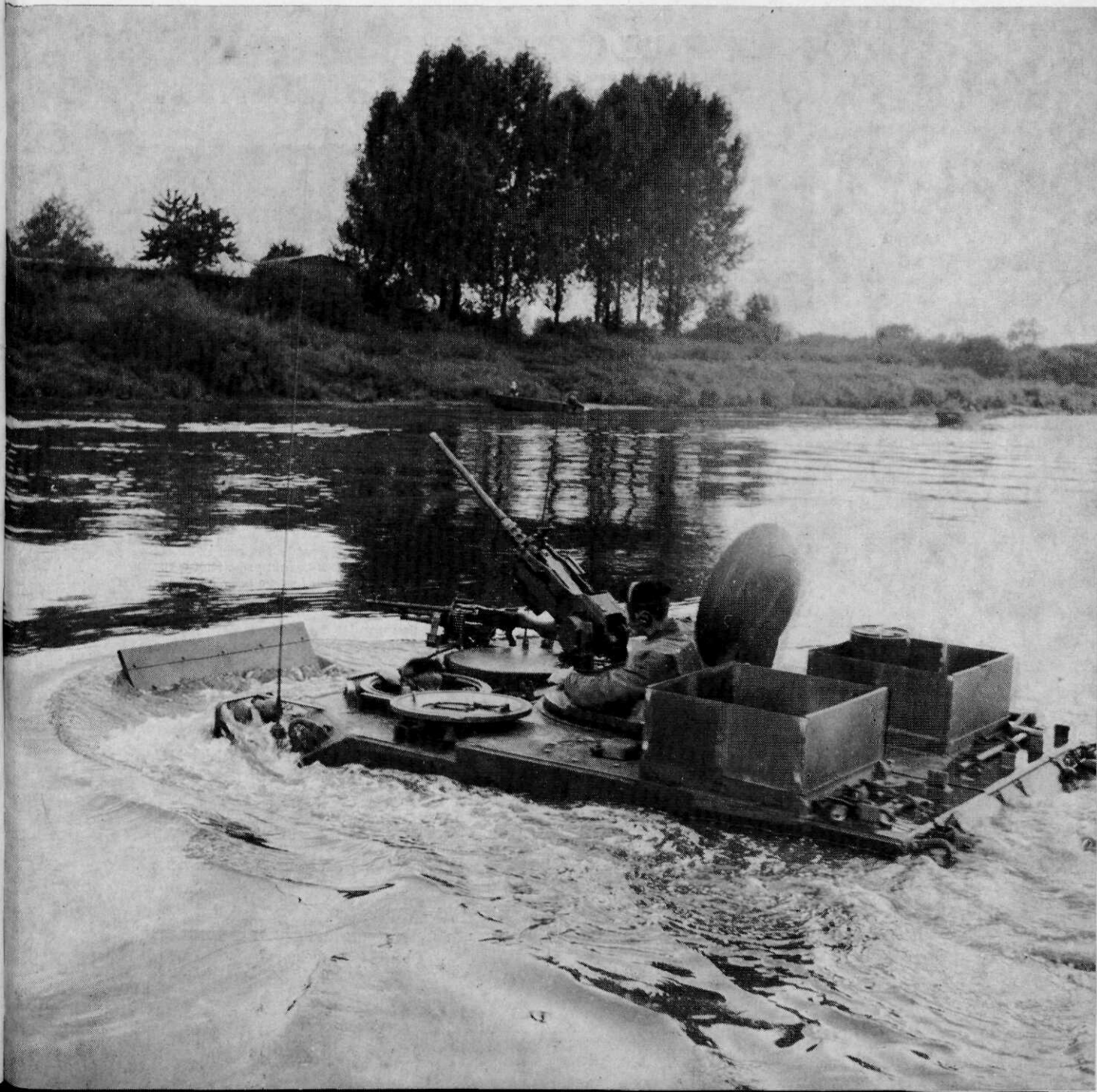

138e jaargang - april 1969 - nr 4

de militaire spectator

**waarin opgenomen de officiële mededelingen van de
Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht**

de militaire spectator

4

JAARGANG 138

MAART 1969

maandblad, waarin opgenomen
de officiële mededelingen van
de Koninklijke Landmacht en
de Koninklijke Luchtmacht

Uitgave van

MOORMANS PERIODIEKE PERS N.V.

lid van de Nederlandse Organisatie
van Tijdschrift Uitgevers (NOTU)

Directie, Redactie, Administratie en Advertenties:
Zwarteweg 1 - Den Haag - tel. (070) 18 23 55 - giro 4 47 15

Hoofdredacteur:

F. Touber
Kolonel der Infanterie (gsb)

Adjunct-hoofdredacteur:

S. van der Pol
Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

Redactie:

L. P. van Oppen
Luitenant-Kolonel der Infanterie (gsb)

J. C. M. Smits
Kolonel der Infanterie (gsb)

M. W. A. Weers
Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

ir. T. A. van Zanten
Kolonel van de Technische Staf

Abonnementsprijs: f 24,96 per jaar (incl. BTW)
buitenland: f 30,00 per jaar
losse nummers: f 2,34 (incl. BTW)

Advertenties: contractprijzen op aanvraag

NADRUK VERBODEN

INHOUD

Officiële mededelingen

150 Uit de Landmacht- en Luchtmachtorders
Mededelingen van de Inspecteur der
Opleidingen

Redactioneel gedeelte

151 Herstructurering van de Koninklijke
Landmacht

152 De M113, een nieuw raspaard in de
verkenningstal, door A. C. Floor en W.
F. S. van Lingen, resp. Majoor en Rit-
meester der Cavalerie

158 De herstructurering van de Koninklijke
Landmacht - 1. Overwegingen, door M.
H. von Meyenfeldt en H. Volten, Ma-
joor der Infanterie (gsb) en Majoor van
de Militaire Administratie (register-ac-
countant)

163 De Jewish Brigade en andere Joodse
eenheden in de Tweede Wereldoorlog,
door M. de Lussanet de la Sablonnière,
Eerste Luitenant der Artillerie

174 Enkele niet-materiële aspecten ter ver-
krijging van een verbetering van het
onderhoud, door ir. G. C. Gelderblom,
Majoor van de Technische Staf

179 Nieuwe uitgaven

180 Waarom vormingswerk beroepsmilitai-
ren? door P. C. Groenendijk, Legeraal-
moezenier

182 Pantserbestrijding, door R. Scholten,
Luitenant-Kolonel van de Generale Staf

189 Meningen van anderen

191 Antwoord op meningen van anderen

193 Nieuwe uitgaven

194 Uit de vakpers

Bij de omslagfoto:

De M113 C&R (CV) bij de overschrijding van de Weser
(zie het artikel op blz. 152)

Officiële mededelingen

Koninklijke Landmacht en
Koninklijke Luchtmacht

Uit de Landmacht- en Luchtmachtorders

LaO 68029. Groot verlof en klein verlof in afwachting van groot verlof door dienstplichtigen der Koninklijke Landmacht.

LaO 68030. Humanistisch geestelijke verzorging vanwege het Humanistisch Verbond.

LaO 68031. Vierde wijziging districtsbeschikking 1965.

LaO 68032. Overleg met vereniging van dienstplichtige militairen.

LaO 68033. Vredesinstructie hoofdtraadsman.

LaO 68034. Vredesinstructie voor een raadsman.

LaO 68035. Naamgeving militaire gebouwen (Koninklijke Militaire Academie te Breda).

LaO 68036. Overeenkomst met artsen voor de duur van drie jaren.

LaO 68037. Beschikking uitrusting militairen land- en luchtmacht 1969.

LaO 68038. Reisfaciliteiten N.V. Nederlandse Spoorwegen.

LaMed 029-68. Vervoer voor rijksrekening in geval van verlof of bewegingsvrijheid voor het verrichten van onvermijdelijke diensten.

Lamed 030-68. Bewegingsvrijheid Goede Vrijdag, Pasen en Pinksteren 1969.

LaMed 031-68. Wijziging voorschriften Militair Vervoer bij de Koninklijke Landmacht.

LaMed 032-68. Onderscheidingstekens voor langdurige dienst als officier.

LaMed 033-68. Militair Paspoort.

LaMed 034-68. Wijziging Regeling inkomsten buitenland 1962.

LaMed 035-68. Vervoer over de Westerschelde.

LaMed 036-68. Automatisering van de personele mobilisatievoorbereiding bij de Koninklijke Landmacht.

LaMed 037-68. Instructie automatische wedde e.o. administratie.

Mededelingen van de Inspecteur der Opleidingen

Opgave van nieuwe voorschriften en wijzigingen*

VR 2-1450. Handboek voor de commandant van een peloton Nationale Reserve. Behalve de taak en verantwoordelijkheden van de pelotonscommandant t.a.v. personeel en verzorging worden overzichten gegeven van de te behandelen oefenstof, de te houden schietoefeningen en de te stellen eisen aan de individuele- en pelotonsgevoerdheid.

Aanvullingsblad nr 3 op VS 5-3 (VGVK-5) (Voorschrift voor het onderhoud van draagbare blustoestellen en van blusinstallaties). In dit aanvullingsblad worden behandeld: het periodieke onderhoud van slanghaspels en de voorzieningen die in de nabijheid van slanghaspels dienen te worden aangebracht.

VS 6-40/1, 2e druk. Schietvoorschrift veldartillerie, deel 1 - Algemeen, doelanalyse. Hiermee vervalt de 1e druk. Vergeleken met de vorige bevat deze druk een groot aantal aanvullingen en wijzigingen.

VS 6-40/4. Schietvoorschrift veldartillerie, deel 4 - Letaliteit, gebruik van artillerievuur. Dit confidentiële voorschrift bevat aanvullende (geclassificeerde) gegevens op VS 6-40/1.

VS 6-140, 2e druk. De batterij veldartillerie. Hiermee vervalt de 1e druk. Een herziene druk was noodzakelijk o.m. ten gevolge van OTAS-wijzigingen, aanpassing van de batterijdienst aan de mechanisatie en een uitgebreidere behandeling van het optreden te velde van de staf- en verzorgingsbatterij.

VS 6-149. Het peloton anti-tank. Hiermee vervalt VR 6-149. In dit voorschrift is verwerkt het optreden van het peloton na de organisatiewijziging waarbij het aantal stukken werd veranderd.

VS 11-64, 4e druk. Catalogus van instructiefilms. Hiermee vervalt de 3e druk. Een nieuwe druk werd noodzakelijk ten gevolge van het grote aantal wijzigingen in aantallen en soorten van instructiefilms.

VS 44-10, 3e druk. Het luchtdoelartillerieschietkamp. De 2e druk vervalt hiermee. In deze druk is de indeling van de hoofdstukken „schietoefeningen” en „veiligheids-personeel” verbeterd. Voorts is de inwendige dienst aangepast aan de huidige situatie en de grenzen van de onveilige gebieden zijn herzien.

1e Opgave van wijzigingen op VS 44-124/1, 2e druk (Vuurleidingsstelsel, luchtdoel, KL/MSS-3012). De wijzigingen houden o.m. in een uitbreiding van het gestelde t.a.v. de instelling van de zoekantennes alsmede een verandering in het in stelling brengen van het aggregaat.

IK 44-417/2. Het stuk 40 mm L t1 - Het opheffen van storingen en weigeringen tijdens het vuren. Hiermee vervalt IK 9-417/2. De inhoud van deze instructiekaart stemt overeen met het gestelde in het nog te verschijnen VS 44-417 „Bediening van het stuk 40 mm, L 70, t1”.

* Technische handleidingen en zuiver administratieve aangelegenheden niet opgenomen.

Herstructurering van de Koninklijke Landmacht

* * Herstructurering, een in deze tijd veel
* gehanteerd begrip; zelfs min of meer een
modewoord. Probleemgebieden in Nederland en
elders komen in aanmerking voor herstructure-
ring. Het hoger onderwijs wordt geherstructu-
reerd, nadat het lager, (meer) uitgebreid lager en
middelbaar onderwijs reeds een andere structuur
kregen door de activiteiten, leidende tot de zg.
mammoetwet. De Westduitse, Zwitserse, Belgi-
sche en Britse strijdkrachten zijn onderwerp van
herstructurering. Ook ons Eerste Legerkorps
kreeg een nieuwe structuur. De Canadese defen-
sieorganisatie onderging een wel zeer vérgaande
herstructurering. En ga zo maar door.

Omdat aan organisaties doorlopend de eis wordt
gesteld dat ze modern en handzaam blijven,
evolueren ze, zijn ze steeds in beweging. Zou dat
niet zo zijn, dan zouden ze verstarren. Niet
altijd echter kan worden volstaan met aanpas-
singen, er komt een moment dat algehele
herbezinning noodzakelijk is. Zo'n ogenblik is
thans gekomen ten aanzien van de toporganisa-
ties van de KL, hetgeen — gezien de voren-
staande opsomming — nu niet zó verwonderlijk
is. Budgettaire moeilijkheden en, meer in het
bijzonder, de toenemende wanverhouding tussen
investerings- en exploitatiebestedingen dwongen
tot het zoeken naar een nieuwe logische, doch
vooral economische structuur van de constitue-
rende en dirigerende organen van de KL buiten
het Eerste Legerkorps. De huidige organen
waren geleidelijk aan wel zeer omvangrijk
geworden; hier en daar dupliceren ze elkaar
ook.

Hoe de nieuwe structuur in grote trekken eruit
zal gaan zien, is vermeld in de op ruime schaal
verspreide brief van de staatssecretaris van
defensie voor de KL van 19 september 1968, nr
2/68/P (ook de dagbladpers besteedde aandacht
aan deze brief), waarin echter de restrictie moest
worden gemaakt dat de gehele onderneming nog
slechts in de allereerste fase, die van onderzoek
en studie, verkeerde. De Militaire Spectator stelt
het op prijs te kunnen dienen voor het thans en
in de nabije toekomst toelichten van het „waar-
om” en het „hoe” van de herstructureringsexer-
citie, hetgeen zal gebeuren door enkele functio-
narissen, behorende tot de studiegroep belast
met het ontwerpen en uitwerken van de plannen
ter zake. In vijf opeenvolgende nummers van
ons maandblad zullen de details van de onder-
neming aan onze lezers worden gepresenteerd.

Reeds in deze aflevering is de eerste uiteenzet-
ting in de reeks opgenomen, waarin de overwe-
gingen worden behandeld die tot de herstructu-
ring hebben geleid. Het is het voornemen
achtereenvolgens het licht te doen zien:

- in het nummer van mei een analyse van de
thans nog vigerende organisatie, gevolgd door een
toelichting op de ontwikkelde nieuwe structuur;
- in het juninummer een nadere uitwerking van
de te creëren directoraten;
- in de uitgave van juli een precisering van het
in te stellen Nationale Commando en de ver-
houding tussen de Nationale Commandant en de
Commandant van het Eerste Legerkorps;
- in het augustusnummer een beschouwing
omtrent de beheerstechniek van het project.

De M113, een nieuw raspaard in de verkenningsstal

A. C. Floor en W. F. S. van Lingen

resp. Majoor en Ritmeester der Cavalerie

In 1967 werd de M113-familie bij de parate verkenningseenheden in gebruik genomen. Sedert de invoering is met dit nieuwe materieel aan vele oefeningen deelgenomen. Het doel van deze bijdrage is enkele tactische en gebruikersaspecten van deze voertuigen onder de loep te nemen. Na de Tweede Wereldoorlog werd, tot omstreeks 1950, gebruik gemaakt van pantserwagens van Engelse herkomst. Na de omschakeling op de Amerikaanse organisatie werd de pantserwagen als verkenningvoertuig vervangen door de jeep met mitrailleur op affuit; tevens deed o.a. de halfrups zijn intrede bij de verkenningseenheden. De situatie waarbij de voorste ruiters van de verkenningploegen hun opdrachten uitvoerden in ongepantserde wielvoertuigen is tot deze invoering van de M113-serie blijven bestaan.

Bij de snelle verwerving van de M113 werd niet de gebruikelijke procedure gevolgd. Een troepenbeproeving vooraf, waaruit doorgaans vele gegevens kunnen worden verkregen, kon niet plaatsvinden.

Werd voorheen in het verkenningpeloton zowel met gepantserde en ongepantserde voertuigen als met rups- en wielvoertuigen opgetreden, thans hebben alle voertuigen volledig gelijke eigenschappen, met uitzondering van de lichte tanks, waaraan het amfibisch vermogen ontbreekt.

In de verkenningfilosofie, die door de Inspecteur der Cavalerie werd vastgelegd, wordt o.m. gesteld:

Verkenningseenheden moeten in staat zijn zowel beveiligend als verkennend op te treden in grote ruimten met niet gedefinieerde fronten in elastische bewegingen, waarbij deze eenheden derhalve nimmer gebonden mogen zijn aan wegen en zoveel mogelijk onafhankelijk moeten zijn van bestaande overgangsmogelijkheden bij waterhindernissen.

Daarnaast moeten deze eenheden beschikken over voertuigen welke de eenheid als geheel in staat stellen zich sneller te verplaatsen dan de vijand en de hoofdmacht, alsmede over wapens met pantsersdoorborende capaciteit ten opzichte van vijandelijke verkenningseenheden en over uitstekende verbindingsmiddelen. Bovendien moeten deze eenheden, gezien de drijf- en diepwaadcapaciteit waarover de vijandelijke verkennings- en voorste eenheden beschikken, organiek zijn uitgerust met rupsvoertuigen,

welke zoveel mogelijk tevens amfibische eigenschappen bezitten.

Met de invoering van de M113 is een grote stap gedaan naar de verwezenlijking van deze filosofie.

De eigenschappen en de taakstelling van de M113

a. Algemeen

Het voertuig voldoet in de meeste opzichten aan de daarvoor gestelde TMT-eisen en overtreft deze vaak ruim. Door toepassing van aluminium bij het vervaardigen van het karkas is het gewicht laag gehouden en het voertuig biedt ondanks zijn compacte vorm voldoende ruimte voor personeel en materieel. Het heeft in middelzwaar terrein een actieradius van ca. 400 km.

Zowel door de geruisarme transmissie als door de rupsbandconstructie kan een kritisch luisteraar tot op ongeveer 300 m geruisloos worden genaderd. De automatische gangwissel draagt mede ertoe bij dat de topsnelheid van ca. 70 km/h snel kan worden bereikt.

Het voertuigtype van de M113-familie, dat is uitgerust met een diesel- i.p.v. een benzinemotor, kan worden aangeduid door de toevoeging van de symbolen A1 achter het typenummer (bv. M113 A1 en M577 A1). Aangezien alle door Nederland aangeschafte voertuigen van deze familie met dieselmotoren zijn uitgerust, kan een nadere aanduiding achterwege worden gelaten.

Het gebruikersonderhoud is, in vergelijking met andere rupsvoertuigen, zeer eenvoudig. Het onderhoud aan het loopwerk, dat bij de meeste rupsvoertuigen veel tijd vergt, bestaat bij de M113 slechts uit de controle van de oliepeilglasjes van het loopwerk. Olie ververset is niet de taak van de gebruiker maar wordt door de eskadronsonderhoudgroep uitgevoerd. Het voertuig kan worden verwarmd met een ingebouwde olieverwarming. Alle voertuigen zijn voorzien van een intercomsysteem.

De gebruiker van de M113 wordt in zijn werk geconfronteerd met enkele typische, tot nu toe zeker niet gangbare, zaken. Behalve het rijbewijs

dient de chauffeur de aantekening „met varen” te verwerven. Hiertoe dient hij zowel in stilstand als in stromend water te kunnen varen, alsmede de voorbereidingen vóór en het onderhoud na het varen te kunnen uitvoeren. Bij de voorbereidingen vóór het varen, dienen de volgende controles en handelingen te worden verricht. In de eerste plaats moet het voertuig worden getrimd; dit houdt een controle op de juiste gewichtsverdeling van de lading in. Verder dienen bodemplaten, aftappluggen, ontsnappingsluiken en de werking van de lenspompen te worden gecontroleerd. De laatste en tevens belangrijkste handeling van de bestuurder is het uitzetten van de boeggolfplaat. Gaat nl. het voertuig te water zonder een uitgeklapte boeggolfplaat, dan zal het onmiddellijk onder de waterspiegel verdwijnen.

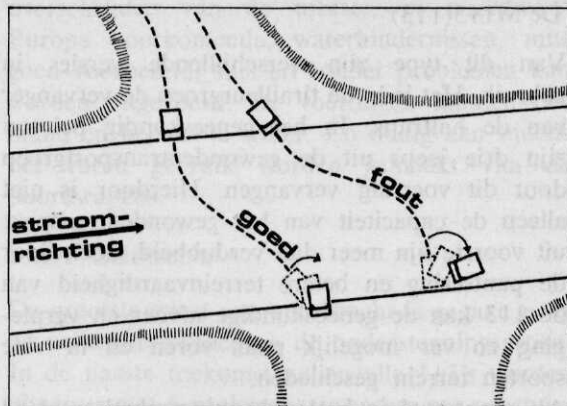
Bij het varen dienen enkele beperkende bepalingen in acht te worden genomen. De stroomsnelheid mag niet groter zijn dan 1,8 m/sec. De hellingshoek bij het te water gaan mag niet meer bedragen dan 60° en bij het verlaten van het water mag een hellingshoek van 40° niet worden overschreden (zie ook afb. 1). Na het verlaten van het water dient het eventueel aanwezige water in het luchtfilter te worden verwijderd. Tevens moet de eindaandrijving worden gecontroleerd, daar binnengedrongen water schade aan de schijfremmen kan veroorzaken.

b. De verschillende typen

De M133 C&R (CV genoemd; zie omslagfoto)

Dit pantservoertuig vervangt niet alleen de jeep in de verkenningsgroepen, maar tevens de jeep van de pelotonscommandant als commandovoertuig. Bovendien is het in de plaats gekomen van het pantserrupscommandovoertuig (AMX) van de eskadronscommandant.

Afb. 2 De tankgroep wordt per aanvalsvlot over de rivier gezet

Afb. 1 Schematische voorstelling van het overschrijden van een waterhindernis (stromend water)

De jeep in de verkenningsgroep beschikte slechts over een mitrailleur MAG, en als commandovoertuig voerde de jeep geheel geen bewapening. De CV daarentegen heeft een .50 mitrailleur als hoofdwapen, die in de zg. „Mod X”-cupola is ingebouwd. Deze mitrailleur kan zowel met geopende als met gesloten luiken worden bediend en elektrisch worden afgevuurd. De cupola van de CV wordt normaliter met de hand gedraaid, hetgeen ten koste gaat van de snelheid. Door middel van een eenvoudige handeling kan de cupola worden ontkoppeld van de tandkrans en dan door schouderbewegingen snel in de richting van het doel worden gebracht. Uit veiligheidsoverwegingen is dit in vredetijd evenwel niet toegestaan. Tevens is op de rechtervoorzijde van het voertuig een mitrailleur MAG op een uitklapbare en draaibare pivot gemonteerd.

De CV heeft een lager silhouet en is korter dan de andere M113-voertuigen. De brugclassificatie van 10 t mag alleszins aanvaardbaar worden geacht voor een verkenningsvoertuig. De bemanning bestaat uit 3 personen.

De M113(113)

Van dit type zijn verschillende versies in gebruik. Het is in de tirailleurgroep de vervanger van de halfrups. In het geneeskundig peloton zijn drie jeeps uit de gewondentransportgroep door dit voertuig vervangen. Hierdoor is niet alleen de capaciteit van het gewondentransport uit voorste lijn meer dan verdubbeld, doch door de pantsering en betere terreinvaardigheid van de 113 kan de geneeskundige afvoer en verpleging zo ver mogelijk naar voren en in vele soorten terrein geschieden.

Als nouveauté in het verkenningseskadron deed in 1968 het Rasura radarsysteem zijn intrede. Per eskadron zijn twee toestellen in de organisatie opgenomen. De apparatuur wordt vervoerd in twee 113's

Met uitzondering van de M113 gwt zijn deze voertuigen voorzien van een mitrailleur .50 als boordwapen. In tegenstelling tot de CV kan bij dit voertuig de mitrailleur worden uitgebouwd. Het voertuig is voorzien van bovenluiken en een achterdeur. Bovendien kan de gehele achterwand hydraulisch op snelle wijze worden geopend en gesloten.

De M106 (106) zie afb. 3)

In de oorspronkelijke Amerikaanse organisatie werd de mortier van 81 mm met de daarbij behorende munitie vervoerd in twee jeeps met trailers. Vormde de overgang op de halfrups reeds een verbetering, met de invoering van de M106 met de mortier van 4.2 inch is een wezenlijke vooruitgang geboekt. De verbetering is niet alleen gelegen in de vergroting van het kaliber van de mortier, maar ook in het feit dat met dit wapen nu vanaf het voertuig kan worden gevuld. Er kunnen 88 granaten in het voertuig worden meegevoerd en deze staan als

het ware voor het grijpen in rekken die tegen de zijwanden zijn gemonteerd.

Ofschoon met het wapen bij voorkeur vanaf het voertuig wordt gevuld, kan het ook buiten het voertuig in stelling worden gebracht d.m.v. een grondplaat die aan de linkerbuitenzijde van het voertuig is bevestigd. De bewapening wordt gecompleteerd door een op het voertuig gemonteerde mitrailleur .50. Een bemanning van 6 personen (incl. de chauffeur) is nodig voor de bediening van deze beweeglijke mortiergroep. De brugclassificatie van dit voertuig is 13 t.

De M577 (577)

Dit voertuig wordt gebruikt als commandopost-voertuig op bataljons- en eskadronsniveau en is in de plaats gekomen van de DAF YA328. De drie in de bataljonsstaf aanwezige 577's bieden een goede werkruimte voor de S2-, S3- en de S1/S4-sectie. Deze werkruimte kan — indien nodig — worden vergroot door het uitschuiven van een tegen de achterwand bevestigde tent.

Een gunstige bijzonderheid is voorts dat twee voertuigen van dit type met uitgeschoven werktenten zowel ruggelings als haaks op elkaar kunnen worden opgesteld, zodat hierdoor een voor de staf ideale in elkaar overlopende werkruimte kan worden verkregen.

De brugclassificatie van het voertuig bedraagt 13 t.

Het voertuig is voorzien van een laadaggregaat dat zowel op het voertuig als op enige afstand van het voertuig kan worden opgesteld.

De invloed op de eigenschappen van verkenningseenheden

Uit het voorgaande moge zijn gebleken dat de invoering van het nieuwe materieel de karakte-

Afb. 3 De mortiergroep (in de 106) te water

ristieke eigenschappen van een verkenningseenheid, *beweeglijkheid, de uitgebalanceerde vuurkracht, de lichte pantsering, de uitnemende verbindingen en de soepele organisatievorm* in meer of mindere mate moet hebben beïnvloed. Aan de hand van de vier elementen waaruit een verkenningpeloton bestaat (nl. de verkenningsgroep, de tank-, de tirailleur- en de ondersteuningsgroep) zullen wij nagaan welk effect de genoemde veranderingen op de eigenschappen hebben teweeggebracht. Bij de tankgroep is niets veranderd, zodat dit element verder buiten beschouwing wordt gelaten.

a. De beweeglijkheid

In het algemeen gesproken is deze zeer toegenomen. Ten opzichte van de oude toestand is de terreinvaardigheid nu zodanig dat deze het niveau van de lichte tanks heeft bereikt. Niettegenstaande de pantsering zijn snelheid en acceleratievermogen weinig verminderd. Het opstapen en overschrijdungsvermogen werd meer dan verdubbeld en ook het klimvermogen werd verbeterd. De wendbaarheid is nu zodanig dat ter plaatse een zg. „skid turn” kan worden uitgevoerd. Voorts is de „cross country ability” van dien aard dat het mogelijk is bepaalde moerassen te doorschrijven. Tenslotte is het mogelijk met dit voertuig, dank zij de goede waarnemingsmogelijkheden, op te treden onder slechte weersomstandigheden, bij slecht zicht en bij duisternis. Kortom, in de beoordeling van de toestand hebben de factoren terrein en weer een relatief geringe invloed. Aan de eis, snel te kunnen concentreren en verspreiden, kan worden voldaan. De betrekkelijke binding aan wegen is vervallen.

Vooraf de verkenningsgroepen trekken profijt van deze verbeteringen. Het kiezen van de beste opstellingen in het terrein liggen nu binnen bereik. Ter wille van de terreingesteldheid behoeven geen omwegen meer te worden gemaakt. Ook de tirailleurgroep heeft aan beweeglijkheid gewonnen, want het in en uit een voertuig klimmen heeft plaatsgemaakt voor een meer natuurlijke, snelle in- en uitstapmogelijkheid. De ondersteuningsgroep kan op iedere gewenste plaats snel in stelling komen en er kan vanuit het voertuig worden gevraagd.

Tenslotte voegt het amfibisch vermogen een nieuw facet toe aan de beweeglijkheid; het biedt een boeiend perspectief. De oefeningen bij verkenningseenheden hebben bewezen dat het

overschrijden van de meeste, in noordwest-Europa voorkomende, waterhindernissen, mits goed voorbereid, snel en zonder problemen kan worden uitgevoerd. De voertuigen kunnen bemand en bepakt te water. Zo nodig kan tijdens het varen gebruik worden gemaakt van de boordwapens.

b. De vuurkracht

De grootste winst aan vuurkracht is gegaan naar de verkenningsgroep en de ondersteuningsgroep. In de naaste toekomst zullen alle 113's worden uitgerust met 6 rookgranaatwerpers per voertuig, waarmee hexietgranaten kunnen worden afgevuurd. Bij de verkenningsgroep werd de vuurkracht niet alleen meer dan verdubbeld, doch het vuur kan nu veel nauwkeuriger en effectief op grotere afstanden worden uitgebracht. Ook de commandovoertuigen van ec en pc zijn op dezelfde wijze bewapend als de overige CV's.

De grotere nauwkeurigheid van het vuur is te danken aan de „stijve constructie” van het hoofdwapen (.50) op de cupola. In verband met de noodzaak ook luchtdoelen te kunnen bestrijden, is de elevatiemogelijkheid groot. De declinatiemogelijkheid laat echter nog te wensen over. Het secundaire wapen, de MAG, verhoogt weliswaar de vuurkracht doch het wapen belemmert het gebruik van het hoofdwapen in een deel van de frontale sector. Aan de verbetering van deze twee bezwaren wordt gewerkt. Door de invoering van de mortier 4.2” in de M106 kreeg de ondersteuningsgroep een langere arm. De minimumdracht van ca. 1000 m legt evenwel aan de inzet binnen het verkenningpeloton beperkingen op.

c. De pantsering

De verbeteringen op het gebied van de pantsering zijn evident. In tegenstelling tot vroeger zijn de verkenners nu rondom gepantserd, waardoor bij de uitvoering van opdrachten minder risico's behoeven te worden genomen dan voorheen. De tirailleur- en de ondersteuningvoertuigen zijn nu voorzien van bovenpantser, waardoor de kwetsbaarheid voor artillerie- en mortiervuur geringer is geworden. De tirailleurs kunnen dichter naar het doel (dus langer beschermd) worden getransporteerd, en de mortier kan vanachter pantser worden bediend.

De gehele uitrusting van het voertuig kan, op enige „hardware” na, in de voertuigen worden opgeborgen. Tenslotte bieden de voertuigen

bescherming tegen de invloeden van de nbc-oorlogvoering.

d. De verbindingen

In de praktijk functioneren de radioverbindingen vanuit pantservoertuigen doorgaans over een iets kortere afstand dan vanuit wielvoertuigen. Hier-tegenover staat dat nu alle voertuigen met een intercommunicatiesysteem zijn uitgerust hetgeen de bevelvoering en de onderlinge coördinatie ten goede komt. De radio-installaties zijn onder onmiddellijk handbereik opgesteld.

e. Soepele organisatie

Binnen het eskadron kunnen nu sneller een verkenners- een tank-, een tirailleur- en een mortierpeloton worden geformeerd. Een aldus gevormd verkennerspeloton heeft door de grotere vuurkracht en bescherming minder snel behoefte aan de steun van de tanks. Verkenningselementen kunnen zonder directe steun van tanks over een beperkte afstand aan vijandzijde van een waterhindernis optreden. Bij het optreden als tanktirailleurteam zijn de tirailleurs in staat het tempo van de tanks te volgen en ze zijn beter beschermd tegen granaatscherven. De snelle uitstapmogelijkheid beïnvloedt tevens het optreden gunstig. Voorts kunnen de mortieren onder eskadronscontrole als peloton optreden.

Vergeleken met de oude situatie heeft de ec meer de mogelijkheid om een zwaartepunt te leggen en vuurconcentraties af te geven over een grotere afstand en binnen een ruimere schootssector.

De soepelheid wordt mede gunstig beïnvloed door het feit dat het voertuigenbestand binnen het peloton evenwichtiger is geworden.

Op het gebied van de reparaties is het mogelijk in noodgevallen componenten van de voertuigen uit te wisselen.

De invloed op de gevechtsvormen

In het kader van de uitvoering van een *verkenning*- of een *beveiligingsopdracht* kan, al naar gelang zich de noodzaak voordoet, aanvallend, verdedigend of vertragend worden opgetreden. In het algemeen zal een aanval slechts worden uitgevoerd binnen het kader van de opdracht en deze heeft derhalve veelal een beperkt doel.

Afhankelijk van de opdracht en de toestand wordt de snelheid van uitvoering van een *verkenningsoopdracht* opgedragen door de bc of

de ec. Indien er weinig tijd beschikbaar is, zal de verkenning in principe in GROEN worden uitgevoerd. Hierbij blijven alle voertuigen van het peloton zoveel mogelijk in beweging, waarbij evenwel het onderlinge gezichtscontact en de steunmogelijkheid wordt behouden. Indien er meer tijd voor de uitvoering ter beschikking staat, kan een uitvoering in GEEL worden opgedragen. Het verschil met het voorgaande is dat de voorste verkenningvoertuigen sprongsgewijs, elkaar dekkend, voorwaarts gaan, waarbij de rest van het peloton zoveel mogelijk met een constante snelheid volgt. Bij een uitvoering in ROOD daarentegen, kunnen de voorste verkenningvoertuigen zowel door een deel van het peloton als door het gehele peloton worden gesteund. Het peloton zal zich hierbij in „sprongen” verplaatsen. De pc is gebonden aan de bij codewoord vastgestelde wijze van voorwaarts gaan en hij mag slechts, indien het optreden van de vijand daartoe aanleiding geeft, van de opgedragen wijze afwijken. Hij dient evenwel zo spoedig mogelijk weer het opgedragen tempo te hervatten.

Bij de uitvoering van een verkenningsoopdracht kan nu agressiever worden opgetreden en over grotere afstanden met vuur worden gesteund. Verkenningen in GROEN en GEEL kunnen sneller worden uitgevoerd; de mogelijkheden om met vuur te verkennen zijn meer uitgebreid. Bij een verkenning in ROOD wordt de snelheid echter ongunstig beïnvloed omdat er bij verkenningen te voet tempoverlies ontstaat door de meer tijdrovende in- en uitstapmogelijkheid. Het grotere silhouet van het voertuig zal doorgaans ook zijn invloed doen gelden.

Bij het rijden met gesloten luiken kan door ieder bemanningslid van de CV goed en in de gewenste sector worden waargenomen (bij de overige M113's geldt dit slechts voor de C en Ch). Het luisteren naar een eventuele vijand maakt het noodzakelijk, in tegenstelling tot de oude situatie, de motoren af te zetten.

Ofschoon de verkenning op zich zelf reeds een zekere mate van beveiliging inhoudt, is de eigen kwetsbaarheid geringer geworden. Het optreden bij defilés en in oorden brengt ook minder risico's mee. Door de toeneming van de vuurkracht kunnen kleine weerstanden sneller worden opgeruimd; anderzijds kunnen, door de grotere terreinvaardigheid, grote weerstanden sneller worden omtrokken. Indien bij een waterhindernis het gebruik van de bestaande overgangen of doorwaadbare plaatsen niet verantwoord of niet mogelijk is, kan het verkenningpeloton,

m.u.v. de AMX-tanks, tot amfibische overschrijding overgaan. Tevoren dient evenwel een (oever)verkenning te worden uitgevoerd, en tevens is enige tijd (ca. 10 min) nodig om het voertuig (d.m.v. controles en handelingen) gereed te maken voor amfibisch gebruik. Dit laatste dient te geschieden achter een dekking op enige afstand van de hindernis. De amfibische overgang dient zoveel mogelijk als één doorgaande en snelle beweging te worden uitgevoerd, en, eenmaal aan de overzijde, moet de uitvoering van de opdracht zo snel mogelijk worden hervat.

Bij de uitvoering van een beveiligingsopdracht betekent het RASURA radarsysteem een welkome aanvulling op de bestaande waarnemingsmogelijkheden. De RASURA biedt goede mogelijkheden voor de bewaking van een punt. In de praktijk stuit het afzoeken van een sector op moeilijkheden. Het afstandsbereik van de RASURA is ongeveer 4,5 km.

Bij het terugnemen van eigen eenheden over een waterhindernis zal het amfibisch vermogen zeer van pas komen. Het contact met de vijand kan langer worden gehandhaafd, en eventueel wordt de uitvoering van het vernielingsplan minder in gevaar gebracht.

De (bereden) *aanval* kan snel en eenvoudig worden uitgevoerd. De grotere vuurkracht van de CV's, de snelle stellingname van de 106, alsmede de mogelijkheid om met de 113 de tirailleurs zo dicht mogelijk bij het aanvalsdoel te brengen, verhogen de kans op succes. De ec en de pc zijn beter in staat de gevechtsacties vanuit hun eigen gepantserde voertuig te leiden.

Bij het *vertragend* optreden kan het vuur op grotere afstanden worden geopend. De pantsering zal het moreel van de bemanning zeer ten goede komen. De aanwezigheid van infrarood-apparatuur biedt zowel voor de chauffeurs als voor de schutters een welkome aanvulling op de mogelijkheid bij slecht zicht of duisternis op te treden.

Tenslotte iets over de uitvoering van *speciale opdrachten*. Bij de verkeersregeling en de afbakening van marswegen, levert de grootte en

vooral de breedte van de verkenningvoertuigen een bezwaar op.

Nu de verkenningseenheden zijn voorzien van amfibische voertuigen zijn ze er meer dan ooit op ingesteld bij oeverdiensten gegevens te verzamelen over stroomsnelheid, doorwaadbare plaatsen en bodemgesteldheid. Bij het amfibisch optreden hebben zij immers zélf deze gegevens nodig. Voor de goede uitvoering van de overschrijding van een waterhindernis, alsmede het verrichten van de hierboven geschetste taak bij oeverdiensten zijn organieke *onderwaterverkenners* in de eskadrons onontbeerlijk. Voor de uitvoering van een nbc-verkenning zijn door de pantsering betere condities geschapen. Tenslotte kan in het kader van de rampenbestrijding het gebied onder bepaalde omstandigheden beter worden betreden en ook de transportmogelijkheden zijn verruimd.

Conclusie

Ondanks de vernieuwingen, die duidelijk hun stempel op de verkenningseenheden hebben gedrukt, blijven er op het gebied van de organisatie en de beschikbare middelen nog wensen onvervuld. Zo zou het opnemen van een onderwaterverkenningsgroep in het verkenningsekadron het effect van het amfibisch optreden zeer verhogen. Anderzijds legt de lttk AMX13 thans enige beperking op t.a.v. de overige vtgn in verkenningsspelotons op het gebied van de tactische mobiliteit.

De verwerving van de M113-familie heeft zeer ertoe bijgedragen dat de verkenningseenheden beter voor hun taak zijn berekend dan in de voorgaande periode met jeeps en halfrupsvoertuigen. In Vietnam is bewezen dat dit voertuig in de praktijk aan hoge eisen voldoet; het voertuig neemt daar in de organisatie een centrale plaats in. Vooral het relatieve evenwicht tussen vuurkracht, beweeglijkheid en pantsering is van grote invloed.

Tenslotte zij opgemerkt, dat in wezen het optreden van de verkenningseenheden ongewijzigd is gebleven, de mogelijkheden evenwel zijn sterk uitgebreid.

De herstructurering van de Koninklijke Landmacht

1. Overwegingen

M. H. von Meyenfeldt en H. Volten

Majoor der Infanterie (gsb) en Majoor van de Militaire Administratie (register-accountant)

Doelstelling en organisatie

De gebeurtenissen op het internationale politieke terrein in 1968 hebben nog eens bevestigd, dat de NAVO als gezamenlijke verdedigingsorganisatie voor het Westen van wezenlijk belang is, dat de *omvang* van de Nederlandse bijdrage aan de NAVO een goede weergave is van het aandeel in de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid en dat de tweede dimensie van de gevechtswaarde, de *kwaliteit* van de bijdrage, daarmee in overeenstemming moet zijn.

Deze uitspraak behelst dat wij de huidige omvang van de KL-bijdrage in NAVO-verband — een legerkorps van 2 parate divisies, elk van 3 brigades, en 1 mobilisabele divisie — op dit moment en bij een eerste benadering juist achten. De aard en omvang van de dreiging in Europa laten daarop geen beperking toe. Een vermindering zou ook een ongewenste negatieve invloed hebben op de positiekeuze van onze bondgenoten. Tenslotte zou een kwantitatieve aantasting van de parate landstrijdkrachten, waartoe reeds stemmen zijn opgegaan, het gevoerde beleid min of meer parasitair maken. In voorkomend geval moeten dan nl. anderen voor ons de kastanjes uit het vuur halen.

De hoofddoelstelling van de KL kan worden geformuleerd als de handhaving van de huidige kwantitatieve gevechtswaarde en de verzekering van een toereikende kwalitatieve gevechtswaarde voor deze troepen.

De organisatiestructuur is een belangrijk hulpmiddel voor het bereiken van de doelstelling. Het hulpmiddel is dynamisch, omdat de factoren die een organisatie beheersen voortdurend in beweging zijn. De momenten, dat in een omvangrijke organisatie als de KL geen wijziging aan de orde is, zijn daarom zeldzaam. De wijzigingen betreffen echter dikwijls een zodanig beperkt deelgebied dat een toetsing aan de hoofddoelstelling van de KL weinig zinvol is.

Het is een onvermijdelijke latente bedreiging van iedere organisatie, dat de in zekere zin incidenten

teel en willekeurig aan de orde gestelde veranderingen leiden tot een overaccentuering van de daarbij betrokken functies en activiteiten. Zij kunnen een te groot beslag gaan leggen op schaarse middelen of aanleiding zijn tot ingewikkelde structuren en communicatiepatronen.

Deze gevaren gelden voor de KL in bijzondere mate ten gevolge van twee factoren. De eerste is dat het produkt, de gevechtswaarde, zich in vredetijd moeilijk laat meten; het is niet mogelijk de verschillende deelgebieden op één (financiële) noemer te brengen. De tweede factor houdt verband met de omstandigheid, dat in vredetijd taken ter hand worden genomen waaraan in tijd van oorlog geen behoefte bestaat, of waarvan het belang onder oorlogsomstandigheden sterk vermindert.

De verstandige reactie op het geschetste verschijnsel is een periodieke doorlichting van de organisatie in haar totaliteit, waarbij de onderlinge afstemming tussen organisatie en doelstelling en daarbij in feite de doelmatigheid van het handelen wordt onderzocht. „It would be most improvident not to make periodic inspections of all parts of a machine, especially a complex one” (Fayol).

De plannen tot de herstructurering van de KL waaraan in dit en enkele volgende artikelen aandacht wordt geschonken — vinden hun aanleiding mede in de bezorgdheid, dat de huidige in de praktijk gegroeide organisatiestructuur te complex en onevenwichtig is. Zij houden echter vooral verband met het streven van de leiding van de KL om, met het oog op een aantal ontwikkelingen op financieel, personeel en organisatorisch gebied, voorwaarden te scheppen om de doelstelling van dit krijgsmachtdeel binnen bereik te houden. Deze ontwikkelingen komen in het vervolg aan de orde.

Financiële ontwikkelingen

De gevechtswaarde van de parate strijdkrachten wordt in grote mate bepaald door de hoeveelheid geld die beschikbaar is voor materiële investe-

ringen en voor de verwerving van oefengelegenheid. Deze hoeveelheid is afhankelijk van:

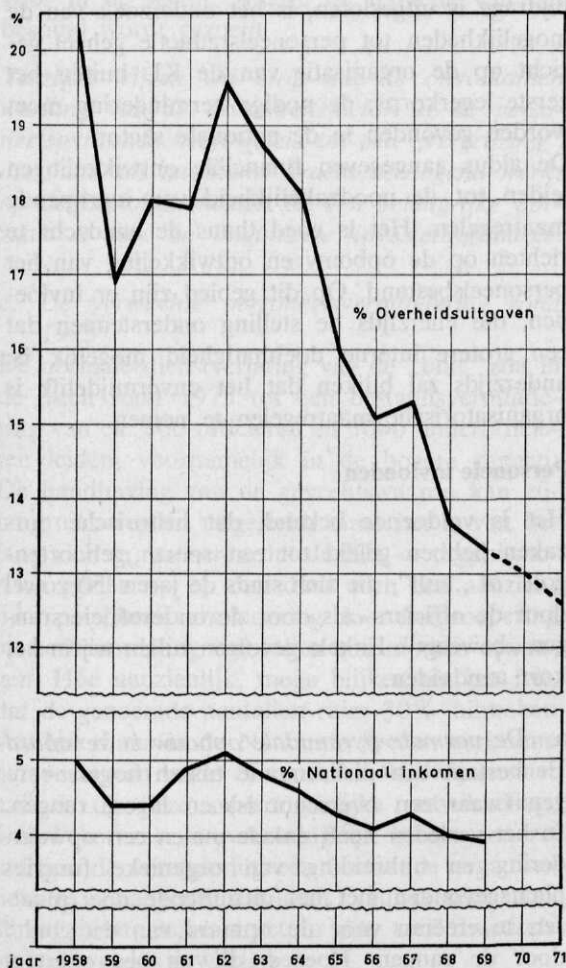
- de omvang van het KL-aandeel in de defensiebegroting;
- het percentage daarvan, dat voor investeren kan worden gebruikt, de investeringsmarge.

Het is bekend, dat de ontwikkelingen op financieel gebied gedurende de laatste jaren reden tot zorg bieden. Wij willen enkele trends nader aanwijzen.

De eerste is wel de gestadige relatieve teruggang van de defensiebegroting — en dus van het KL-aandeel daarin, dat immers proportioneel wordt vastgesteld — zowel gemeten aan de totale overheidsuitgaven als aan het nationale inkomen (afb. 1). De ontwikkeling is duidelijk. Bij de weging van algemene belangen vermindert het belang van de behoeften op het gebied van de veiligheid. Het is een voor de KL niet op korte termijn beïnvloedbaar gegeven, dat de stijging van de overheidsuitgaven in andere sectoren de militaire uitgaven terugdringt (afb. 2).

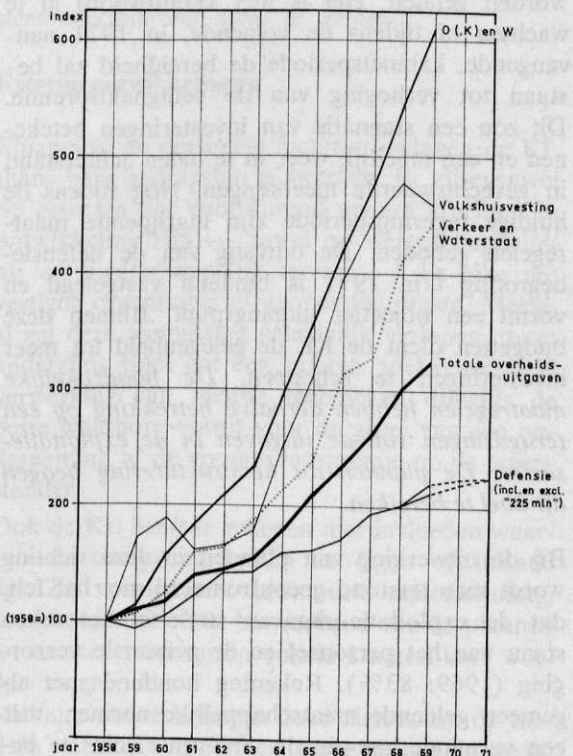
Men kan de vraag stellen of uit de organisatie in het verleden steeds in voldoende mate een langetermijnvisie is voortgekomen, die in continuïteit moet dienen als grondslag voor een nationale politieke aanvaarding en daadwerkelijke votering van een toereikend veiligheidsbudget. Het staat naar ons oordeel vast dat dit in de toekomst wel dient te geschieden. In afb. 2 is te zien, hoe de defensiebegrotingen sedert 1964 voortdurend zijn achtergegaan bij de stijging van de overheidsuitgaven. Vanuit de KL en meer algemeen vanuit Defensie mag niet worden nagelaten op langere termijn een positieve basis te leggen voor de politieke oordeelsvorming over de omvang van de begroting.

Een dergelijke inbreng zal slechts een kans maken te worden aanvaard, indien hij afkomstig is van een organisatie, die in eigen huis naar algemeen gevoelen een optimale doelmatigheid betracht. De invloed op de omvang van de begroting moet stoeien op een investeringsmarge, die bij de gegeven middelen maximaal is, en op een doelmatige exploitatie. Daarom dient, wanneer de gevechtswaarde in het gedrang dreigt te komen, eerst de eigen investeringsmarge te worden onderzocht en daarna pas een beroep op de algemene middelen te worden gedaan.

Afb. 1 Militaire uitgaven als percentage van totale overheidsuitgaven en van nationaal inkomen (bron: Miljoenennota's 1967, 1968, 1969)

Afb. 2 Ontwikkeling van de overheidsuitgaven, in totaal en voor enkele afzonderlijke tereinen van staatszorg (bron: Miljoenennota's 1967, 1968, 1969)

De herstructurering is onderdeel van de eerste fase en legt tegelijkertijd de basis voor de tweede.

De exploitatie-uitgaven leggen een steeds zwaarder beslag op het KL-budget en onder invloed daarvan neemt de investeringsmarge voortdurend af; tabel 1 toont dat dit proces reeds sedert vele jaren aan de gang is. Nu kan een relatief dalende investeringsmarge aanvaardbaar zijn, als de absolute bedragen maar voldoende toenemen om de materiële behoeften te dekken. Het is evenwel de snelheid van de procentuele daling, die zorgen wekt en die ertoe heeft geleid dat de absolute bedragen zich ongunstig hebben ontwikkeld. Tabel 2 toont een ontwikkeling, die geen ruimte laat voor het opvangen van een algemene kostenstijging en van het kostbaarder worden van het materieel, en evenmin voor expansie-investeringen in bv. oefenterreinen.

De beschreven ontwikkelingen zetten zich in de voorzienbare toekomst voort: zij worden door de „Tsjechische” injectie van f 225 mln (KL f 119 mln) vertraagd, maar niet omgebogen. Dientengevolge zal het in de komende jaren na de tankfinanciering resterende bedrag ontoereikend zijn voor de essentiële investeringen, die de handhaving van de gevechtswaarde en dus de verwezenlijking van de primaire doelstelling van de KL vereisen.

De omstandigheden kunnen niet op hun beloop worden gelaten. Het is niet verantwoord af te wachten of tijdens de volgende, in 1971 aanvangende, kabinetsperiode de bereidheid zal bestaan tot verhoging van de veiligheidspremie. Dit zou een stagnatie van investeringen betekenen en een moeilijk weer in te halen achterstand in gevechtswaarde meebrengen. Nog tijdens de huidige regeringsperiode zijn ingrijpende maatregelen geboden. De omvang van de defensiebegroting t/m 1971 is bindend vastgelegd en vormt een objectief uitgangspunt. Binnen deze budgetten dient de KL de gelegenheid tot meer investeringen te scheppen. *De noodzakelijke maatregelen hebben derhalve betrekking op een terugdringen van de uitgaven in de exploitatiesector. De plannen tot herstructurering beogen dit doel te bereiken.*

Bij de uitwerking van plannen in deze richting wordt men terstond geconfronteerd met het feit, dat de exploitatie-uitgaven sterk in het teken staan van het personeel en de personele verzorging (1969: 83%). Rekening houdend met algemeen geldende maatschappelijke normen, valt een vermindering van de uitgaven slechts te be-

TABEL 1
Ontwikkeling van de investeringsmarge van de KL

Periode	KL-budget (f mln)	Exploitatie uitgaven (f mln)	Investeringsuitgaven	
			bedrag (f mln)	%
1951 t/m 1955	3.249	2.025	1.224	38
1956 t/m 1960	3.688	2.654	1.034	28
1961 t/m 1965	4.942	3.757	1.185	26
1966 en 1967	2.623	2.119	504	19

Bron: AIFA. De bedragen betreffen de kasuitgaven KL, excl. aandeel in de gemeenschappelijke kosten.

TABEL 2
Bedragen voor materiële investeringen, voor de KL beschikbaar in de bij de defensienota's van 1964 en 1968 behorende perioden

Periode	Totaal beschikbaar	Gemiddeld per jaar
1964-1967	f 1.010 mln	f 252 mln
1969-1971	f 669 mln	f 223 mln

Bron: Defensienota's 1964 en 1968

reiken door een reductie van het personeelsbestand. Een salarisvermindering van bv. 10%, een maatregel die een belangrijke verbetering van de investeringsmogelijkheden zou betekenen, lijkt immers nauwelijks acceptabel. Aangezien een kwantitatieve vermindering van de NAVO-bijdrage is uitgesloten, is het onderzoek van de mogelijkheden tot personeelsreductie geheel gericht op de organisatie van de KL buiten het eerste legerkorps; de nodige vermindering moet worden gevonden in de nationale sector.

De aldus aangegeven financiële ontwikkelingen leiden tot de noodzakelijkheid van ingrijpende maatregelen. Het is goed thans de aandacht te richten op de opbouw en ontwikkeling van het personeelsbestand. Op dit gebied zijn er invloeden, die enerzijds de stelling ondersteunen dat een grotere interne doelmatigheid mogelijk is; anderzijds zal blijken dat het onvermijdelijk is organisatorische maatregelen te nemen.

Personele invloeden

Het is voldoende bekend, dat historische oorzaken hebben geleid tot een soort „geboortengolf” of „bult”, die zich sinds de jaren '50 zowel door de officiers- als door de onderofficiersrangen „beweegt”. Enkele gevolgen zullen wij in het kort aanduiden.

a. *De normale pyramidale opbouw is verstoord*
Er bestaat een disharmonie tussen hogere rangen (waar een overschot is) en lagere rangen. In het verleden heeft enkele malen een opwaardering en uitbreiding van organieke functies plaatsgevonden met het uitsluitende doel plaatsen te creëren voor de opmars van de „bult” door de rangen. Hoezeer dit uit een oogpunt

van personeelsbeleid ook te rechtvaardigen was, de doelmatigheid is ermee in gevaar gebracht.

Er zijn plaatsen in de organisatie gekomen, ten aanzien waarvan de vraag gewettigd is of er wel een werkelijke dagtaak mee gemoeid is. Afgezien van de voor persoon en omgeving onbevredigende gevolgen ligt hier een grond voor de verwachting dat in vele gevallen doelmatiger met minder of lager gekwalificeerd personeel kan worden gewerkt. Het personeelsbestand dient te zijn afgestemd op de organisatie en niet de organisatie op het personeelsbestand.

b. *Verskillende opbouw bij het legerkorps en in de nationale sector*

De „bult” is, met name door de leeftijd van betrokkenen, minder goed inzetbaar bij het legerkorps. Van de legerkorpsofficieren is bv. ca. 33% hoofdofficier, maar van de officieren in in de Nationale Sector heeft 50% deze status bereikt. De nadelige organisatorische gevolgen van de personeelsopbouw doen zich derhalve voor in de sector, waarin de reductie van het bestand wordt gezocht.

Terzijde wijzen wij erop dat de onvolkomen werking van de diversiteitsfactor in de personeelspyramide heeft geleid tot een „vergrijzing”, die thans als autonome kracht verhogend werkt op de exploitatiekosten en een belangrijke oorzaak is van de ongunstige investeringsmarge.

c. *De verwachte personeelsvermindering rond 1975*

De normale dienstverlating van de „bult” zou in de jaren rond 1975 tot een bestandsvermindering van ca. 800 officieren en 3000 onderofficieren leiden, voornamelijk in de hogere rangen. De handhaving van de gevechtswaarde kan zolang niet worden uitgesteld, maar het is van belang zich te realiseren dat de KL — organisatorisch gezien — op den duur toch een aanzienlijke personeelsvermindering door hergroepering en herbeoordeling van taken zou moeten opvangen. Hóé aanzienlijk, moge blijken uit het feit, dat de genoemde aantallen ruim 30% uitmaken van het thans in de Nationale Sector werkzame personeel van beide categorieën. Wij wijzen met nadruk op deze onvermijdelijke ontwikkeling, omdat het zeer onwaarschijnlijk is dat een zo ingrijpende verandering een bestaande organisatievorm onaangetast zal laten. Vrijwel zeker zou de organisatorische structuur dan toch drastisch moeten worden gewijzigd.

De beknopte beschrijving van de gevolgen van de opbouw van het personeelsbestand en van de voorzienbare ontwikkeling daarvan was niet geheel oorspronkelijk. De Defensienota 1968 wijst (blz. 120) op het nadelige effect van de afwijkingen van de ideale structuur, zowel uit een oogpunt van legerbelang als voor het desbetreffende personeel: „Zij belemmerden tot nu toe het bereiken van een optimaal efficiënte organisatie.” Het zou overigens een misvatting zijn te concluderen dat met de dienstverlating door de „bult” de vraagstukken van personeelsbeleid en pyramidale opbouw zijn verdwenen. Er blijven problemen ter bestudering, zoals de doelmatigheid van een in beginsel voor 35 jaar aangegaan dienstverband, en er tekenen zich nieuwe af, bv. de waarschijnlijke levensduur van het personeel, dat nu wordt aangenomen en dat op de maatschappelijke omstandigheden van de 21e eeuw — het moment van natuurlijke dienstverlating — moet worden voorbereid.

Wél is het eenvoudig na de analyse van financiële ontwikkelingen en personele invloeden beide met elkaar in verband te brengen. *De noodzakelijke verschuiving van exploitatieuitgaven naar de investeringssector leidt tot de gedachte aan een effectuering van een nieuwe organisatorische structuur op korte termijn, die in de toekomst toch niet te vermijden zou zijn geweest en waarbij voor de Nationale Sector een sterk verlaagd personeelsplafond dient te gelden.*

Externe ontwikkelingen

Financiële en personele factoren dwingen de KL thans haar gedragslijn te bepalen. Er zij evenwel op gewezen dat voortdurend andere krachten in ontwikkeling zijn — zowel op wetenschappelijk als op maatschappelijk terrein — die elke gevestigde organisatie tot aanpassing nopen. Meestal zal deze aanpassing geleidelijk verlopen, maar anderzijds geldt dat een actieve, snel reagerende verwerking van nieuwe technieken dikwijls de beste waarborg vormt voor de groei van een onderneming of de voorsprongspremie op de tegenstander.

Ook de KL heeft te rekenen met invloeden waarvan de oorsprong buiten de eigen organisatie ligt. Zij vormen een additionele ondersteuning, geen hoofdmotief, in het verband van de plannen tot herstructurering en enkele kunnen kort worden aangeduid.

Militaire ontwikkelingen doen zich zowel op tactisch terrein (verbonden wapens) als in tech-

nische zin (geïntegreerde techniek van wapensystemen) voor. Zij zullen in een volgend artikel, bij de analyse van de huidige organisatie, aan de orde komen.

Een andere externe invloed vormt de drang tot vermaatschappelijking van de krijgsmacht. Opheffing, waar mogelijk, van maatschappelijke exclusiviteit en de uit deze geestesgesteldheid voortvloeiende organisatorische elementen zullen kunnen leiden tot een vermindering van taken. Van nog meer algemene aard zijn de moderne technieken en nieuwe opvattingen van de organisatieleer, die het mogelijk maken een doelgerichte besturing te handhaven als het aantal gespecialiseerde functies toeneemt en de structuren complexer worden. In dit verband behoren o.a. te worden genoemd:

- de automatisering, die tot integratie van gegroeide functieafbakeningen kan leiden;
- methoden van beslissingsvoorbereiding en besluitvorming, zoals operationele research en keuze aan de hand van alternatieven;
- de ontwikkeling in de organisatieleer, die leidt tot een meervoudige organisatiestructuur, waarin de collectieve problematiek wordt beklemtoond en de teamwijze, interdisciplinaire benadering centraal staat.

Een juist gebruik van de moderne mogelijkheden op deze gebieden kan leiden tot een doelmatiger functionerende organisatie en tot een hogere kwaliteit van haar uitkomsten. De doorslaggevende betekenis van de herstructurering zou wel eens kunnen liggen in deze facetten, waarop in een volgende bijdrage nader zal worden ingegaan. Thans volstaan wij met het oordeel, dat het onjuist zou zijn de kans op het benutten van deze mogelijkheden voorbij te laten gaan.

Samenvatting van de overwegingen

Een herstructurering van de KL is, organisato-

risch gezien, onvermijdelijk wegens de over enkele jaren aanvangende dienstverlating van grote aantallen vrijwillig dienend militair personeel. Financiële redenen maken de herstructurering reeds thans noodzakelijk. De bezorgdheid m.b.t. de gevechtswaarde verdraagt geen uitstel. Andere mogelijkheden dan een ingrijpende wijziging van de structuur zijn in het betoog genoemd en verworpen: een kwantitatieve aantasting van het legerkorps wegens de bondgenootschappelijke verantwoordelijkheid tegenover de bestendige dreiging, een salarisreductie wegens de maatschappelijke onaanvaardbaarheid en een stroomlijning van de organisatie achter het legerkorps op basis van de huidige structuur wegens de omvang van het personeelsverloop en tevens omdat de mogelijkheden hiertoe zijn beperkt door de noodgedwongen versoberingsacties die in het recente verleden reeds zijn uitgevoerd.

Is dus een nieuwe en personeelbesparende vormgeving aan de nationale sector nodig, anderzijds zijn redelijke mogelijkheden aangewezen voor vermindering en hergroepering van taken in een meer doelmatige en wellicht kwalitatief betere organisatie.

Het is duidelijk dat de *doelstelling* van de herstructurering niet kan worden aangetast zonder inbreuk te maken op de primaire functie van de KL.

Over de *uitwerking* is vanzelfsprekend een verschillend oordeel mogelijk. Tot toetsing hiervan zal gelegenheid zijn wanneer in volgende afleveringen van De Militaire Spectator de organisatorische overwegingen voor de gekozen uitwerking, alsmede de gehanteerde kwantitatieve methodieken, die moeten verzekeren dat daarmee het doel inderdaad wordt bereikt, aan de orde komen. In dit artikel hebben wij slechts getracht een inzicht te geven in de gedachten-gang, die bepalend was voor het besluit van de verantwoordelijke leiding de organisatie tot object van onderzoek te maken.

BANDEN 1968

De geheel linnen banden voor de jaargang 1968 zijn thans direct leverbaar. De prijs bedraagt f 5,35.

Levering uitsluitend na vooruitbetaling per giro (nr 44715) of per postwissel. Bestellingen te richten aan:

MOORMANS PERIODIEKE PERS N.V.
Zwarteweg 1 - Den Haag

De Jewish Brigade en andere Joodse eenheden in de Tweede Wereldoorlog

M. de Lussanet de la Sablonière

Eerste Luitenant der Artillerie

1. Inleiding

Het doel van dit artikel is aan te tonen dat de Joden in de Tweede Wereldoorlog niet alleen als machteloze lammeren in de Duitse concentratiekampen zijn omgebracht, maar dat ze in deze oorlog ook hebben getoond een geducht tegenstander te kunnen zijn, zowel individueel als collectief. Waarom juist dit laatste aspect zo weinig bekendheid geniet, zal nog nader worden verklaard.

2. Voorgeschiedenis

Tussen de ontwikkeling van Palestina voor 1917 en na dit jaar bestaat een enorm verschil en wel ten gevolge van de zg. „Balfourverklaring” van 2 november 1917, toen Engeland na de instorting van het Turkse Rijk in het Midden-Oosten, Arabië, Irak en Palestina (met Transjordanië) in bezit had.

Voor 1917 woonde er slechts een zeer verarmde bevolking in een totaal verwaarloosd land, maar met deze „Balfourverklaring” zette het Zionisme zijn eerste grote stap in de ontwikkeling van de staat Israël. Engeland wilde met deze stap de sympathie winnen van de Joden in Amerika, die daar veel maatschappelijke topfuncties in handen hadden [5]. In deze Balfourverklaring gaf Engeland te kennen dat het welwillend stond tegenover het streven een nationaal tehuis voor de Joden in Palestina op te richten. In 1922 gaf de Volkenbond Engeland de opdracht hiervoor zorg te dragen. Hiermee werden de Joden voor het eerst officieel erkend.

2.1. Immigratie en kolonisatie

Deze erkenning had een stroom van immigranten tot gevolg, voornamelijk afkomstig uit Duitsland, Rusland, Polen en andere Oosteuropese landen [14]. Toch ging de kolonisatie nog met veel moeilijkheden gepaard. De kolonisten werden tegenwerkt door de Engelse autoriteiten in Palestina, die probeerden bij de Arabieren in het gevlei te komen; bovendien werden ze her-

haardelijk aangevallen door de Arabische bevolking. Het is daarom niet zonder reden, dat de Joden een illegale verdedigingsorganisatie oprichtten, de Hagannah, die tijdens het Arabische oproer in 1929 ontstond, toen de Engelsen dit oproer zelfs nog aanmoedigden. Ook de immigratie verliep niet zonder strubbelingen. Na 1930 moesten er zelfs ontsnappingsroutes door Europa worden georganiseerd, vooral nadat Duitsland Tsjecho-Slowakije en Polen had veroverd [12].

2.2. De Engelse politiek voor de Tweede Wereldoorlog

In mei 1934 probeerde Chamberlain toestemming te krijgen van het Engelse parlement voor het Witboek, hetgeen een nieuwe officiële Engelse politiek in Palestina mogelijk zou maken. Hij faalde hierin volkomen, maar in mei 1939 legde hij dit plan nogmaals aan het parlement voor. Juist in deze moeilijke, onrustige tijd voor het uitbreken van de oorlog rekende Chamberlain erop, dat het parlement achter de regering zou staan. De zg. „White Papers” werden aangenomen. Hiermee werd vastgesteld, dat Engeland na 10 jaar het mandaat zou opheffen en een onafhankelijk, overwegend Arabisch, Palestina instellen. Verder zou de Joodse immigratie worden beperkt tot 75.000 personen per jaar, evenals de kolonisatie, zodat 10 jaar later de Joden in de minderheid zouden zijn gedrongen. Na 5 jaar zou de immigratie alleen nog worden toegestaan met goedkeuring van de Arabieren [11]. Dit alles zou het doodvonnis betekenen van het Zionisme.

Dit Witboek was in strijd met de principes van de Balfour-verklaring en de Permanente Mandaatcommissie; bovendien is het nooit goedgekeurd door de Volkenbond. Zoals Ben Goerion ook beweerde, blijkt het dat het Witboek is ontstaan, omdat de Engelse regering niet in staat was haar taak in Palestina goed uit te voeren. De Engelse regering had inderdaad grote moeilijkheden op te lossen [3].

— In de eerste plaats had Engeland te kampen met de onverzoenlijkheid van het Arabische na-

tionalisme. Daartegenover staat, dat het zelf het Arabisch nationalisme aanwakkerde door de Arabieren tegen de Joden op te stoken. De politiek was gericht op een verslechtering van de Joods-Arabische betrekkingen, met het oogmerk dat later niemand het Engeland zou kwalijk nemen, als het zich niet meer aan de „Balfour-verklaring” zou houden.

— Aan de andere kant werd vóór de oorlog door het Joodse volk een geweldige druk op Engeland uitgeoefend. Om snel te komen tot realisatie van het Nationaal Tehuis voor steunverlening aan dat project, werden allerlei fondsen gesticht.

— Bovendien probeerden de Nazi- en Fascistische-gezinde regeringen Palestina te gebruiken in hun streven, te ageren tegen de Engelse positie in het Midden-Oosten.

2.3. Doel van de Engelse politiek

2.3.1.

In de jaren 1920—1930 was het eerste doel van de Engelse politiek in feite de Fransen uit het Midden-Oosten te verdrijven, aangezien dezen in dat gebied het meest anti-Engels waren. (Lawrence had daarom de verdrijving van de Fransen uit Syrië al sterk gepropageerd [4].)

2.3.2.

De Russische infiltratie moest worden voorkomen vanwege het belang van de strategische positie van het Midden-Oosten.

2.3.3.

De Engelse invloed in Egypte, Palestina, Transjordanië en Irak moest worden gehandhaafd.

2.3.4.

Bovendien moesten de oorlogsbeloften, mits ze niet in strijd zouden zijn met het voorgaande, worden ingelost.

Door deze politiek werd evenwel geen rekening gehouden met de gevolgen van de Russische revolutie, de groei van het Arabisch nationalisme en de opkomst van het Zionisme. Het was daarom dan ook niet verwonderlijk, dat er een kloof tussen de Engelsen en de Arabische landen ontstond, hetgeen in de Tweede Wereldoorlog duidelijk was te merken aan de Duits-gezinde houding van de Arabieren. Om deze kloof te overbruggen heeft het Engelse bestuur in Palestina hoofdzakelijk een pro-Arabische politiek gevoerd om de Arabieren gunstig te stemmen en

daarmee de situatie in het Midden-Oosten in handen te houden.

2.4. Strategische belangen

Tussen de twee wereldoorlogen speelde het Midden-Oosten een belangrijke rol als schakel in de verbindingen naar India, Singapore en andere koloniën via de kortste route langs het Suezkanaal. Voor Engeland als maritieme macht was het een zaak van levensbelang de randgebieden in bezit te houden en daarbij de zeeroutes te beveiligen („Hartlandtheorie” van Haushofen). Vandaar dat essentiële punten in de Middellandse Zee, zoals Gibraltar, Cyprus, Kreta en het Suezkanaal met de daaromheenliggende Arabische landen, door de Engelsen werden gedomineerd. De zeeroute naar India was essentieel, omdat daarlangs een groot deel van de grondstoffen voor de Engelse industrie werd vervoerd. Verder ligt het Midden-Oosten aan de zuidgrens van het steeds opdringende Rusland, dat zijn politiek altijd erop had gericht zeehavens te krijgen aan „open zeeën”.

2.5. Economische belangen

Vóór de Tweede Wereldoorlog werd het Midden-Oosten van enorm belang vanwege de olie, die daar werd gevonden. Het is deze olie, die de Engelse politiek bepaalde en ook grote invloed had op het Arabisch nationalisme. Economisch heeft Palestina voor de Tweede Wereldoorlog zeer weinig betekend. Deze jonge staat werd voor een groot deel in stand gehouden door de grote fondsen die door rijke Joden, o.a. uit Amerika, werden gesteund. Pas tijdens de oorlog kwam er een enorme opbloei in de economie. In 1939 woonde 75% van de Joden in steden en de rest op het land; een gunstige verhouding. Tel Aviv had een bevolking van 150.000 inwoners, Jeruzalem telde 90.000 inwoners en Haifa 60.000. De totale bevolking werd op 475.000 inwoners geschat.

Haifa was een van de drukste havens in de Middellandse Zee geworden. Bovendien was hier het eindpunt van de oliepijpleidingen uit Irak. Er waren in die tijd ca. 250 Joodse kolonies gesticht. Meer dan 8% van het bouwland was door de Joden gekocht. Door het Joodse Nationale Fonds waren enkele miljoenen bomen geplant. De citroen werd het meest geëxporteerd.

De twee belangrijkste ondernemingen waren het hydro-elektrische systeem en het winnen van kaliumchloraat (potas) en andere mineralen uit de Dode Zee.

TABEL 1

Jaar	Moslems	Joden	Christenen	Anderen	Totaal
1922	486.177	83.790	71.464	7.617	649.048
1931	693.147	147.606	88.907	10.101	966.761
1936	781.953	370.990	106.837	11.204	1.270.984
1941	906.551	474.102	125.413	12.881	1.518.947
1946	1.076.783	608.225	145.063	15.488	1.845.559

2.6. Sociologische factoren

Volgens de statistieken van de Mandaatverening kan men tabel 1 opstellen. De daarin genoemde cijfers zijn niet helemaal betrouwbaar. De Arabische burgemeesters gaven gewoonlijk meer mensen op om meer subsidie te ontvangen; het aantal joden is aan de lage kant, daar de Engelsen het aantal illegale immigranten niet konden schatten. Overigens blijkt hieruit duidelijk dat de Joden in de minderheid waren (in 1941 vormden zij slechts 31% van de totale bevolking). Zij baseerden hun eis voor een Joodse staat in Palestina evenwel op hun onafgebroken band van meer dan 3000 jaren met dit land, dat tevens de enige staat is geweest, die zij ooit hebben gehad [5]. Andere argumenten waren: de „Balfourverklaring”, de prestaties, die zij in Palestina hebben verricht, de positie die zij in de wereld hebben en de bijdrage, die zij in Palestina kunnen leveren voor de mensheid.

De Arabieren kunnen zeggen, dat ze meer dan 1300 jaar achtereen daar leefden en dat ze de grote meerderheid van de bevolking vormen; zij hebben echter nooit een eigen bestuur gehad. Bovendien was het duidelijk dat zij, afgezien van een klein aantal hunner, weinig aan Palestina waren gehecht, daar zij tijdens de oorlog niet voor de vrijheid van het land hebben meegevochten.

2.7. Summiere beschrijving van Israël

De oppervlakte van de huidige staat Israël bedraagt 20.850 km²; dat is kleiner dan Wales. Bij het delingsbesluit in november 1947 bedroeg het aantal km² ca. 14.000. Meer dan 9500 km² hiervan wordt door de Negev-woestijn ingenomen. Tijdens de oorlog ontstonden hier ongeveer 40 kolonies. Het eigenlijk intensief bewoonde gebied is 4000 km² groot. De belangrijkste rivieren zijn de Jordaan, de Yarkon en de Kiskon. Verder vindt men er twee meren: de Dode Zee (1050 km²) en het meer van Galilea (65 km²). Langs de Middellandse-Zeekust loopt, met onderbrekingen, een laagland, dat nergens meer dan enkele kilometers breed is; op vele plaatsen zijn er duinen aan de zee. Ten oosten hiervan ligt een bijna onafgebroken laagvlakte, die in het

zuiden afwatert door de Jordaan. Palestina heeft, als gevolg van de erosie weinig bossen. Het klimaat is gematigd warm tot subtropisch. De meeste neerslag valt in de maanden december, januari en februari.

2.8. Het Zionisme

Het belangrijkste doel van het Zionisme, door Theodor Herzl gesticht, was het stichten van een Joodse staat. Dit was allerminst een geleidelijke evolutie in de Joodse geschiedenis. De vijftig jaren tussen 1897 en 1947, die begonnen met het eerste Zionistencongres te Bazel en eindigden met de goedkeuring van het delingsplan door de algemene vergadering van de Verenigde Naties, zijn een opeenvolging van immigratiegolven, pogroms, oorlogen en oproer geweest.

Dat er uiteindelijk toch een Joodse staat is gekomen mag men een enorme prestatie noemen, vooral wanneer men bedenkt hoe veel en hoe machtig de tegenstanders waren en hoe gering het aantal aanhangers is.

Gedurende vrijwel al deze jaren heeft men het Zionisme een hachelijke onderneming gevonden, vandaar dat er maar weinig Joden, en vooral welgestelde Joden, geld in staken of er enthousiasme voor wisten op te brengen. Bovendien kende de Zionistische beweging allerlei stromingen, die elkaar tegenwerkten; men was het vaak oneens, behalve op zeer kritieke momenten. De motieven van het Zionisme waren namelijk de onuitroeibaarheid van het antisemitisme en de noodzaak dit te ontvluchten in een eigen staat. Het Zionisme geloofde dus niet in gehele of gedeeltelijke assimilatie met de Westeuropese cultuur.

Hoofdzakelijk om deze redenen hebben de Joodse notabelen het Zionisme tegengewerkt. Pas toen men duidelijk zag wat de bedoelingen van de Nazi's waren, hoewel men dit zelfs niet wilde geloven, heeft de Zionistische beweging meer steun ondervonden van de Joden zelf.

2.9. Het jaar 1939

In mei van dat jaar werd door het Engelse parlement het Witboek aanvaard. Dit ging gepaard met enorme protesten, zowel van de kant van de Joden alsook van de Engelsen, onder wie Churchill. In augustus hielden de Zionisten een congres in Genève. Men had toen feitelijk twee vijanden, waaruit men een partner voor samenwerking zou moeten kiezen. Gekozen werd voor diegenen, die tegen Hitler streden, omdat de toekomst van het Joodse volk afhing van de zege

van de democratie. Dit hield echter niet in dat het Witboek daarmee vergeten was. De Arabieren kozen voor de Nazi's, daar zij Hitler terecht als grootste vijand van de Joden zagen.

Op 29 augustus verklaarde dr. Weizman, de voorzitter van het congres, in een brief aan de Engelse premier Neville Chamberlain, dat Israël trouw zou zijn aan Engeland. Desondanks deed Engeland géén beloften aan Palestina [1]. Onafhankelijk van deze correspondentie besloot op 3 november de Jewish Agency (vertegenwoordiging van de Joden in Palestina) in Palestina vrijwilligers op te roepen, voor het geval dat de oorlog zich tot daar zou uitbreiden. Er schreven zich 85.781 mannen en 50.262 vrouwen voor de „national service” in. Op 1 december bood dr. Weizman Engeland aan, een Joodse divisie te vormen, doch dit voorstel werd van de hand gewezen.

3. De Tweede Wereldoorlog

3.1. *Situatie bij het uitbreken van de oorlog*

Bij het uitbreken van de oorlog was de toestand in het Midden-Oosten rustig. De Middellandse Zee was nog vrij. Italië stond op het punt de oorlog te verklaren. Palestina, uitgesproken pro-Engels te midden van de Duits-gezinde Arabische staten, die vrijwel werkeloos toezagen hoe de oorlog zich ontwikkelde, was de enige bondgenoot waarop Engeland kon rekenen. Het strategische belang van Palestina werd daardoor des te groter, want de Duitsers en Italianen hadden tijdens de voorbereidingen voor de oorlog niet stilgezeten. Door hun anti-Zionistische propaganda wisten zij vrijwel alle Arabieren voor zich te winnen. De Moefiti van Jeruzalem bv. verklaarde zich openlijk voor Hitler. In Irak deed men een mislukte poging tot revolutie tegen de Engels-gezinde Rachid Ali el Kaleini. Egypte hield zich neutraal, maar in legerkringen was men pro-Italiaans. Het hoeft dus niemand te verbazen dat de Duitsers alle belangrijke oorlogsgeheimen kenden. Evenzo hadden de Fransen in Syrië met een Duits-gezinde bevolking te maken.

Van een verbetering van de Engels-Joodse betrekkingen m.b.t. het Witboek en hiermee dus t.a.v. de immigratie was geen sprake. Reeds in september 1939 werd een begin gemaakt met de illegale immigratie m.b.v. schepen zoals de „Salvador”, de „Atlantic” en de „Struma”. Nog vele andere volgden. Immigranten werden verbannen naar Mauritius of in concentratiekampen onder-

gebracht, maar de stroom van immigranten was niet tegen te houden.

3.2. *Joodse verdedigingsorganisaties*

De Joodse verdedigingsorganisaties waren alle illegaal. Ze zorgden zelf voor hun training, hun bewapening en rekrutering. De enige organisatie, die erkend werd, alhoewel niet officieel, was de Jewish Agency. In hoofdzaak dienden deze organisaties om de illegale immigratie mogelijk te maken en de kolonisten te beschermen tegen aanvallen van de Arabieren, omdat de Engelsen dit niet of onvoldoende deden.

In bepaalde perioden vóór de Tweede Wereldoorlog, zoals tijdens het grote Arabische oproer van 1936/39, werden deze organisaties zelfs gestimuleerd door de Engelse Mandaatregering. De militaire acties waren vrijwel alleen gericht op zelfverdediging en niet tegen de Engelsen in Palestina. Dat men enkele malen in deze feitelijk politieke strijd tot gewapend optreden overging, was meestal het gevolg van reactionaire groepen, maar had niet altijd de instemming van de Joodse leiding. De Arabische agressie had echter een geheel ander karakter. In dit verband was de Haganah de belangrijkste en beslissende factor, aangezien men geweld alleen met geweld kan keren.

Het is frappant te zien hoe goed — en vooral hoe doeltreffend — de verdedigingsorganisaties werkten. Daarbij blijkt overduidelijk dat de kracht van de wapens niet alleen afhankelijk is van de opleiding of van het kaliber van de wapens — al zijn dit niet te verwaarlozen factoren — maar juist van de geestelijke bereidheid om tot het einde toe weerstand te bieden. Vooral deze bereidheid was het grote kenmerk van zowel deze Joodse organisaties als van de Joodse kolonisten.

3.2.1. DE JEWISH AGENCY

De Jewish Agency was een vertegenwoordigend lichaam voor de gehele Joodse gemeenschap voor zover die in Palestina was geïnteresseerd. Al direct na haar oprichting in 1929 verwierf zij een enorme zeggenschap in Palestina en zij voerde feitelijk alle onderhandelingen met de Engelse regering. Zij bepaalde dus de politiek, die de Joden in Palestina voerden. Ben Goerion, die tijdens de oorlog voorzitter was, formuleerde de Joodse politiek destijds als: „Oorlog te voeren alsof er geen Witboek is en het Witboek te bestrijden alsof er geen oorlog is”.

Door de grote pressie die tijdens de oorlog op de

Joden werd uitgeoefend, werd de macht van de Jewish Agency over de Joden nog groter, omdat deze het enige orgaan was, dat hen vertegenwoordigde. Zij werd volkomen identiek met de Zionistische organisatie.

3.2.2. DE HAGANAH

De belangrijkste en grootste verdedigingsorganisatie was ongetwijfeld de Haganah. Zij had een eigen harde beroepstraining en omdat ze illegaal was, heeft ze zich niet geconcentreerd op één plaats, maar trad overal verspreid op om niet gemakkelijk te kunnen worden opgespoord. Daar het op straffe des doods verboden was wapens in bezit te hebben, bracht deze activiteit veel risico met zich mee voor de leden, wier aantal werd geschat op 40.000 tot 50.000 [12].

De Haganah ontstond reeds in 1920 tijdens een Arabische oproer. Zij werd vooral in 1929 goed georganiseerd, toen de Joodse zelfverdediging door het Engelse bestuur aanmoediging onderzocht. De Engelse kapitein, Charles Orde Wingate, officier van de Britse geheime dienst, oefende de Joden in guerrillavechten. Hij vormde speciale nachtploegen, die een einde maakten aan het optreden van Arabische benden. Uit deze nachtploegen ontstond later de Palmach, de best geëfende eenheid van de Haganah. De leiding van de Haganah was in handen van Ben Goerion. Men moet goed bedenken, dat de leden hiervan geen terroristen waren: zij hebben verschillende functies vervuld, die onontbeerlijk zijn geweest bij het tot stand komen van de Joodse staat. Men zou haar kunnen zien als de zwaarmacht van de Jewish Agency, die de leiding had van de Joden in Palestina. Het is daarom niet verwonderlijk, dat de leiding van de Jewish Agency én de Haganah bij één en dezelfde man berustte. Belangrijke taken van de Haganah waren:

1. het beschermen van afgelegen Joodse nederzettingen tegen de Arabische overvallen [25];
2. het organiseren in de jaren '30 van ontsnapingsroutes van Joden in Europa, toen in Duitsland de Nazi's aan de macht waren gekomen [6];
3. het uitvoeren van geweld na de publikatie van het Witboek, dat meer effect had dan politieke agitatie [2];
4. het bieden van hulp bij interne politieke twisten, waarbij het erom ging wie het in de Joodse gemeenschap voor het zeggen had. Zo maakte Ben Goerion, als leider van de Mapai, de Joodse arbeiderspartij, gebruik van de Haganah. Deze activiteit was gericht tegen partijen

van de rechtervleugel, die werden gesteund door de Irgoen Zwai Leoemi (zie § 3.2.4.).

3.2.3. DE PALMACH

Zoals hierboven reeds vermeld, is de Palmach voortgekomen uit de Haganah. Zij vormde een keurgroep van de beste en moedigste strijders en zij is daarom te vergelijken met de zg. „stoottroepen”. Het was voor de Jewish Agency dikwijls moeilijk ze in bedwang te houden, vooral daar de Joden zich alleen wilden beperken tot verdedigen. Deze politiek van „zelfbeheersing” [2] had tot doel de sympathie van de Engelsen te winnen. Later, toen bleek dat de Engelsen de Arabieren van wapens voorzagen (1936), zochten de Palmach-eenheden de vijand zelf op in plaats van af te wachten.

Er heerste bij hun een volkomen gelijkheid: de commandant was meerdere door zijn functie en niet door zijn rang. Tijdens de oorlog werden er in het geheim wapenfabrieken ingericht.

Bij de verovering van Syrië werd van hun diensten veel gebruik gemaakt, daar ze het terrein goed kenden en zij voor dergelijke acties waren opgeleid.

Tijdens de oorlog tegen de Arabieren in 1948 wisten de „zelfmoordtroepen” van de Palmach Jeruzalem te behouden tegen de tanks van koning Abdoellah door de weg naar de stad open te breken.

3.2.4. DE IRGOEN ZWAI LEOEMI

Ook dit was een illegale verdedigingsorganisatie, die zich in 1942 van de Haganah afsplitste. Zij stemde niet in met de houding van de Haganah, die geen acties tegen de Engelsen wilde voeren. Haar oorsprong is te vinden in het Polen van vóór de oorlog, waar aanhangers van Jabotinsky grote invloed hadden. Zij onderwierpen zich niet meer aan het gezag en de discipline van de Zionistische organisatie, die zij beschouwden als slappelingen, die met de vijand samenwerkten. Hun invloed was niet groot, maar het gevaar voor de politiek, die de Jewish Agency voerde, des te groter. Voor de wereldopinie was hun werk bijzonder negatief en weinig vormend, aangezien ze het vrijwel uitsluitend zochten in het destructieve. Om te voorkomen dat ze te ver zouden gaan, heeft de Haganah soms tegen hen moeten optreden door enkelen van hun leden gevangen te nemen.

3.2.5. DE STERN GANG

Als laatste van de illegale verdedigingsorganisa-

ties is de Stern Gang vermeldenswaard, aangezien er verder van een georganiseerd optreden geen sprake is geweest. Deze groep, onder leiding van Abraham Stern, ging nog een stap verder dan de Irgoen Zwai Leoemi. Reeds in 1942 sneuvelde Stern in een vuurgevecht met de politie. Toen in 1943 de verbittering tegen de Engelsen een hoogtepunt bereikte, genoten deze laatste twee genoemde organisaties een grote populariteit bij de Joodse bevolking, waardoor het nog moeilijker werd ze in bedwang te houden. Men viel Engelse politieagenten aan en in november 1944 schoot men zelfs Lord Moyne, de Engelse minister-resident voor het nabije Oosten, neer [13]. Uiteindelijk kwamen deze acties bijna altijd de Engelsen ten goede, omdat hun politiek hierdoor voor de ogen van de wereld in het gelijk werd gesteld.

4. De Joodse militaire bijdragen voor de geallieerden (chronologisch beschouwd)

Eén van de eerste daden van de Joodse autoriteiten in Palestina in de Tweede Wereldoorlog was de registratie van alle mannen en vrouwen, die vrijwillig dienst wilden nemen voor het land bij de Engelse troepen in of buiten Palestina. Meer dan 90% van de hiervoor beschikbare mensen gaf zich binnen enkele weken op: totaal 136.000 mensen. Tegelijk boden de Joodse leiders Engeland aan Joodse eenheden te vormen, zoals ook in de Eerste Wereldoorlog was gebeurd, toen Joodse bataljons in 1918 meevochten voor de bevrijding van Palestina van de Turken. De Engelsen sloegen dit aanbod af. Zij stonden slechts de vorming van een *Auxiliary Military Pioneer Corps*, bestaande uit Joden (2/3) en Arabieren (1/3), toe. Het totale aantal was 1500 man. Eén compagnie hiervan verrichtte hulpdiensten in Zuid-Frankrijk in 1940 bij de constructie van vestingwerken [1]. Bij de terugtocht van de Engelsen uit Duinkerken had deze compagnie dappere diensten bewezen: zij was bij de laatsten, die zich terugtrokken [7]. Later was ze betrokken bij de verdediging van Zuid-Engeland. Bij de RAF in Egypte werden 1500 man als grondpersoneel te werk gesteld. In augustus 1940 [9] (volgens [5] in september 1940) werden drie Joodse en drie Arabische bataljons opgericht onder de naam *The Palestine Companies of the Buffs*. Eind 1940 groeiden ze al snel uit tot 14 compagnieën. De oorspronkelijke opzet van de Engelsen om evenveel Arabieren als Joden in dienst te nemen was echter door het ge-

ringe enthousiasme der Arabieren tot mislukken gedoemd. Op 7 augustus 1942 kwam het tot de oprichting van het *Palestijnse Regiment*, samengesteld uit afzonderlijke Joodse en Arabische infanteriebataljons, die men inzette voor algemene dienst in het Midden-Oosten. De nog bestaande *Companies of the Buffs* werden opgeheven. Verder breidde men het *Auxiliary Military Pioneer Corps* uit tot 2000 man en men vulde de *Jewish Rural Special Police* aan met 2500 rekruten. Deze laatste eenheden hadden tot taak de nederzettingen buiten de steden te beschermen en daar de orde te handhaven. Behalve het Joodse Regiment waren er nog ca. 50 Joodse compagnieën bij verschillende legeronderdelen, verspreid over het hele Midden-Oosten. Deze waren veel werkzaam bij de genie als *Pioneer and Stevedore Companies*. Zij namen deel aan de veldtochten in Griekenland, op Kreta en in Lybië; zij onderscheidden zich vooral in Tobroek en Tripoli. In Italiaans Oost-Afrika waren Joodse commando's betrokken bij aanvallen op Keren (lente 1941) [11]. Tijdens de gevechten in 1941 in Abessinië vochten daar 180 Joodse zelfmoordcommando's. Later trof men hen aan in Napels en Tarente (1944) [1] [5].

Wanneer wij het totale beeld beschouwen van de in 1943 onder de wapenen zijnde Joden, krijgen we het volgende overzicht:

- 30.000 Palestijnse mannen en vrouwen in Engelse dienst. Opvallend hierbij is dat ongeveer 25% van hen geen Palestijnse burgers waren, toen ze werden ingeschreven: het waren hoofdzakelijk illegale immigranten;
- 7000 man in plaatselijke verdedigingsorganisaties „fulltime”;
- bij de burgerlijke verdedigingsorganisaties had nog een groter aantal een gedeeltelijke dagtaak;
- 2000 man in dienst van de geallieerden;
- 2000 man bij de RAF als piloot of grondpersoneel;
- onbekend aantal bij kust- en zeediensten (geschat 1500);
- 2000 vrouwen werkzaam bij de ATS (*Auxiliary Territorial Service*) als chauffeuse, (radio)telefoniste, verpleegster bij het Rode Kruis e.d. [7].

Geschat wordt dat totaal 100.000 Joden direct bij de oorlog waren betrokken [11].

4.1. De Joodse Brigade

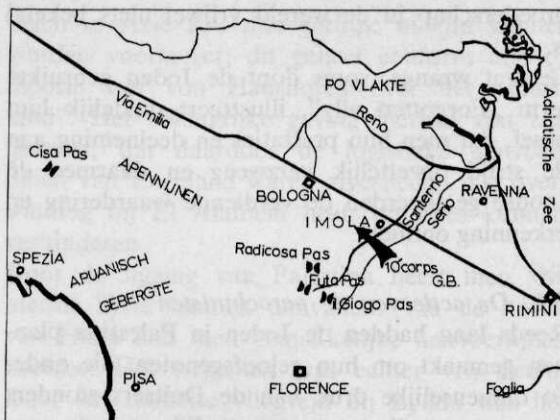
Na vele dringende verzoeken en aanbiedingen van de Jewish Agency is Engeland tenslotte ge-

zwicht voor de wens de Joden een eigen Brigade te geven, onder commando van eigen officieren en met een eigen vlag. Op 29 september 1944 werd de oprichting officieel aangekondigd door Churchill, die zich persoonlijk hiervoor had ingezet. Wat tot stand kwam, was een infanteriebrigade, opgebouwd uit de drie Joodse bataljons van het Palestijnse Regiment met steunende eenheden, die reeds bestonden. De kern hierbij was een Regiment Artillerie. Commandant was Brigade-Generaal A. P. Benjamin.

Na enkele maanden training in Egypte bij Boergel Arab werd de brigade in februari 1945 toegevoegd aan het Britse 8e Leger, dat toen al tot de „Gothenlinie” in Noord-Italië was gevorderd. Ingedeeld bij het 10e Britse Legerkorps vochten zij daar tijdens het voorjaarsoffensief, dat begon op 9 april 1945 [15].

De Gothenlinie liep tussen Spezia en Pesara in terrein, waar slechts enkele defilés gelegenheid boden met een leger in de Povlakte te komen, nl. in het oosten langs de Adriatische Zee, in het westen langs de Cisapas, waar de Duitsers de doortocht gemakkelijk zouden kunnen tegenhouden, in het centrum langs de Il Giogopas en de Futapas [16]. De aanval werd geconcentreerd op de beide laatstgenoemde passen en de verdere oostelijke vleugel [15]. De strategische moeilijkheid van dit gebied was het gebrek aan wegen, de natuurlijke bescherming van de bergen voor de vijandelijke verdedigers en de rivieren, met hun stroomrichting loodrecht op de aanvalsrichting [17] (zie de schets).

Op snelle en doeltreffende wijze doorbrak de Brigade de Gothenlinie bij de rivier de Senio (ten zuiden van Immo-la) in samenwerking met de Italiaanse gevechtsgroepen „Friuli” en „Folgore” en nam deel aan de verovering van Bologna. In mei 1945 kwam zij, onder bevel van het 2e Britse Leger, in Duitsland aan, waar zij in Belsen geestdriftig werd ontvangen door uit dit concentratiekamp bevrijde Joden. Verpletterd en verontwaardigd door wat zij zagen en hoorden, koelden Joodse soldaten, met wraak vervuld, hun woede op de gevangen genomen Duitsers. Deze, verklaarbare, reactie kon niet worden getolereerd: de Brigade werd, om verdere ongeregelheden te voorkomen, direct teruggetrokken uit Duitsland en vervolgens ingezet in Nederland en België, ten dele als bewakers voor de krijgsgevangenkampen (o.a. in Castricum en Alkmaar) en ten dele voor de verbindinglijnen tussen Amsterdam en Brussel. Het was jammer dat dit incident plaatsvond,

Het gevechtsterrein in de Povlakte en in de noordelijke Apennijnen

want de Brigade had in Duitsland zeer nuttig werk kunnen doen voor de Jewish Agency en de Mossed (= comité voor illegale immigratie), bij het opvangen van de bevrijde Joden. Doch het is zonder meer duidelijk, dat het op het toneel verschijnen van een Joodse militaire eenheid voor de vele ontredderde bevrijde Joden een enorme morele steun is geweest [7].

In totaal verloor de Brigade tijdens de gevechtsacties 44 man. Reeds tijdens het verblijf in Italië maakte de Brigade gebruik van eigen transportmiddelen ter bevordering van de Joodse zaak; niet alleen in Italië vervoerden zij hun eigen stamgenoten, zelfs werden transporten verzorgd uit Auschwitz naar Boekarest en Sofia. Toen de Engelsen echter bemerkten dat de Brigade de illegale immigratie sterk steunde (enorme hoeveelheden voedsel en kleren werden weggesmokkeld) voerde men de eenheid in februari 1946 weer naar Israël waarmee de Brigade een roemloos einde vond [8]. Zelfs op de overwinningssparade in Londen was zij niet aanwezig; wél de vertegenwoordigers uit het Midden-Oosten: de Arabieren van Abdoellah's Arabische Legioen [1].

5. Voorbeelden van militaire acties gevoerd door Joodse eenheden

Alvorens hiervan een opsomming te geven, zij opgemerkt dat hierover zeer weinig literatuur bestaat, en dan nog vrijwel alleen uit Joodse bron. De reden hiervan is dat Engeland constant blijkt te hebben verhinderd, dat er in de Tweede Wereldoorlog iets over de Joden zou uitlekken: geen enkel krantebericht verscheen over hen, tenzij het iets was ten nadele van de Joodse positie. Zo komt het dat van dit Joodse wapen-

broederschap in de wereld vrijwel niets bekend is.

De wat wrange, soms door de Joden gebruikte term „Forgotten ally”, illustreert duidelijk hun besef, dat men hun prestaties en deelneming aan de strijd opzettelijk verzweg en daarmee de Joodse geallieerden de verdiende waardering en erkenning onthield.

5.1. *De actie van de parachutisten*

Reeds lang hadden de Joden in Palestina plannen gemaakt om hun geloofsgenoten, die onder zo onmenselijke druk van de Duitsers stonden, te steunen, weliswaar voornamelijk moreel, maar dan toch met het resultaat, dat zij aan hun verontwaardiging uiting zouden geven over hetgeen er in Duitsland gebeurde [1]. Verschillende voorstellen werden gedaan om parachutisten naar de bezette gebieden te sturen, maar alles ketste af op de Engelse autoriteiten, die het experiment niet aandurfd. Uiteindelijk stemden zij erin toe, een zeer beperkt aantal parachutisten — 32 man, o.l.v. Ernst Sereni — te droppen. Dit gebeurde in de herfst van 1944. Door het Engelse Leger werden zij volledig opgeleid en getraind voor dit doel, waarna zij door de RAF werden gedropt, zoveel mogelijk in streken waar ze vroeger hadden geleefd en gewoond [6]. Door deze gewaagde onderneming konden zij duizenden Joden helpen ontsnappen uit o.a. Roemenië en Hongarije [12]. Zij organiseerden voorts Joodse partisanengroepen en verzetscentra in Boekarest en Boedapest. Bovendien werd door hun toedoen een groot aantal Amerikaanse piloten, die bij bomaanvallen op de olie-installaties van Ploesti waren neergeschoten, gered [13]. Slechts weinigen van deze parachutisten hebben de oorlog overleefd.

5.2. *Mechili*

Begin juni 1942 kreeg een Joodse compagnie genisten de opdracht een veld antitankmijnen te leggen op 50 mijl ten oosten van Mechili, dat midden in de Lybische woestijn ligt. Reeds verscheidene dagen waren ze hierbij veel lastig gevallen door Duitse vliegtuigen. Toen op 4 juni drie aanvallen waren gedaan op hun voertuigen, vroeg de commandant, Majoor Liebmann, aan de Engelsen om hulp, omdat wel duidelijk bleek dat de Duitsers in verband met een komend offensief belang hechtten aan deze plaats. Men stuurde hun direct 10 stukken luchtdoelgeschut en antitankgeschut, toen men had waargenomen dat een kolonne vijandelijke tanks Mechili

naderde. Drie dagen later zaten ze volledig ingesloten door Duitse en Italiaanse tanks.

Voor de aanval begon, gaven de Duitsers hun nog gelegenheid zich over te geven, maar toen ze hoorden, dat ze met Joden te maken hadden, gingen ze meteen over tot de aanval, uit drie richtingen met 110 tanks, gesteund door de luchtmacht. Met het luchtdoelgeschut werd de luchtaanval afgeslagen en door het mijneveld en het antitankgeschut werden vervolgens 21 tanks buiten gevecht gesteld. Toen de Italianen zich op een gegeven moment wilden terugtrekken, verloor de vijand nog 5 tanks door 60 verdept opgestelde mannen met handgranaten en „Molotofcocktails”. Na een dagenlang bombardement vielen op 20 juni de Duitsers nogmaals aan. De Engelse luchtmacht kon het overwicht in de lucht handhaven. Van de vijandelijke tanks werden er 41 uitgeschakeld; 90 van de 500 mannen hadden de aanval overleefd. Nog steeds waren er van de Engelsen geen versterkingen gekomen. Er was dientengevolge groot gebrek aan water en voedsel. Enkelen werden gek en anderen kwamen om van de dorst. De hele maand bleven de luchtaanvallen voortduren, totdat op 2 juli de laatste aanval kwam op de 45 nog overgebleven mannen. Weer werd de vijand op de vlucht gedreven. Op dezelfde dag werden ze eindelijk bevrijd: door de Vrije Franse Troepen onder commando van Generaal Koenig [3].

5.3. *Enkele andere acties*

Acties van een omvang als hierboven beschreven zijn weinig voorgekomen, aangezien pas later in de oorlog de Joden bij tactische wapens werden ingedeeld, afgezien van de enkele commandogroepen, waarvan de Joden deel uitmaakten. Vele kleine feiten getuigen echter van de dapperheid van de Joden in kleine groepen of individueel.

— Zo bijvoorbeeld 12 Joodse jongens, die vrijwillig in het geheim voor de Engelsen olie-installaties opbliezen in de Syrische haven Tripolis, voordat Syrië zou worden veroverd.

— Voordat de Nieuwzeelanders en de Fransen Syrië binnenvielen, wisten 50 jonge kolonisten uit Hanita drie bruggen te bezetten, die essentieel waren voor een verdere opmars naar het noorden. Zij veroverden daarbij Fort Gouraud bij Koeneita, dat de opmars over de weg met zijn kanonnen kon tegenhouden [5]. Ondanks grote vijandelijke overmacht konden zij dit fort bezet houden tot de Nieuwzeelanders kwamen.

— Zelfmoordcommando's vielen vanuit zee met 85 man Bardia binnen, waar een Italiaanse divisie was gelegerd. Door hun toedoen was deze stad binnen enkele uren in handen van de Engelsen, waarbij 9000 gevangenen werden gemaakt [3].

— Zeer vele Joden deden dienst als chauffeur. Dit betekende voor de Engelsen een enorme steun voor de goede logistieke aanvoer. De afstanden, die in Noord-Afrika in één ruk moesten worden afgelegd waren zeer groot vanwege het geringe aantal waterbronnen [16].

— Als Duitsers verklede Joden gingen naar het Leger van Rommel tijdens de gevechten bij El Alamein; dit geschiedde in opdracht van Montgomery en wel om te weten te komen, wat de plannen van de vijand waren [3].

6. De rol van Palestina in het Midden-Oosten

6.1. Politiek

Van de landen in het Midden-Oosten was Palestina het enige, waar Engeland vast op kon rekenen. Alle andere waren sterk Duits-gezind of twijfelachtig neutraal. Toen de geallieerden later in de oorlog aan de winnende hand waren, hebben anderen zich ook aan de zijde van Engeland geschaard. De loyale houding van Palestina is stellig van groot belang geweest voor de Engelse positie in het Midden-Oosten.

Zoals eerder vermeld, was de politiek van de Joodse autoriteiten v.w.b. „het Witboek” steeds tegen de Mandaatregering gericht. Dit standpunt werd duidelijk vastgesteld in het „Biltmore-programma”, dat op 11 mei 1942 tijdens het Zionistencongres in New York werd gepubliceerd. Het bevatte de volgende eisen:

1. ongelimiteerde immigratie;
2. de Jewish Agency zou als enige controle moeten uitoefenen op deze immigratie;
3. stichting van een Joodse „Commonwealth” in Palestina;
4. oprichting van een Joods leger.

6.2. Strategisch

De verovering van het Midden-Oosten door Duitsland zou hebben betekend, dat de „tangebeweging” van de Nazi's, die in het noorden Rusland binnenvielen en in het zuiden tot in Egypte opdrongen, zich zou sluiten. Voor de positie van de geallieerden zou dit katastrofale gevolgen gehad hebben. De Duitsers hadden zich dan kunnen verenigen met de Japanse strijdkrachten en de verovering van India en overige

delen in Azië zou met geringe moeite kunnen worden voortgezet; dit geheel conform aan de theorie van von Haushofen over het „Hartland”. Het belangrijke gevolg hiervan zou zijn geweest, dat daardoor de logistieke aanvoerlijnen van Engeland waren afgesneden. De overwinning bij El Alamein heeft dit alles kunnen verhinderen.

Door de ligging van Palestina heeft men van hieruit Syrië kunnen aanvallen. Via de haven van Haifa had men gemakkelijke aanvoerlijnen overzee. Het wegennet was echter vrij slecht. Door het militaire vliegveld bij Lydda was het mogelijk van hieruit het gebied om het Suezkanaal met vliegtuigen te beheersen.

6.3. Militair

In het voorgaande zijn uitvoerig de militaire bijdragen van de Joden besproken. Grotendeels waren deze niet van specifiek tactische aard. De nadruk lag vooral op het verlenen van diensten, vandaar dat vele Joden diensten verrichtten als chauffeurs, technici en genisten. Eind augustus 1944 waren bij de verschillende eenheden van het Engelse Leger 23.500 Joodse vrijwilligers in dienst, tegen 8000 Arabieren [5]. Hiervan waren er 4000 bij de infanterie, 4000 bij het Service Corps, 3000 bij het Pionier Corps, 3000 bij de Engineers, 2100 bij de RAF, 1100 bij de Marine, 600 bij de artillerie en 500 bij een zg. „Port Operating Company”. In het begin stonden zij onder commando van Engelse officieren; later werden 300 Joodse officieren aangesteld. De officiële mededelingen vonden plaats in het Hebreeuws én in het Engels [11]. Bij de vorming van de Joodse Brigade kregen de Joden toestemming een eigen vlag te voeren. Verder waren bij verschillende politie-eenheden in 1943 totaal ca. 30.000 man in dienst [5].

6.4. Economisch

Tijdens de oorlog ontstond er in het land een geweldige oorlogsindustrie om aan de behoeften van de geallieerden te voldoen. Totaal waren er in Israël 2000 grote en kleine industrievestigingen. De belangrijkste producten waren verschillende farmaceutische producten, tabak, schoenen, groenten, fruit (citroen), graan, onderdelen van voertuigen en tanks, precisie-instrumenten, cement, textiel, kaliumchloraat, broom enz. [5]. De overschakeling van vredes- op oorlogsindustrie ging snel. Vele nieuwe bedrijven werden opgericht (600) en oude bedrijven vergroot. Het wegennet werd verbeterd en het

land werd door de Joodse kolonies vruchtbaar gemaakt. De Arabische bevolking in Palestina profiteerde eveneens van de grote opbloei, waardoor er zelfs sprake was van Joods-Arabische samenwerking.

7. De rol van Engeland in Palestina

Gedurende de gehele oorlog heeft de Mandaat-regering de vorming van een Joodse staat op allerlei manieren tegengewerkt. Het duidelijkst kwam dit tot uiting door de strenge beperking van de immigratie volgens het Witboek. Het gevolg hiervan was de illegale immigratie, die soms een dramatische ontkenning had, wanneer illegale schepen werden teruggestuurd. Zo lang mogelijk heeft Engeland de vorming van een Joods leger uitgesteld, om hiermee te voorkomen dat de Joden een zwaarmacht zouden krijgen. Wel hebben zij in geringe mate informeel samengewerkt met de Jewish Agency en de Haganah, wanneer het hun goed van pas kwam i.v.m. onlusten tussen Arabieren en Joden. Grondaankoop door Joden werd eveneens tegengegaan. Van een sociaal contact tussen de Engelsen en de Joodse bevolking is nooit sprake geweest. Bij de Arabieren hebben de Britten nooit beseft hoe zeer deze werden beledigd door hun superioriteitsgevoel [4]. Hun vriendschap met de Arabieren hebben ze verloren tijdens het opkomende nationalisme. Door anti-Joodse maatregelen probeerde men deze vriendschap te herwinnen; men bereikte er echter mee dat het nationalisme nog meer werd versterkt.

De Engelse invloed beruiste op de aanwezigheid van hun Leger volgens de wetsbepaling van de Volkenbond. Vóór alles probeerden de Engelsen de oude toestand van voor de oorlog te handhaven. Dit is niet gelukt, omdat zij in de oorlog steeds gedwongen waren toe te geven aan de eisen van de Arabieren en de Joden. De regering zag de industriële opbloei als een gevaar voor de eigen Engelse industrie, maar bovenal omdat hierdoor het nationale besef en het verlangen naar onafhankelijkheid werden gewekt. Aan de andere kant moet de Engelse regering toegeven dat deze industriële ontwikkeling hen in de oorlog tot een belangrijke steun is geweest.

Met de grootste moeite heeft Engeland door alle tijden heen geprobeerd de machtsbalans in evenwicht te houden. Door de sterke disharmonie van de buitenlandse en de defensiepolitiek en de grote geheimzinnigheid en onzekerheid, waarmee Engeland in zijn politiek te werk ging, is

dit op een echech uitgelopen [17]. Voorbeelden hiervan zijn (mei 1943) de Engels-Arabische onderhandelingen in Caïro, die — zonder medeweten van de Joden — zouden beslissen over de toekomst van Palestina. In veel gevallen werd de Jewish Agency niet geraadpleegd en op hoog niveau werd door de geallieerde bevelhebbers reeds in de oorlog over hun lot beslist.

Als motief voor deze Engelse politiek kan men, behalve het motief van het strategisch belang van het Midden-Oosten, de grote oliebronnen stellen die daar werden gevonden (75% van alle wereldoliereservoirs). In de jaren 1938/'46 steeg de olieproductie van het Midden-Oosten met 100%; in de rest van de wereld slechts met 21%. Zowel Amerika als Rusland hadden hiervoor grote interesse [4].

Door het imperialisme probeerde Engeland het Midden-Oosten in zijn invloedssfeer te houden. De vorming van een Joodse staat zou dit imperialisme in deze landen zeker in de weg staan.

8. Nabeschouwing en strategische analyse van de gebeurtenissen, alsmede de wordingsgeschiedenis van de staat Israël in de Tweede Wereldoorlog

Engeland heeft van het begin tot het eind de vorming van een nationaal Joods Leger verhinderd, om te voorkomen dat er een Joodse zelfstandige staat zou ontstaan. Met dit voor de ogen heeft Engeland de militaire en economische prestaties van de Joden in de Tweede Wereldoorlog zoveel mogelijk geheim gehouden of gekleineerd.

Aan de andere kant hebben de Joden de zwakke Engelse positie in het Midden-Oosten op loyale wijze gesteund door hun militaire en economische hulp. In verband met de „balance of power” is dit natuurlijk altijd van belang geweest, maar dit moet niet worden overdreven, omdat deze steun, in het geheel gezien, vrij gering en ook dikwijls te eigen bate was gericht. De Joden hebben in eerste instantie gevochten voor het Zionistische doel: de vorming van een eigen staat en de bestrijding van het Witboek. De verdediging van de democratie in het Westen was van secundair belang.

Als militaire strijdmacht hebben ze weinig de gelegenheid gekregen om grote prestaties te verrichten. Toch moet worden geconcludeerd, dat zij individueel of in kleine groepen door hun grote persoonlijke moed tot opzienbarende prestaties in staat bleken.

In de gehele wereld hebben de Joden hun kans gemist om als eenheid te kunnen optreden. Rijke Amerikaanse Joden gaven weliswaar grote geldelijke bijdragen, maar juist de vorming van bv. Amerikaanse of Canadese Joodse bataljons zou veel meer het Zionistische doel hebben gesteund. Het is vooral door dit geringe enthousiasme van vele Joden buiten Palestina, dat de Joodse autoriteiten in hun handelen werden geremd en hiermee werd de vorming van de staat Israël belemmerd. Voor de Joodse leiders was het daarom bijna onmogelijk hun zaak bij de Verenigde Staten kenbaar te maken, vanwege het gebrek aan begrip en de onbelangrijkheid van het probleem tijdens de oorlog. Dit gebeurde ondanks het feit dat grote Amerikaanse dagbladen in het bezit van Joden waren.

In het binnenland voelden de Joodse leiders zich onzeker in hun handelen door het optreden van verschillende illegale verdedigingsorganisaties tegen de politiek van de Jewish Agency in. Zij wisten niet wat er door de „terroristen” werd gedaan en hoe ze erop moesten reageren, aangezien de bevolking zeer met hen sympathiseerde. De gewapende macht moet altijd de politieke steunen, vandaar dat óók in Palestina de Joden hun eigen positie verzwakten.

Wij mogen dus concluderen dat de zwakheid van het Zionisme en de geringe natiebinding de Engelse politiek mogelijk hebben gemaakt.

De kracht van een staat bestaat uit drie componenten: de morele kracht, het economisch potentieel en de krijgsmacht. Volgens Eisenhower vormt het produkt van deze drie de totale kracht, hetgeen inhoudt dat, wanneer één van hen gering is, het totaal des te minder wordt.

In de jaren vóór en tijdens de oorlog is duidelijk de ontwikkeling van deze drie componenten waar te nemen.

Moreel stonden de Joden in Palestina zeer sterk, omdat zij één positief doel voor ogen hadden: de vorming van een eigen staat. Toch bestond er vaak onenigheid over de wijze, waarop zij dit doel wilden bereiken. Van een innerlijke stabiliteit was, door de grote verscheidenheid van de landen van herkomst, nog weinig sprake. De dreiging van de Arabieren en het oorlogsgevaar maakten hen echter tot een eenheid, vooral omdat de meeste Joden niets meer hadden te verliezen.

Economisch heeft Israël tijdens de oorlog een enorme opbloei gekend door de ontwikkeling van vele industrieën, de aanleg van wegen, de ontginning van onvruchtbare gronden, dit alles

gesteund door een grote immigratie van vele goede technici en door de financiële bijdragen uit het buitenland.

Militair zien wij het ontstaan van illegale verdedigingsorganisaties en uiteindelijk de vorming van een officiële Joodse Brigade, die later de basis zou zijn van de nieuwe staat. Deze ontwikkeling van een eigen zwaarmacht is essentieel voor een staat om hiermee zijn rechten te kunnen verdedigen, aangezien een staat zonder zwaarmacht geen staat kan zijn. Naar binnen wordt de staat beveiligd door het politieke orgaan. Dit deel vond zijn oorsprong bij illegale verdedigingsorganisaties. Het andere deel, de krijgsmacht, dat zorgt voor de beveiliging naar buiten, kwam voort uit de Haganah en de latere Joodse Brigade. De Jewish Agency, die reeds in de oorlog de militaire organisaties ten dienste had, werd de latere regering van Israël.

De eindconclusie is dat de Joden in de oorlog wel hebben bewezen een eigen staat te kunnen zijn, maar dat het ontwikkelingsproces tot een nieuwe staat veel te snel en overhaast is gegaan, met het gevolg dat de Joden feitelijk hiervoor nog niet rijp bleken te zijn. Door de zware op hen uitgeoefende pressie is in een noodsituatie de staat Israël geboren.

Literatuur

1. J. Tchernowitz — *Juifs en guerre*. Parijs.
2. D. Ben Goerion — *Years of challenge*. Londen (1964).
3. P. van Paassen — *The forgotten ally*. New York (1943).
4. J. Kimche — *The seven fallen pillars*. Londen (1950).
5. I. Cohen — *The Zionist movement*. Londen (1945).
6. J. en D. Kimche — *The secret roads*. Londen (1954).
7. N. Bentwich — *I understand risks*. Londen (1950).
8. N. Bentwich — *They found refuge*. Londen (1956).
9. Roy. Inst. Int. Affairs — *Great-Britain and Palestine 1940-1945*. Londen (1952).
10. N. Bentwich — *Israel and her neighbours*. Londen (1955).
11. N. Bentwich — *Juda lives again*. Londen (1944).
12. D. R. Elston — *No alternative*. Jeruzalem (1960).
13. R. Learsy — *Fulfillment, the epic story of Zionism*. Londen (1950).
14. Inst. Int. Studies — *Israel, documents, facts and figures*. Londen (1950).
15. R. Jars — *La campagne d'Italie 1942-45*. Parijs (1954).
16. H. A. Schuring — *Invloed van het landschap op de militaire operaties tijdens de Tweede Wereldoorlog*. Aalten (1958).
17. *Strategie en krijgsgeschiedenis* (dict. coll. KMA Breda).

Enkele niet-materiële aspecten ter verkrijging van een verbetering van het onderhoud

ir. G. C. Gelderblom

Majoor van de Technische Staf

Zoals de titel reeds aangeeft is het niet de bedoeling in dit artikel een droge opsomming te geven van direct aan bepaalde uitrustingsstukken gerelateerde begane fouten en tekortkomingen in het onderhoud, en dan te zeggen dat er „iets” aan moet worden gedaan. Het kan zijn dat het voor de duidelijkheid nodig is een enkele keer een stuk materieel te noemen, doch voor het genoemde stuk kan men vrijwel alle andere in de plaats denken. De bedoeling is zo algemeen mogelijk te zijn. Het materieelbestand is zeer uitgebreid en het materieel zelf is complexer geworden. Er kan niet meer worden volstaan met alleen „poetsen”. Door de gewijzigde omstandigheden m.b.t. het materieel moet men meer bedrijfsorganisatorisch leren werken, al besef ik dat dit een groot woord is. Ik bedoel hiermee dat men allerlei zaken tot toepassing moet brengen die tegenwoordig in vele geschriften worden gepubliceerd. Het is niet mogelijk om alles in voorschriften op te nemen, en het moet ook niet nodig zijn. Algemeen beleid, techniek en administratie, nodig voor uniformiteit, zijn vastgelegd en daaraan heeft men zich te houden, maar daarbuiten zijn er vele mogelijkheden tot een eigen inbreng bij de uitvoering.

Van dit laatste is echter nog weinig te bespeuren. Het onderhoud wordt in wezen nog bejegend als in de tijd dat wij alleen maar geweren en een enkel kanon hadden. Het is wel méér, zeker, en dat is natuurlijk wel moeilijker, maar dat het onderhoud, dus het behoud van de gevechtskracht, thans onder alle omstandigheden een geïntegreerd deel van het denken moet zijn wordt nog onvoldoende erkend. Van deze onvoldoende erkenning zou ik eerst een vertaling willen geven.

Deskundigheid of mentaliteit?

Bij lezen kan het gebeuren dat men in een behandeling van of verhandeling over een bepaald probleem plotseling ontdekt, dat men door vervanging van bepaalde woorden of begrippen een beschrijving ziet van een probleem, waarmee

men zelf wel bezig is, maar waarover men nog niet zo diep heeft nagedacht dat men het duidelijk onder woorden kan brengen. Iets dergelijks gebeurde mij onlangs bij het lezen van een artikel over het toepassen van de Bijstandswet, een artikel dat men in deze tijd van sociale bewegingen niet mag overslaan. In extenso overnemen van de inhoud is niet mogelijk maar de essentie was ongeveer als volgt.

Op vragen in de Tweede Kamer over onjuist interpreteren en daarom ook onjuist uitvoeren van de bepalingen van de wet was geantwoord, dat dit een gevolg was van een gebrek aan deskundigen. In de grote steden, waar het gebrek niet groot was, kwamen niet al te veel ontsparingen voor. In de kleinere gemeenten echter, waar het gebrek volledig was, deugde het in het geheel niet. De schrijver van het artikel was door het antwoord niet bevredigd. Hij ging ervan uit dat een dergelijke belangrijke wet niet alleen door deskundigen, wat dat dan ook zijn mogen, moest kunnen worden gehanteerd, maar dat vrijwel een ieder ermee uit de voeten moest kunnen. Hij las de wet — met de nadruk op *las* om daarmee aan te geven dat bestuderen een te groot woord was — en ging daarna op onderzoek uit. Hij bezocht verschillende „uitvoerders” en degenen die het uitgevoerde ondergingen. Vragen, antwoorden en analyse kan ik niet alle hier geven, maar het geheel was betrouwbaar opgezet en uitgewerkt. Zijn conclusie was een geheel andere dan het gegeven antwoord!

Kort gezegd, was hem gebleken dat de uitvoerders vrijwel alle dezelfde waren, die vóór de totstandkoming van de bijstandswet ook de toen geldende „bedelingsbepalingen” hanteerden, compleet met alle kwalijke bijkomstigheden die hierbij mogelijk moeten zijn geweest. De wet was helemaal niet moeilijk, men kon alleen niet loskomen van oude praktijken. Men miste de ruimeheid van geest om tot een goede toepassing te komen, m.a.w.: men kon (nog) niet sociaal denken, en hij schreef dan ook: *Het is geen kwestie van deskundigheid maar van mentaliteit!*

Een paar woorden vervangen, hier en daar wat

bijshaven en het is zonder meer van toepassing in de onderhoudssfeer. Ik ga het niet geheel „vertaald” herschrijven, maar geef voor de duidelijkheid het grove verloop. Er zijn de nodige moeilijkheden bij het uitvoeren van de onderhouds- en bedieningsvoorschriften van (vooral) het nieuwe materieel. Op gestelde vragen komt de deskundigheid in grote variatie ter sprake. De mensen zijn niet goed opgeleid, ze zijn er niet, de voorschriften zijn te moeilijk, ze zijn er ook niet, het materieel deugt niet, enz. De grote eenheden hebben het wat gemakkelijker dan de kleine. Dan komt het onderzoek en de mensen worden met de neus op de voorschriften en publicaties gedrukt, de organisatie wordt nagegaan, het materieelgebruik wordt besproken en alle verdere bijzonderheden, die, afhankelijk van de omstandigheden, nog noodzakelijk zijn.

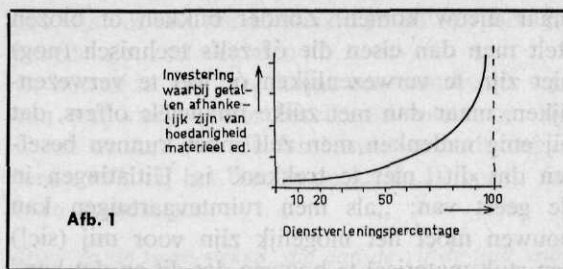
Ook hier zal ik niet alle ervaringen neerschrijven, maar het komt erop neer, dat men in het algemeen niet is meegegroeid en dat het „onderhoudsdenken”, zoals in de inleiding al is gesteld, niet modern genoeg is. We hebben goed materieel, goede voorschriften en handboeken, maar een slechte mentaliteit! Van deze vertaling van de onvoldoende erkenning zullen enkele voorbeelden worden gegeven.

Overvragen

Een mentaliteitskwestie is het altijd praten over tekorten zonder juiste numerieke gegevens. Men geeft de indruk dat men zijn werk alléén kan doen als men kan putten uit een korf zonder zorg. Dit is dan ook niet moeilijk en in dergelijke omstandigheden kan iedereen op materieelgebied een goede commandant zijn. Wij zullen het echter moeten doen met een korf vol zorg en dat is kennelijk voor velen moeilijk!

Hoewel mij bekend is dat de gemiddelde officier geweldige lessen kan geven over „economische” theorieën en wetten, als het gaat om aanschaffing, gebruik en onderhoud van eigen zg. duurzame gebruiksgoederen, de toepassing hiervan in zijn dagelijkse werk bij het omgaan met het hem gegeven — en niet door hem te betalen — materieel is echter vaak een andere zaak.

Om een idee te geven dat overvragen onredelijk is en dat men zijn werk moet leren doen met een zeker kostenbesef verwijs ik naar afb. 1. Het grafiekje heeft een zekere algemene geldigheid en behoeft eigenlijk geen nadere toelichting. Het moet een ieder duidelijk zijn dat bv. een continue 100%-ige bevoorrading van alle reserveden op alle plaatsen gewoon niet te betalen

is. Wanneer men voor dienstverlening de inzetbaarheid neemt, ziet men ook dat elke overschrijding van de door C-1LK gestelde grens de schatkist niet ongemerkt voorbijgaat. Waarom dan de wens om met alles altijd aan de uiterste rechterzijde van de grafiek te willen zitten? Een leren omgaan met redelijke percentages zal in vredetijd de KL veel geld besparen; in oorlogstijd zal men enkele verliezen beter kunnen opvangen.

Overigens valt het met de tekorten nogal mee. Er zijn er veel die in werkelijkheid niet bestaan. Er wordt teveel mee geschermd vanuit de lagere regionen als door het nalaten van onderhoud het materieel niet mee op oefening kan. Dikwijls wordt e.e.a. niet voldoende geverifieerd en wordt het beweerde al te gauw overgenomen en „door- gespuid”. Als men dan gaat kijken en zelf een en ander opvraagt gaan er voor verschillende mensen werelden open! Dit navragen dwingt de mensen hun zaken na te gaan en hun voorschriften te bezien. Wanneer bij nalatigheden dan ook nog de juiste sancties worden toegepast verdwijnen overvragen en loze beweringen vanzelf.

Materieelbegrip

Eveneens een mentaliteitskwestie is een onnodige verzwarend van het onderhoud door het niet opbrengen van voldoende begrip van en voor het materieel. Men stelt eisen aan het materieel, waaraan het niet kan voldoen. Continue maximale prestaties (die men in de gegevens wél weet te vinden!) en zelfs méér dan dat en geen juiste verhouding tussen oefentijd en onderhoudstijd. Opmerkingen en aanwijzingen worden moeilijk en zelfs geheel niet aanvaard.

Men overweegt nog te weinig de mogelijkheden van het materieel bij de mogelijke wijzen van optreden en ik kan mij niet aan de indruk onttrekken dat men voorkeur heeft voor het meest spectaculaire, dus het zwaarste. Het materieel moet dat maar kunnen en als het dat niet kan is het niet veel zaaks en moet er maar gauw wat aan worden gedaan. Kan dat niet, dan moet er

maar nieuw komen. Zonder blikken of blozen stelt men dan eisen die óf zelfs technisch (nog) niet zijn te verwezenlijken óf wel te verwezenlijken, maar dan met zúlke financiële offers, dat bij enig nadenken men zelf moet kunnen beseffen dat dit „niet te trekken” is. Uitlatingen in de geest van: „als men ruimtevaartuigen kan bouwen moet het mogelijk zijn voor mij (sic!) een stuk materieel te bouwen dat dit en dat kan” zijn beslist niet zeldzaam. Het geeft wel blijk van de nodige fantasie natuurlijk, maar men zit nogal hoog te paard en daarom is het absoluut niet bruikbaar in de omstandigheden waarin men zich bevindt.

Goede commandanten laten hun materieel uitvoerig meespreken bij alles wat zij ondernemen. Een keuze wordt dan ook pas gedaan als zij zich uitvoerig hebben laten voorlichten door de functionarissen, van wie wordt verondersteld, dat zij over het materieel een verstandig woord kunnen zeggen. De goede keuze is die, waarbij van het materieel (en meestal dan ook van het personeel) het minste wordt geveerd en waarbij dus de gevechtskracht op zo hoog mogelijk peil wordt gehouden! Dit parool geldt zowel voor vredes- als oorlogstijd.

In de Gevechtshandleiding komt het materieelbegrip eigenlijk te weinig tot uiting, hoewel er bij verschillende aanduidingen van beginselen en factoren wel aansluiting zou kunnen worden gezocht. Bij het grondbeginsel „economisch gebruik der middelen” zou het materieelbegrip meer expliciet kunnen worden gesteld. Eveneens zou meer aandacht aan het begrip kunnen worden besteed bij twee van de voornaamste factoren voor de beoordeling van de toestand: eigen middelen en terrein.

Hierbij zal ik het laten en stellen dat het begrip moet worden verbeterd. Als men de genoemde factoren niet juist weet te evalueren en men ook zondigt tegen een grondbeginsel, kan het besluit niet goed zijn en moet men bij de uitvoering moeilijkheden met het materieel krijgen!

Vrees voor gezichtsverlies

Toegegeven dat het moeilijk is alle gebieden te beheersen, vooral als er met wat vakjargon gewerkt wordt, er is toch dikwijls een te grote terughoudendheid op het gebied van het materieel en men „knoeit” liever dan om hulp te vragen. Zelfs binnen de eenheden is er al gebrek aan

communicatie en door terughoudendheid komt de in het vorige punt genoemde voorlichting van commandanten in het gedrang. Nu valt het in de KL met het jargon nogal mee en door het omgaan met het materieel is niemand niet-ingewijd, maar een stukje in „Intermediair” van drs. E. v. d. Wolk, vrij weergegeven, is helaas maar al te zeer van toepassing:

De niet-ingewijde — of hij nu in het hoogste of laagste kader zetelt — laat zich een zekere vaktaal rustig aanleunen. Dit is wel een generalisatie, maar de excepties daarop zijn echter vrij zeldzaam. Het is ook begrijpelijk. De flinkheid van een functionaris in een organisatie staat of valt met een soort imago van „veelwetendheid”. In het bijzonder geldt dat voor de leider op wat hoger niveau. Hij immers wordt geacht een „generalist” te zijn; een op vele markten ingevoerd man. Zijn brede kennis en inzicht bepalen zijn waarde binnen een organisatie. Al zijn strevingen binnen het kader van zijn werk zijn min of meer doortrokken van pogingen die waarde steeds weer te bewijzen. Toegeven dat men op een bepaald gebied slecht thuis is — ja, de terminologie niet eens beheerst (!) — valt dus zwaar, te meer omdat ook 's mans aanzien in de organisatie met zijn aan de dag gelegde kennis sterk samenhangt. Vrees voor gezichtsverlies weerhoudt aldus de niet-ingewijde van vragen die (hoe dan ook) neerkomen op: „Ik geloof niet dat ik geheel weet hoe het moet”.

Dit kennelijk wijdverbreide euvel (drs. Van der Wolk heeft zijn constatering uit de civiele wereld) kan in het leger niet genoeg worden bestreden. De aanwezige specialisten moeten niet alleen als uitvoerders worden beschouwd, maar door raadpleging moeten de specialismen een juiste plaats krijgen in het beleid.

Informatieonverschilligheid

Als laatste van de mentaliteitskwesities zou ik de onverschillige houding willen aanhalen, die men aanneemt tegenover pogingen in de informatieve sfeer, die tot doel hebben verbeteringen in de materieelsituatie aan te brengen. Deze pogingen worden op verschillend niveau ondernomen. Zij kunnen variëren van de poging van een enkeling op zijn gebied wat gegevens te verzamelen om in incidentele gevallen een betere dienstverlening aan een eenheid te kunnen geven, tot een wat massalere registratie met een daaraan verbonden machinale verwerking. Men gaat ervan uit dat er „boven”, waar dat dan ook zijn moge, het nodige moet worden gedaan om in zijn algemeenheid goed en bedrijfszeker materieel ter beschikking te stellen. Dat wordt ook wel ge-

daan, zowel in de militaire als in de civiele leverende sector, en in niet geringe mate.

Enkele jaren geleden al schatte een commissie van de OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development), dat per jaar aan het verzamelen van bedrijfszekerheidsgegevens in de OECD-landen ca. f 700 miljoen wordt uitgegeven. Men is echter tot de ontdekking en erkenning gekomen, dat dit enorme bedrag niet op verantwoorde wijze werd uitgegeven. Vele factoren speelden hierin een rol, zoals onvoldoende coördinatie, uitwisseling, vergelijking, enz. en het zou mij te ver voeren hier op omstandig in te gaan. De meest in het oog springende factor was echter het gebrek aan terugkoppeling.

De beste gegevens om te werken in de richting van bedrijfszekerheid en het scheppen van de omstandigheden om die te behouden, moeten van de gebruikers komen. Dezen zullen daaraan dan ook moeten meewerken, en niet lijdelijk, maar enthousiast. Er behoeft niet eens veel te worden gedaan. Voor het verschaffen van gevraagde gegevens moet even worden „geregeld”. Enkele administratieve en organisatorische maatregelen zijn meestal voldoende voor de gevraagde terugkoppeling. In de burgermaatschappij wordt daar thans hard aan gewerkt, vooral bij grotere bedrijven. De stand van zaken bij ons is echter momenteel zo, dat zelfs de meest eenvoudige pogingen veelal stranden op gebrek aan medewerking, en dat is jammer. Bij een wat enthousiastere behandeling zou men ook zelf gegevens verkrijgen voor een betere planning binnen de eenheid. Er zouden dan ook minder vragen worden gesteld over zaken die men zelf behoort te weten.

Een besef en een voorbeeld

Dat er besef is, dat bij wat ingrijpender wijziging(en) mentale aanpassing nodig is, is verheugend. Ik mag dan ook niet nalaten hier nog eens het slot te herhalen van een artikel in *De Militaire Spectator* 137(1968)(7)309 over de toekomst van de verkenningseenheden:

Dit betekent dat de cavalerie zich reeds nu mentaal en opleidingstechnisch gereed dient te houden voor de overgang van voertuig naar vliegtuig, wil deze overgang even geruisloos en vanzelfsprekend verlopen als die van paard naar voertuig.

Nu is er mijnerzijds wel een behoefte aan een nadere definiëring van „geruisloos en vanzelfsprekend”, maar laat ik mij bedwingen en zeg-

gen, dat ik om het eerste deel aan te halen het tweede niet kon weglaten . . .

In hetzelfde nummer komt een voorbeeld voor van wat kan worden bereikt en waardoor. Het is een artikel over de Israëliëse overwinning in juni 1967, zij het dan in de lucht. Ik volsta met twee aanhalingen:

Door in de twee weken, die aan de vijfde juni voorafgingen, het vliegprogramma te beperken en het technisch onderhoud op te voeren (dit laatste mogelijk door een hoge graad van geoefendheid op technisch onderhoud), werd op D-day een serviceability verkregen, die eerder bij de 100 dan bij de 90% lag! Deze oorlog heeft echter bewezen dat niet zozeer de technische vervolmaking van het materieel als wel de geoefendheid en een goede commandovoering, ook op materieelgebied, doorslaggevend zijn.

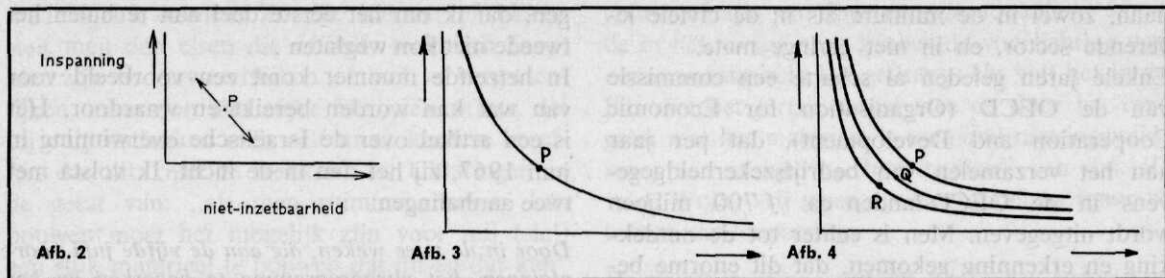
Een algemene richting

Na het neerschrijven van enkele negatieve ervaringen en de korte positieve voorbeelden zal ik ook nog trachten een kleine bijdrage te leveren ter verbetering van het inzicht.

Ik heb gemeend dit het beste te kunnen doen door een behandeling van de wisselwerking tussen de mate van inspanning op het gebied van onderhoud en de mate van niet-inzetbaarheid. Hierbij maak ik gebruik van een verhandeling van prof. ir. W. van der Hoek over een wisselwerking op een ander gebied. Zoals reeds eerder gezegd is een kleine bewerking dikwijls al voldoende om over te stappen van het een naar het ander. In wezen is „de wereld” dan ook zo ingewikkeld niet. Er zijn wel veel verschijningsvormen, maar als men erdoorheen leert zien, blijkt dat vele vormen terug te voeren zijn op enkele principes.

Het gegeven is een voorstelling en niet direct toepasbaar, maar het geeft een duidelijk beeld. In de eenvoudige grafiekjes (afb. 2, 3 en 4) — een in het algemeen te weinig toegepaste methode — zijn de assen daarom ook niet numeriek benoemd. Dit wil echter niet zeggen dat iemand met een goed gevoel voor de maat aller dingen in de eigen omstandigheden niet eens een poging zou kunnen wagen.

De benoeming niet-inzetbaarheid op één van de assen is een ieder bekend (wat helaas nog niet wil zeggen, dat een ieder de term juist toepast). Het woord „inspanning” bij de andere as moet zo ruim mogelijk worden geïnterpreteerd. Be-doeld wordt een totale inspanning, een doelmatig gebruik van alles en iedereen.

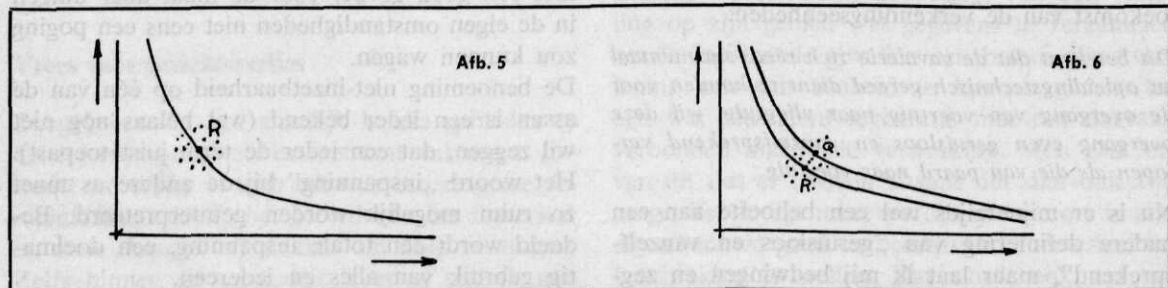

Laten wij thans de ligging van punt P in afb. 2 eens bezien. Dit punt geeft op een bepaald moment de bereikte toestand in de verhouding tussen inspanning en niet-inzetbaarheid weer bij een bepaalde eenheid en het zal duidelijk zijn dat wij met dit punt bepaalde kanten op kunnen. Interpreteren wij nu de term „inspanning” te eng en zoeken we het bv. alleen in een individuele lichamelijke inspanning, dan zal P ergens op een kromme blijken te liggen (afb. 3). Alle andere omstandigheden, zoals de plaats die het onderhoud in het denken inneemt, outillage, werkomstandigheden, organisatie, toezicht enz., zijn dus niet gewijzigd. Dit is zo ongeveer de huidige praktische toestand. Met een persoonlijke-activiteitsfrequentie, die min of meer in fase verloopt met de oefenfrequentie, scharrelt men wat op een bepaalde kromme heen en weer. Nu blijkt uit de grafieken dat de oorsprong het meest ideale punt is: geen inspanning en een 100% inzetbaarheid. Deze richting zullen wij dus moeten inslaan. Dat houdt echter in dat wij alle andere omstandigheden onder de loep moeten nemen, en dat wij moeten proberen op een kromme dicht bij de oorsprong te komen. Hier ligt een belangrijke taak voor commandant(en). Hij zal de omstandigheden moeten creëren om over te kunnen gaan van de kromme P op de kromme Q en vervolgens op R (afb. 4). Dit betekent het zoeken naar een zo laag mogelijke waarde van het produkt van inspanning en niet-inzetbaarheid; een produkt dat, zoals de wet op het behoud van ellende ons leert, in principe constant is. Het is ook belangrijk dat men met deze wet leert leven. Ten eerste omdat ook hier

blijkt dat door het asymptotisch verloop van de krommen een continue 100%-ige inzetbaarheid nooit zal kunnen worden verkregen en ten tweede is er nóg een belangrijke zaak. Men heeft maar al te dikwijls de neiging eens even een probleem op te lossen en te regelen en dan weer amechtig terug te zakken met de gedachte dat de regeling dan tot in de eeuwigheid geruisloos zal voldoen. Dit is niet het geval en wat de gevolgen daarvan zijn kan het beste worden aangetoond met het voortzetten van de gegeven voorstelling.

Een commandant heeft „geregeld” en de omstandigheden geschapen om op een bepaalde voordeelige kromme te komen en zelfs om op deze kromme een voor de omstandigheden optimaal punt te kiezen. Nu zal iedereen echter wat moeten gaan doen. Maken wij nu multimomentopnamen over een wat uitgebreider tijdvak dan zal R niet doorlopend op dezelfde plaats liggen, maar afhankelijk van het hoe van ieder in „een wolk” rond R (afb. 5). Bij een slechte controle en niet bijsturen zal de wolk groot zijn en bij een goede controle en wel bijsturen klein. De gevolgen zijn nu te zien in afb. 6. Een goede controle en doorlopend bijsturen bij veel slechtere omstandigheden leveren dezelfde — en door een zekere stabiliteit zelfs betere — resultaten dan een slechte controle en niet bijsturen onder veel betere omstandigheden.

Men kan dus de beste bedoelingen hebben, maar men moet zorgen dat deze ook worden verwezenlijkt. Dit wordt alleen bereikt als men „het geheel in de hand heeft en houdt”. Ik zal het voor dit artikel hierbij laten, doch

niet na erop te hebben gewezen, dat er vele overeenkomstige artikelen zijn, die bruikbaar zijn voor het krijgen en geven van een beter inzicht.

Slot

Als slot zou ik nog een paar prominenten willen laten spreken. Als eerste prof. ir. G. J. van der Burgt in zijn inaugurele rede in januari 1966, handelende over problemen bij het rijden met voertuigen:

Misschien wordt het langzaam tijd ons af te

Nieuwe uitgaven

Taschenbuch der Panzer 1969, door F. M. von Senger und Etterlin, 652 blz., 846 afb. Uitg.: J. Lehmanns Verlag, München, 1968. Prijs: DM 69,—.

De voor dit blad geen onbekende schrijver (zie *Mil. Spect.* 137(1968)(10)474) heeft zijn uitgebreide kennis van het pantserwapen overzichtelijk weergegeven in een uitstekend verzorgde uitgave van handig formaat. In alfabetische volgorde worden de pantserbezittende landen behandeld.

Het eerste gedeelte van het zakboek bevat een grondige beschrijving van alle voorkomende typen pantservoertuigen. Niet alleen gevechtstanks doch ook infanterie-, verkennings-, artillerie-, luchtafweer- en geniepantservoertuigen passeren de revue, in voorkomende gevallen uitgebreid met amfibievoertuigen. Zowel NAVO-, Warschau-Pact- als neutrale landen zijn vertegenwoordigd. Uiteraard is aandacht geschonken aan de pantserafweer en het boek bevat alle (ofschoon niet altijd gemechaniseerde) operationele en in beproeving zijnde typen, hetgeen de waarde én als naslagwerk én informatiebron verhoogt. Ook het pantserafweervermogen van hefschreefvliegtuigen wordt in beschouwing genomen; door deze uitgebreidheid van gegevens beslaat het hoofdstuk over het materieel van de VS alleen reeds 140 blz., de SU 138 blz. en bv. Zweden 32 blz.

In het 2e deel treft men overzichtelijke vergelijkingstabellen met ca. 60 technische gegevens aan. Dit gedeelte besluit met een overzicht en gegevens van de geleide pantserafweerprojectielen.

In de bijlagen worden enkele aspecten aan een beschouwing onderworpen, die voor de verdere ontwikkeling van het pantserwapen van bijzondere betekenis zijn. Het waadvermogen, het duikvermogen, de richtmiddelen, de stabilisering, het doelzoekend vermogen onder alle weersomstandigheden, worden uitputtend en gedegen behandeld. Foto's, schetsen en tekeningen verlichten en verhelderen deze zeer uitgebreide informatie, waarbij als laatste gegeven, in een bijvoegsel, de nieuwste Russische geleide luchtafweerraket wordt beschreven, een wapen welks ontwikkeling in de Westerse landen helaas te weinig belangstelling heeft mogen onder-

vragen op welke wijze het technisch denken een verantwoorde plaats in de algemene ontwikkeling kan gaan innemen.

Het tweede citaat is meer gebruikt. Ik weet dat iemand ermee opende, ook dat iemand het halverwege in een betoog gebruikte en ik wil ermee besluiten. Een dergelijk universeel te gebruiken woord moet wel goed zijn. Het is dan ook van niemand minder dan van André Gide:

Wij weten dat alles reeds is gezegd — en onvoorstelbaar superieur aan hetgeen wij ooit te voorschijn zullen brengen — en het is alleen omdat niemand luistert, dat men steeds weer opnieuw kan beginnen.

vinden, waardoor een achterstand is ontstaan, die — gezien de technische evolutie van de verticale omvatting en de driedimensionale pantserbestrijding — niet langer kan worden geduld.

Ook deze confrontatie is een verdienste van dit, aanbevolen, boek. H. Th.

Jaarboek van de Koninklijke Landmacht 1966, samengesteld door de Sectie Krijgsgeschiedenis en Ceremonieel HKKL, 369 blz., geïll. Uitg.: Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, 1969. Prijs: f 16,05 (incl. verzendkosten).

Na het eerste Jaarboek — dat van het jaar 1965, gepubliceerd op 22 februari 1967 — heeft de Koninklijke Landmacht het volgende, dat van 1966, op 29 januari 1969 het licht doen zien. Het is een verzorgde uitgave en de inhoud is zeker lezenswaard. Wel is het zeer late tijdstip van uitgifte een bezwaar. Naar verhouding is veel aandacht besteed aan de Troepenmacht in Suriname; bovendien is nog het 1e deel van een militair-geschiedkundig overzicht betreffende dit „Rijksdeel” opgenomen. Dit laatste betekent het inlossen van een belofte, gedaan in het Jaarboek 1965 en thans wordt aangekondigd dat het 2e deel van het overzicht — behandelende het tijdperk tussen 1683 en 1795 — zal worden opgenomen in het Jaarboek 1967. Voor de historisch geïnteresseerde lezer is het overzicht interessant, doch in een „Jaarboek KL” hoort het in feite niet thuis.

Een bespreking van de veelheid stof, vervat in dit boek heeft weinig zin. Volstaan moge worden met de mededeling dat werkelijk alle aspecten van de Koninklijke Landmacht de revue passeren. Het voorwoord is nog van de hand van de vorige Chef van de Generale Staf, Luitenant-Generaal F. van der Veen, die de hoop uitsprekt dat de publikatie moge bijdragen tot de realisatie van het streven naar een zo juist mogelijke voorlichting. Een feit is dat grote openheid is betracht. Het boekwerk is rijk geïllustreerd, voorzien van een lijst van gebruikte afkortingen, een namen- en een zakenregister, alsmede van een chronologisch overzicht van gebeurtenissen in het jaar 1966.

Ter lezing aanbevolen.

F. T.

Waarom vormingswerk beroepsmilitairen?

P. C. Groenendijk

Legeraalmoezenier

Wanneer geestelijke verzorgers met commandanten overleg plegen omtrent vormingsdagen voor beroepsmilitairen, wordt hun niet zelden de vraag gesteld, wat men onder vorming moet verstaan, met een ondertoon van: onze mensen *zijn* toch al gevormd?

Deze reactie is wel begrijpelijk, want met het woord vorming kan men van alles bedoelen, zoals opleiding, opvoeding, bijscholing, voorlichting, informatie enz. Toch is men in vakkringen er een eigen betekenis aan gaan geven. Men spreekt dan gewoonlijk van persoonsvorming, te omschrijven als een op gang brengen van een proces tot zelfontplooiing. Er zijn nl. allerlei machten in én buiten de mens, die deze ontwikkeling in de weg staan. Het is nu de taak van vormingsleiders adequate hulp te verlenen in het herkennen van deze negatieve krachten en in het aanboren van die factoren, die een proces tot vrijwording van de menselijke persoon bevorderen.

Nieuwe sociaal-geestelijke situatie

Sedert de Tweede Wereldoorlog is er op elk gebied zo'n snelle evolutie ontstaan, dat in vrijwel alle samenlevingsverbanden acuter de vraag naar voren kwam: hoe is het met de mens? Met name in de bedrijfsweld groeide het besef, dat de leiding niet alleen verantwoordelijkheid draagt voor de arbeidsprestaties, maar evenzeer voor de man, of vrouw, die achter die arbeid staat. Behalve de zorg voor de bijscholing en vaak ook omscholing, die in de naaste toekomst enkele malen per beroeps carrière zullen moeten plaatsvinden, ontwikkelde zich de aandacht voor het geestelijk bestaansniveau van de persoon. De toenemende verantwoordelijkheid voor het bedienen van dure en ingewikkelde apparatuur en tevens voor het samenwerken in teams, die bovendien regelmatig van samenstelling wisselen, doet een steeds groter appel op de motivatie van de individuele persoon en op zijn leiderschapkunde.

De mechanisering

Ook de Krijgsmacht gaat steeds hogere eisen

stellen en niet alleen op technisch gebied. Men kan zeggen, dat de toenemende mechanisering de man ook als mens raakt. Het werk eist zoveel aandacht en toewijding van hem, dat het niet zelden leidt tot eenzijdigheid in algemene interesses en soms zelfs tot verschraving van het gevoelsleven, met duidelijke repercussies op het huwelijks- en gezinsleven. Voorts vraagt het opereren in kleinere eenheden méér dan oppervlakkige kameraadschap. Georganiseerd teamwork vereist een verhoogd socialiteitsquotiënt, wat niet noodzakelijk parallel loopt met het intelligentiequotiënt. Door deze nieuwe structurering ontstaan er bovendien een grotere spreiding van gezagsuitoefening en een gezagsdelegatie via specialismen. Zowel van binnenuit als van buitenaf is het noodzakelijk geworden, dat bv. gezag, macht en vrijheid een nieuwe belichting krijgen en een ervaringsgewijze benadering vanuit de betrokkenen. Wat betekent dan bv. gewetensvol handelen als mens én als militair? Er is een regelmatige wisseling in personeelsbezetting, maar ook een „verouderend” kader met een voortdurende input van jonge mensen. Welke verwachtingen mogen zij ten opzichte van elkaar hebben? Kan er door dit contact niet een bevrijdende invloed op elkaar uitgaan in plaats van een frustrerende?

Samenvattend zou men ten slotte kunnen vragen: welke invloed heeft dit „nieuwe” militaire beroep op de mens?

Internationalisering

Vooral de beroepsmilitair wordt steeds duidelijker geconfronteerd met de internationalisering van de krijgsmacht. Dit raakt hem ook als mens, want nieuwe functies en taken vragen een adequate geestelijke en sociale instelling. Met een weerbaarheidsvisie binnen de nationale horizon komt hij niet verder. Hoe maakt hij de overgang van de micro- naar de macrowereld en waar en hoe vindt hij de waarden, waarvoor hij zich wil en moet inzetten? Ook de communicatiemiddelen doen een beroep op hem mee te denken met de grote wereldvraagstukken en hij hoort van militaire inspanning enerzijds en van politieke

en culturele ontspanning anderzijds. Wat te denken van de vredesbewegingen, van de toenemende belangstelling voor de dialoog tussen christenen en marxisten betreffende theologische en dialectisch-materialistische kwesties? Wat is nog de functie van de krijgsmacht in deze veranderende wereld? zal hij vragen, en daarmee is niet alleen een politieke, maar vooral een ethische vraag gesteld.

Niet zelden wordt het spanningsveld tussen zijn micro- en macrowereld zo groot, dat hij het laat afweten: „het zal mijn tijd wel duren”. Het leven en denken binnen een internationale context maakt hem bang of tenminste onzeker en dat is toch wel het laatste, wat een militair mag zijn!

Samenvattend zou men kunnen vragen: welke invloed heeft de schaalvergroting van het leven in deze tijd op de mens?

Persoonsvorming

In de aanvang van ons betoog omschreven wij haar als een op gang houden c.q. op gang brengen van een proces tot zelfontplooiing. Wij hopen, dat de zeer summiere tekening van de nieuwe geestelijke sociale situatie duidelijk heeft gemaakt, waarom wij dit vormingswerk voor de beroepsmilitair noodzakelijk achten. Het gaat hierbij niet louter om voorlichting, hoe belangrijk en nodig deze ook is. Goede informatie geeft kennisvermeerdering en verdieping van inzicht, maar bovengenoemde vragen zijn fundamenteeler. Zij richten zich op de mens in zijn totaliteit. Zij raken aan zijn algehele geestelijke instelling, zijn relatie met zichzelf en met anderen, in én buiten de werksfeer. Juist omdat het hier gaat om de kwalitatieve, totale mens en zijn groei tot geestelijke volwassenheid, zal hij moeten worden bevrijd van vooroordelen, ideologieën, eenzijdigheid en gefixeerde teleurstellingen, tot een optimaal vrij zichzelf zijn. Dan pas worden opdrach-

ten én mogelijkheden ontdekt, die anders verborgen bleven.

Uiteraard kan dit subtiele werk slechts worden geleid door deskundigen, voldoende getraind in groepswork en behoorlijk thuis in de geestelijke, sociale en culturele veranderingen in deze tijd. Het ware te wensen, dat deze deskundigen, die actueel en zeker ook potentieel in de krijgsmacht te vinden zijn, onder gewaarborgde coaching deze persoonsvorming ter hand zouden kunnen nemen.

De Geestelijke Verzorging

Misschien vraagt de lezer zich af: wat heeft de geestelijke verzorging ermee te maken?

Wie de G.V. nog ziet als een zorg voor de ziel ten behoeve van de hemel zal met zijn antwoord gauw klaar zijn: niets. Er is echter sedert 1945 ook in de kerken veel veranderd. Zij beginnen meer en meer de grote bestaansvragen te onderkennen alsmede de problemen van de huidige mens. Zij zien behalve hun taak als prediker en liturg in godsdienstige samenkomsten, ook een opdracht in het signaleren van de machten, die de ontplooiing van de mens belemmeren. In een team van vormingsleiders zal de geestelijke verzorger er mede garant voor kunnen staan, dat de echte levensvragen, die ook maatschappelijke vragen zijn, aan de orde kunnen komen. De Geestelijke Verzorging is op dit terrein reeds bezig in de vormingscentra, op vormingsdagen voor beroepsmilitairen in de onderdelen en zij heeft een eigen werkgroep opgericht ter nadere bestudering en stimulering. Ook aan het Studiecentrum Militair Leiderschap te Hilversum verleent zij haar medewerking.

Aangezien persoonsvorming een eigen categorie van denken en werken is naast de beroepsopleiding, pleiten wij voor een passende specialistische zorg binnen de Krijgsmacht.

AANWIJZINGEN VOOR MEDEWERKERS

Wij verzoeken u om uw bijdragen in te leveren in enkelvoud, getypt met een marge van ten minste 3 cm, met dubbel regelafstand en voorzien van uw naam, adres en evt. gironummer. Bijdragen voor de rubriek „Meningen van anderen” echter in duplo in te zenden.

Bij het opgeven van geraadpleegde literatuur dienen de respectieve verwijzingen als volgt te worden opgesteld:

bij boeken: Auteur - titel. Uitgever, plaats, jaar, blz.;

bij tijdschriften: Auteur - naam tijdschrift. Jaargang, jaar, nummer, blz.

Voorts eventuele schetsen of tekeningen en foto's niet tussen de tekst aan te brengen, doch wel aan te geven, waar deze

illustraties tussen die tekst moeten worden opgenomen. Men voege tekeningen en schetsen afzonderlijk bij, in Oost-indische inkt en op teken- en calqueerpapier. Letters en cijfers moeten daarbij zo groot worden getekend, dat zij na verkleining duidelijk leesbaar blijven. Daartoe moeten zij, na verkleining, nog ten minste 1 mm groot zijn. Men houde er daarbij rekening mee, dat tekeningen en schetsen als regel, bij reproductie, worden verkleind tot ten hoogste 15 cm breedte.

Toevoeging van schetsen en afbeeldingen, respectievelijk foto's, verhoogt de aantrekkelijkheid van uw artikelen ten zeerste, vooral indien zij origineel zijn.

Pantserbestrijding

R. Scholten

Luitenant-Kolonel van de Generale Staf

Pantserbestrijding omvat het geheel van maatregelen en handelingen ter vernietiging van vijandelijke tanks en andere gepantserde gevechtsvoertuigen. Zij moet niet worden beschouwd als uitsluitend behorend tot het verdedigend gevecht. In alle gevechtsvormen speelt zij een belangrijke rol. Het verdedigend gevecht is echter wel de gevechtsvorm, waarin de problematiek van de pantserbestrijding het beste tot uitdrukking komt. In dit artikel zal ik mij dan ook tot deze gevechtsvorm beperken.

Voor het vastleggen van de wijze waarop de pantserbestrijding zou kunnen worden gevoerd is kennis vereist van:

- de invloed van de te volgen strategie op het gevecht;
- het vijandelijk optreden;
- de gegeven terreinomstandigheden.

De lezer zal in deze opsomming wellicht de eigen middelen missen. Om echter tot een doctrine te kunnen komen dienen de eigen middelen, of breder gezien, de technische mogelijkheden, buiten beschouwing te worden gelaten. Pas wanneer is vastgesteld hoe wij zouden willen optreden kan dit gegeven worden getoetst aan de eigen middelen dan wel technische mogelijkheden om zodoende te geraken tot een uitvoerbare wijze van optreden. Tevens kunnen op deze wijze eisen m.b.t. verdere of nieuwe ontwikkelingen beter worden gefundeerd.

De invloed van de te volgen strategie op het gevecht

De door de NAVO vastgelegde strategie van het aangepaste antwoord (flexible response) heeft als consequentie, dat een toekomstig conflict in West-Europa — zeker in de eerste fase — met een grote mate aan waarschijnlijkheid zonder het gebruik van kernwapens zal worden gevoerd. Hierdoor winnen de conventionele wapens sterk aan betekenis. Zij zullen de vijand zodanig moeten afschrikken, dat hij een offensief als te riskant beschouwt en — indien hij desondanks tot de aanval mocht overgaan — in staat moeten zijn deze aanval met succes te keren, daarbij voorkomend dat (al te vroegtijdig) de toevlucht tot kernwapens moet worden genomen.

Ik schreef, dat wij het gevecht in beginsel zonder het gebruik van kernwapens zullen moeten voeren. Zij zijn echter aanwezig en oefenen daardoor een constante bedreiging en een grote invloed uit. Troepenconcentraties van enige omvang zullen steeds riskant zijn en, waar zij tactisch noodzakelijk zijn, zo kort mogelijk moeten duren. Daarvoor moeten wij een hoge mate aan beweeglijkheid kunnen opbrengen. Omvangrijke concentraties zouden ten dele kunnen worden voorkomen door opvoering van de kwaliteit (pantserbestrijding) van de wapens (met minder middelen dezelfde of grotere gevechtskracht). Daarbij moeten wij echter bedenken, dat de kwalificatie „lonend” van een doel niet uitsluitend door zijn omvang wordt bepaald. Bovendien zal de tegenstander ongetwijfeld een antwoord op onze maatregelen weten te vinden.

Worden onverhoopt toch kernwapens ingezet, dan zullen deze het gevecht veelvuldige en plotselinge wendingen geven, die slechts door beweeglijkheid en flexibiliteit kunnen worden tegevoetgetreden. Deze kunnen wij mede bevorderen indien zoveel mogelijk personeel in staat is pantserbestrijdingswapens te bedienen, zodat personeelsverliezen niet onmiddellijk de pantserbestrijding dreigen lam te leggen. Dit vereist een bediening die zo eenvoudig mogelijk is. Bovendien zal de verscheidenheid aan wapens zo klein mogelijk moeten worden gehouden.

In het kader van de pantserbestrijding is de inzet van kernwapens van grote betekenis. Deze wapens zijn immers in staat verscheidene tanks en gepantserde voertuigen tegelijk te vernietigen. Toch zullen wij ons moeten realiseren, dat het treffen met kernwapens van gemechaniseerde eenheden niet zo eenvoudig is als wij gewoonlijk geneigd zijn aan te nemen. In de eerste plaats is er het probleem van de doelopsporing en vervolgens de nog steeds — vooral in het beweeglijke gevecht belemmerend werkende — respectabele reactietijd, nodig voor kernwapeninzet. Pantserconcentraties zijn nu eenmaal beweeglijke doelen en wij hebben voortdurend te maken met de vraag „Zijn ze er nog?” of „Waar zijn ze gebleven?”. Uit het bovenstaande kunnen wij concluderen, dat zowel het gevecht onder niet nucleaire als dat onder nucleaire omstandigheden sterke con-

ventionele pantserbestrijdingsmiddelen vereisen die een grote beweeglijkheid bezitten en van hoge kwaliteit zijn. Zij zullen zo eenvoudig mogelijk te bedienen moeten zijn en hun assortiment zal zo klein mogelijk moeten worden gehouden.

Het optreden van de vijand

Enkele jaren geleden verscheen in de Sovjet-Unie een studie getiteld „Militaire strategie”. Zij was opgesteld door een commissie van militaire deskundigen onder voorzitterschap van Maarschalk Sokolofski. In dit zeer lezenswaardige boekwerk wordt de strategische doctrine voor de Sovjet-Unie vastgelegd. Hoewel in dit geschrift de waarschijnlijkheid dat beide partijen kernwapens zullen inzetten zeer groot wordt geacht en het momenteel schijnt dat de Sovjet-leiders evenzeer rekening houden met het (voorlopig) niet gebruiken van deze middelen, meen ik dat — vooral door de reeds eerder genoemde voortdurende dreiging van het kernwapen — de volgende zinsnede uit de studie niets aan betekenis heeft ingeboet.

Thans is behalve de vergroting van de snelheid, de mobiliteit en de terreinvardigheid van de tanktroepen de noodzaak ontstaan ook de gemechaniseerde troepen te voorzien van snelle, voor ieder terrein geschikte en transportabele voertuigen van sterke constructie, waarin niet alleen een verplaatsing over grote afstand kan geschieden, doch waarin tevens het gevecht kan worden gevoerd in het moeilijkste terrein en onder de meest gecompliceerde omstandigheden en die zo nodig te zamen met de troepen door de lucht zouden kunnen worden getransporteerd.

De aanval te voet zal in een toekomstige oorlog kenmerkend een zeldzaam verschijnsel zijn.

De vernietiging van de vijand zal vooral worden bereikt door kernwapenvuur. In nabijgevechten — waarbij het onmogelijk is kernwapens in te zetten — zal de vuurkracht van conventionele wapens volledig worden uitgebuit, in het bijzonder van tanks, luchtmacht, artillerie en infanterie in combinatie met grote mobiliteit van troepen.

Uit deze gedachte blijkt de grote waarde, die wordt gehecht aan snelheid, beweeglijkheid, vuurkracht en pantsering. Wij zien de realisatie ervan in de werkelijk grote aantallen tanks en andere gepantserde voertuigen in de organisaties van de Sovjet-troepen. Er is een duidelijk streven waarneembaar het amfibisch vermogen van tank- en gemechaniseerde eenheden zo hoog mogelijk op te voeren. Infrarood vindt op grote schaal toepassing en de ontwikkeling van hel-

derheidsversterkers geniet eveneens veel aandacht. Niet alleen de beweeglijkheid maar ook de vuurkracht wordt door deze middelen gediend. Voorzien van infraroodmiddelen kunnen bij duisternis tanks tot 2000 m en antitankvuurmonden tot 1500 m effectief vuur uitbrengen. Tabel 1 geeft een overzicht van de belangrijkste Sovjet-tanks en gepantserde gevechtsvoertuigen. Een vijandelijke aanval zal met grote aantallen tanks en gepantserde gevechtsvoertuigen worden uitgevoerd. De aanval wordt normaliter vanuit de beweging en over een breed front ingezet. Zwaartepunten worden snel gelegd waar het behalen van succes mogelijk lijkt. Sterke gepantserde formaties worden in de diepte gereed gehouden om snel en diep in het vijandelijk weerstandsgebied door te stoten. De aanvalsdoelen worden tot op grote diepte gekozen. Door de lucht vervoerde troepen bezetten vitale terreindelen in de diepte om tot het handhaven van het momentum van de aanval der grondtroepen bij te dragen. Een rivierovergang wordt niet als een bijzondere operatie beschouwd doch als een normaal deel van opmars en aanval. Alles wordt erop gericht vanuit de beweging en zo snel mogelijk de waterhindernis te overschrijden, waartoe de vele amfibische middelen de mogelijkheden bieden. De aanval wordt intensief gesteund door de luchtmacht. Bij duisternis wordt hij onverminderd voortgezet.

De gemechaniseerde divisie valt gewoonlijk aan in twee echelons, normaliter met drie gemechaniseerde regimenten in het eerste. Het tankregiment is voorbestemd voor het uitbuiten van het succes van het eerste echelon door diep in het weerstandsgebied door te stoten. Het kan echter ook in het eerste echelon worden ingezet. Het voorregiment heeft doorgaans een sector van 6 tot 10 km breedte. Het legt daarbij het zwaartepunt in een strook van ca. 5 km.

Een gemechaniseerd regiment zet doorgaans twee met de tanks van het tankbataljon versterkte gemechaniseerde bataljons in de eerste aanvalsgolf in. Aldus treden in deze golf ca. 30 tanks en 24 gepantserde personeelsvoertuigen op. Het tankregiment in het eerste echelon van de divisie zal ca. 40 tanks in de eerste golf te zien geven.

Om een indruk te verkrijgen van de globaal te verwachten aantallen tanks en gepantserde personeelsvoertuigen in de eerste echelons van leger en divisie is in tabel 2 een aantal voorbeelden vermeld.

TABEL 1
Overzicht van de belangrijkste Sovjettanks en gepantserde gevechtsvoertuigen

Benaming	Tanks				Personeelsvoertuigen						Pantserjagers	
	PT 76	T 54/55	T 62	T 10	BTR40P	BTR152	BTR60P	BTR50P	M167	OT64	ASU 57	ASU 85
Type	L, V	M	M	Z	W	W	W	R	R	W	R.LL	R.LL
Bemanning	3	4	4	4	2(+8)	2(+15)	2(+14)	2(+12)	3(+8?)	2(+10)	3	4
Bewapening												
Kn	76	100	115	122							57	85
Coaxmitr.	7,62	7,62	7,62	12,7								
Boegmitr.		7,62										
Mitr tl		12,7		12,7								
Boordmitr.					7,62	7,62	7,62	7,62		kanon+ atkrak- ket (SAGGER) 7,62	12,7	
Overschrijdings- vermogen (m)	2,20	2,70	?	3	-	0,80	-	2,20	-	2,00	-	-
Klimvermogen	36°	30°	-	36°	30°	27°	-	38°	-	-	-	-
Opstapvermo- gen (cm)	55	70	-	45	-	-	-	-	-	-	-	-
Waadvermogen (m) (amf. ver- mogen)	A	1,40 S	- S	1,30 -	A	0,90 -	-	A	A	A	A	-
Snelheid op de weg	44(W10)	48	55	35	80	75	89(W10)	44(W10)	-	-	64	44
Actieradius (km) op de weg	250	400	-	220	285	650	500	250	-	-	320	250
Pantsering (cm)												
- front	2	4,5-7,5	-	12	van 0,6	1,5	van 1,4	van 1,2	-	van 0,6	van 0,6	van 1,5
- toren	4	4,0-6,0	-	11,5-20	tot	1,5	tot	tot	-	tot	tot	tot
- zijkant	1,2	4,5	-	6	1,3	1,5	4	4	-	1,5	1,3	4

V Verkenningstank
L licht **W** wielvoertuig **A** amfibisch
M middelzwaar **R** rupsvoertuig **S** mogelijkheid tot gebruik van snuiveruitrusting
V verkenningstank **LL** luchtlandingstroepen **W 10** snelheid te water 10 km/h

TABEL 2
Mogelijke aantallen tanks en gepantserde personeelsvoertuigen in de eerste echelons van leger en divisie

Eenheid	Sectorbreedte/Zwaartepunt	In eerste echelon	Aantallen	
			tanks	gepantserde personeelsvoertuigen
Gemengd leger	60-120 km/40-60 km	twee gemechaniseerde divisies	ca. 200	ca. 550
		een mechaniseerde divisie en een tankdivisie	ca. 450	ca. 450
Tankleger	60-120 km/40-60 km	twee tankdivisies	ca. 660	ca. 380
Gemechaniseerde divisie	20-30 km/15 km	drie gemechaniseerde regimenten	ca. 100	ca. 270
		twee gemechaniseerde regimenten en een tankregiment	ca. 150	ca. 200
Tankdivisie	20-30 km/15 km	twee tankregimenten	ca. 200	ca. 40

Het terrein

Het gedeelte van Centraal Europa, dat onze grootste belangstelling geniet, de Noordduitse Laagvlakte, is van oudsher een aantrekkelijk gebied voor militaire strategen. Het is overwegend vlak en slechts licht golvend. Moelijk te overschrijden hindernissen komen weinig voor; wel

zijn er voldoende die pantserremmend kunnen werken. Behalve enkele — vooral in natte periodes — slecht begaanbare lage gebieden is er een groot aantal bevolkingscentra, maar een sterk kanaliserende werking, zoals elders in Centraal-Europa voorkomt, gaat daarvan niet uit. De waarnemingsmogelijkheden (vaak tot ver boven 2000 m) en de schootsvelden evenals de begaan-

baarheid zijn goed. De vuur- en zichtdekking zijn echter matig. De aanvaller vindt hier derhalve terrein, dat aan zijn snelle operaties met tank- en gemechaniseerde eenheden weinig in de weg legt. De verdediger zal — mede door de geringe kanaliserende werking van het terrein — een zo groot mogelijke beweeglijkheid aan de dag moeten leggen en zich extra inspanning moeten getroosten om de geringe hinderniswerking van het terrein zoveel mogelijk te versterken. De goede waarneming, schootsvelden en begaanbaarheid stellen hem in staat vuurkracht, stootkracht en schokvermogen van de eenheden volledig tot gelding te brengen.

De pantserbestrijding in het verdedigende gevecht

Voor een gedetailleerde beschouwing van het verdedigende gevecht verwijs ik naar het artikel „Enkele gedachten over het niet nucleaire verdedigende gevecht op divisieniveau”, door H. Th. J. F. Felix en J. G. Roos (*Mil. Spect.* 137 (1968)(10)467).

Met het door mij geschetste karakter van een vijandelijke aanval voor de geest is het — dunkt mij — niet moeilijk tot de conclusie te komen, dat de pantserbestrijding de kern van het verdedigende gevecht vormt. De tijd, waarin wij konden spreken van een afzonderlijk antitankplan naast andere plannen is voorbij. Het verdedigingsplan is in wezen een pantserbestrijdingsplan. De keuze van het weerstandsgebied wordt dan ook vooral bepaald door de mogelijkheden tot het vernietigen van vijandelijke gepantserde eenheden en door die voor de manoeuvre van de eigen gepantserde eenheden. Dit weerstandsgebied moet de mogelijkheden bieden de aanvallende vijand op te vangen en zoveel verliezen (aan pantser) toe te brengen, dat hij kan worden gestopt en door middel van de tegenaanval vernietigd. Tegenover de vijandelijke beweeglijkheid zal de verdediger eveneens (een op zijn minst even grote) beweeglijkheid moeten stellen. Tegenover de door de vijand beoogde diepe doorstoot zal meer dan ooit een pantserbestrijding in de diepte moeten staan. Achterwaarts opgestelde eenheden en inrichtingen, die zich vroeger als liggend buiten het onmiddellijk krijgsgewoel in een zeker gevoel van veiligheid konden koesteren, moeten nu voortdurend rekening houden met de noodzaak zich tegen de over de grond doorgedrongen of door de lucht ingezette gepantserde vijand te verdedigen.

Pantserbestrijding is geen specialisme van een

bepaald wapen. Het is een zaak van de verbonden wapens. Ik meen dat het goed is dit met nadruk te zeggen. Met name de artillerie en de genie moeten — in nauwe samenwerking met tank- en pantserinfanterie-eenheden — een werkzaam aandeel hebben in het vernietigen van de vijandelijke gepantserde gevechtskracht. Uiteraard hebben artillerie en genie nog andere belangrijke taken. Vele van deze taken zullen echter indirect de pantserbestrijding (moeten) dienen. Overigens ligt het accent van de pantserbestrijding — en dit zal wel niemand willen ontkennen — bij de tank- en pantserinfanterie-eenheden.

Pantserbestrijding moet op zo groot mogelijke afstand voor het weerstandsgebied aanvangen. De vijand mag niet fris en ongeschokt voor dit gebied verschijnen. Vooral tactische luchtstrijdkrachten, zware artillerie en eventueel kernwapens zullen hier moeten worden ingezet. Maar ook de beveiligende strijdmacht en algemene voorposten (indien uitgezonden) moeten bijdragen tot het doel: zo vroeg mogelijk vijandelijk pantser te vernietigen. Voorts is het van groot belang in een zo vroeg mogelijk stadium de aard van de vijandelijke dreiging (met name het zwaartepunt) vast te stellen.

Wanneer wij het gevecht van de eenheden, die in het weerstandsgebied het leeuwedeel van de pantserbestrijding dragen: de pantserinfanterie en de tankeenheden, beschouwen dan zien wij een combinatie van gevechtsacties als:

- *verdediging* (standhouden);
- *vertraging*;
- (plaatselijke) *tegranaanval*.

Deze acties hebben tot doel de vijandelijke aanval te stoppen, te remmen, zo mogelijk te kanaliseren en te desorganiseren, daarbij zoveel mogelijk vijandelijk pantser vernietigend, opdat voor het hoogtepunt in het verdedigend gevecht, de *tegranaanval*, de gunstige omstandigheden worden geschapen.

Intensieve steun door artillerie en genie is noodzakelijk. De artillerie moet met haar brisantprojectielen vijandelijk pantser buiten gevecht stellen en met rook en fosfor de aanval desorganiseren. Zij zal mijnen verschieten, waardoor verrassend hindernissen kunnen worden opgeworpen. De genie hindert de vijandelijke beweging en moet die van de eigen troepen bevorderen. Snelheid van uitvoering staat daarbij op de voorgrond. Het hindernissenplan moet zorgvuldig worden ontworpen. De hindernissen mogen de eigen bewegingen niet belemmeren. Aan dit probleem

wordt in belangrijke mate tegemoetgekomen door het gebruik van mijnen, die op afstand resp. automatisch worden scherp- en weer veiliggesteld.

In dit geheel speelt ook de gevechtsveldbewaking een belangrijke rol. Zo zal een perfect werkend waarnemings- en waarschuwingssysteem verrassing door de vijand moeten voorkomen.

Verdediging

De pantserinfanterie is het aangewezen middel voor de (tijdelijke) verdediging van steunpunt en grendelstelling. Verdediging betekent standhouden. Steunpunt en grendelstelling moeten derhalve zo sterk zijn, dat de vijandelijke aanval kan worden gestopt. De pantserinfanterie moet daartoe beschikken over pantserbestrijdingswapens, die de vijand op grote afstand (tot minimaal 2000 m) kunnen bestrijden. Bij het verdedigen moet zij een maximaal gebruik maken van natuurlijke en kunstmatige hindernissen. Nauwe samenwerking met genie-eenheden is daarvoor noodzakelijk. Bovendien moet zij intensief door de artillerie worden gesteund.

Naarmate de vijand verder opdringt moet het pantserbestrijdingsvuur kunnen worden verdicht, waartoe wapens met een dracht tot 1000 m nodig zijn.

De pantserinfanterie bestrijdt niet alleen tanks, zij moet ook de lichter gepantserde vijandelijke voertuigen buiten gevecht stellen. Hiervoor dient zij te beschikken over lichte snelvuurkanonnen met grote dracht (tot 2000 m) en met voldoende pantserdoorborend vermogen. Valt de vijand de opstellingen rechtstreeks aan, of dringt hij de opstellingen binnen, dan moet een zo groot mogelijk aantal pantsernabijbestrijdingswapens met een dracht tot 200 m, samen met de andere wapens, de vijand bestrijden. Binnengedrongen vijand wordt mede d.m.v. een tegenaanval vernietigd of teruggeworpen.

Alhoewel verdediging (standhouden) een statisch karakter suggereert, zullen de pantserbestrijdingsmiddelen zo beweeglijk mogelijk moeten worden ingezet. De daarvoor vereiste beweeglijke varieert van gemakkelijk draagbaar zijn tot montage op een wapendrager („pantserjager“). Slechts op deze wijze is het mogelijk de vijand agressief te bestrijden en snel een zwaartepunt in de pantserbestrijding te leggen of te verleggen. De wapendrager moet gepantserd zijn om de bediening o.m. bij het veelvuldig verplaatsen de nodige bescherming te bieden. In handen van de batal-

jonscommandant vormen zij een waarborg voor een efficiënt gebruik.

Pantserinfanterie, aldus uitgerust, zal in staat zijn haar aandeel in de pantserbestrijding met succes uit te voeren.

Vertraging

Voorzien van bovengenoemde wapens is de pantserinfanterie eveneens zeer goed in staat tot vertraging. Met nadruk wil ik daarbij wijzen op het belang van pantserbestrijdingswapens met grote dracht, omdat slechts daarmee van vertraging sprake kan zijn. Is de pantserbestrijdingsarm te kort dan komt van deze gevechtsactie niets terecht, want dan zal immers de opstelling moeten worden verlaten voordat de bezetting tot enig effectief vuur in staat is, erger nog, het gevaar van gebonden raken en het daardoor verliezen van de vrijheid van handelen wordt erdoor vergroot. De vertraging stelt hoge eisen aan de kundigheid van de (vooral lagere) commandant. Met listen en lagen zal hij de aanvaller voortdurend voor verrassingen moeten stellen. Met verrassende vuuropening, waar mogelijk op de vijandelijke flanken snel opgeworpen hindernissen, en moet hij de aanval steeds weer ophouden, desorganiseren en het ritme eruit halen.

Ook tankeenheden zijn vanzelfsprekend uitermate geschikt voor het voeren van de vertraging. Toch zullen zij bij voorkeur niet voor deze gevechtsactie moeten worden gebruikt en moeten worden bewaard voor hun specifieke taak: de aanval.

Plaatselijke tegenaanvallen

Het zal de lezer zijn opgevallen, dat ik bij de verdediging en de vertraging de tanks eigenlijk geen rol toebedeelde. Ongetwijfeld is de tank een formidabele pantser(tank)bestrijder. Hij is echter ook een zeer kostbaar middel, dat de neiging vertoont steeds duurder te worden. Het is zeer goed mogelijk met de bovengenoemde en aanmerkelijk goedkopere middelen bij de verdediging en de vertraging een effectieve pantserbestrijding te voeren.

Wij zullen onze tanks maximaal offensief moeten inzetten. De pantserinfanterie in steunpunt, grendelstelling en vuurfront zal dus in beginsel haar primaire taak zonder tanks moeten kunnen uitvoeren. Slechts op deze wijze zullen de tanks hun volle rendement kunnen opleveren. Zij zullen o.m. bij de plaatselijke tegenaanvallen moeten worden

ingezet. Deze aanvallen worden uitgevoerd binnen een steunpunt van de pantserinfanterie, vóór een steunpunt of grendelstelling om gestopte tanks verrassend in de flank aan te vallen resp. de bezetting van een steunpunt, grendelstelling of vuurfront te steunen bij het zich losmaken van de vijand.

Ook de hogere commandant moet over middelen beschikken ter versterking (zwaartepuntvorming) en verdieping van de pantserbestrijding. Dit zullen uiteraard zeer beweeglijke middelen moeten zijn met een (althans ten dele) zeer grote dracht (tot 3000 à 4000 m). Deze dracht is vooralsnog slechts te vinden bij de geleide raket. De nodige waarneming op zeer grote afstand is vanaf de grond nauwelijks te realiseren. Hier biedt de helikopter als wapendrager uitkomst. Bovendien bezit dit middel de vereiste, zeer grote beweeglijkheid. Of dit wapensysteem organiek op brigade-niveau thuishoort, of, om welke reden dan ook, op een hoger niveau, is een vraag die ik hier buiten beschouwing wil laten. Hoofdzaak is, dat de brigadecommandant over dit middel kan beschikken.

De tegenaanval

Wanneer wij de pantserbestrijding op de bovenomschreven wijze voeren dan zal, zoals ik reeds opmerkte, de tankkracht maximaal offensief kunnen worden gebruikt. Het hoogtepunt van het verdedigend gevecht is immers de beslissing brengende tegenaanval, waarvoor wij nu eenmaal (vooral in het niet nucleaire gevecht) een maximum aan tanks nodig hebben. Maar niet alleen tanks. In de tegenaanval moet een maximum aan gevechtskracht worden ontplooid. Ook pantserinfanterie, artillerie, luchtstrijdkrachten en genie leveren een zo groot mogelijke bijdrage tot het doel van de tegenaanval: de vernietiging van de binnengedrongen (gepantserde) vijand.

Wanneer ik slechts enkele woorden wijd aan de pantserbestrijding bij nacht dan geschiedt dit niet omdat ik haar niet belangrijk acht. Integendeel, zij is van bijzonder belang en zal ongetwijfeld steeds meer aan betekenis winnen. Ik meen echter, dat zij meer dan genoeg stof bevat voor uitgebreide beschouwingen en ik wil op deze plaats volstaan met een enkele opmerking.

Het nachtgevecht — en daaraan verbonden de pantserbestrijding bij nacht — moeten wij als een normaal verschijnsel beschouwen. Wij zullen dan ook een maximum aan maatregelen moeten treffen om dit gevecht op effectieve wijze te

kunnen voeren. Van bijzonder belang daarbij is het gebruik van infrarood, helderheidsversterkers en middelen voor gevechtsveldverlichting. Deze middelen zullen echter pas hun waarde bewijzen in handen van zeer goed geoefende troepen, hetgeen niets nieuws betekent maar een beklemtoning alleszins waard is.

U zult nu ongetwijfeld opmerken, dat een en ander toch wel toekomstmuziek is en dat wij voorshands met de riemen moeten roeien die wij hebben. U zult het echter met mij eens zijn, dat wij — zoals ik reeds in mijn inleiding stelde — eerst een zo gezond mogelijke gedachtengang moeten ontwikkelen om tot een principieel juiste wijze van optreden met de beschikbare middelen te kunnen komen. En dat lijkt mij nu niet zo moeilijk meer, al zullen wij nogal eens contre-coeurmaatregelen moeten treffen. Daar de combinatie van lange pantserbestrijdingsarm en beweeglijkheid vooralsnog uitsluitend bij de tanks is te vinden zal de brigadecommandant noodgedwongen een deel van zijn tanks en antitankbatterij (indien beschikbaar) moeten inzetten in steunpunten, grendelstellingen en vuurfronten. Ook de plaatselijke tegenaanvallen vergen tanks. De brigadecommandant, die over een antitankbatterij beschikt zal deze bij voorkeur in eigen hand houden om haar snel op bedreigde plaatsen te kunnen inzetten. Nu zal hij, een zo economisch mogelijk gebruik van zijn tanks willende maken, wellicht taken combineren. De eenvoud wordt daarmee echter niet gediend. Het tijdig en in goede gevechtsgeereidheid beschikbaar zijn van zijn tanks voor de beslissende slag kon daardoor wel eens niet voldoende zijn gewaarborgd. Met de huidige middelen heeft zodoende een brigade, die in het voorste deel van het weerstandsgebied is ingezet, meer dan voldoende aan het opvangen, vertragen en stoppen van de vijandelijke aanval. De conclusie ligt dan wel voor de hand, dat de tegenaanval al spoedig op het niveau van de divisie komt te liggen. Ik meen echter, dat het verdedigende gevecht in optima forma d.w.z. tot en met de sterke en beslissende tegenaanval terecht een zaak van de divisiecommandant dan wel van de legerkorpscommandant is. Deze commandanten zijn immers in staat, behalve het opvangen, vertragen en stoppen van een aanval, voldoende offensieve gevechtskracht voor een met kans op succes uit te voeren tegenaanval te formeren. Heeft de brigade in het kader van het door de divisie gevoerde verdedigende gevecht de op-

TABEL 3
Overzicht van aan Westerse zijde aanwezige/in ontwikkeling zijnde wapens, die een (hoofd)rol
in de pantserbestrijding spelen

Benaming	Soort	Maximum effectieve dracht (m)	Pantserdoorborend vermogen (cm)	Aanwezig/in ontwikkeling	
ATB nr 4	geweergranaat	100	25	aanwezig	
LAW		200	25-30		
Energa Miniblandicide	ballistische raket	300	27	in ontwikkeling (België)	
Energa V 300 blindicide		400	30		
Raketwerper 3.5 inch		400	28		
Tlv 84 mm (Carl Gustav)		500	30-40		
BR-56-GS		500	30		
Tlv 57 mm	patroon	600	7,5	aanwezig	
Tlv 75 mm		600	10		
Mitrailleur 12.7 mm		700	1-2,5		
Tlv 106 mm		1200	40		
Maw (DRAGON)		1000	43		
Atlas	geleide raket	1000-1500	-	in ontwikkeling (VS) in ontwikkeling (België-Engeland)	
Vigilant		1400	60	aanwezig	
Kanon 105 L54 (AMX 13)	patroon	1500	36		
Kanon 105 L23 (veldart)		1500	8-10		
Cobra	geleide raket	500-1800	45		
Kanon 20 pdr (CENT)	patroon	2000	11		
Kanon 105 L53 (CENT)		2000	20		
Kanon 40 L70		2000	4-8		
Bantam		2000	50		
Entac		2000	50		
Milan		25-2000	-		in ontwikkeling/Duitsland-Frankrijk)
Mosquito		2000	65	aanwezig	
SS-11 B1	geleide raket	300-3000		aanwezig	
Acra		3000	-	in ontwikkeling (Frankrijk)	
Harpon		300-3000		aanwezig	
Shillelagh		3000	50		
Tow		65-3000	50		
Diano		3500	50		
Swingfire			140-4000	50	in ontwikkeling (Italië)
Hot			25-4000	55	in ontwikkeling Duitsland-Frankrijk)

dracht „verdedigen” ontvangen, hetgeen inhoudt, dat de divisiecommandant de beslissing niet in het vak van deze brigade zoekt, dan zal deze laatste de brigade zodanig terrein en eventueel extra middelen moeten toebedelen, dat zij in staat is haar opdracht (inclusief de brigade-tegenaanval) naar behoren uit te voeren.

Dat de rol van de artillerie in de pantserbestrijding met de huidige middelen zeer bescheiden is moeten wij voorshands node aanvaarden evenals het feit dat de genie de middelen mist tot het in zeer korte tijd opwerpen van hindernissen.

Tabel 3 geeft een overzicht van de aan westerse zijde aanwezige dan wel in ontwikkeling zijnde middelen die een (hoofd)rol in de pantserbestrijding (kunnen) spelen.

Samenvatting

Bij het ontwerpen van het plan voor het verdedigende gevecht moet de pantserbestrijding in het middelpunt van alle overwegingen staan. De

hoofddragers van de strijd tegen het vijandelijke pantser zijn de pantserinfanterie en de tanks. Daarbij is het de infanterie, die de vijand opvangt, remt, slijt en stopt en de tank die zo offensief mogelijk voor de uiteindelijke vernietiging zorgt. Het geheel moet zo beweeglijk mogelijk worden uitgevoerd. Dit samenspel moet intensief worden gesteund door de artillerie, genie en luchtmacht. Met name de artillerie zal het effect van haar bijdrage aanzienlijk moeten verhogen. Haar filosofie zal voor het grootste deel op de pantserbestrijding moeten worden gericht. De pantserbestrijding wordt in de breedte en diepte gevoerd en dient op zo groot mogelijke afstand voor het weerstandsgebied aan te vangen.

De onzekerheid m.b.t. het gebruik van kernwapens en de problemen verbonden aan de inzet ervan vereisen sterke conventionele middelen. Pantserbestrijding is geen specialisme. Zij is een zaak voor iedere soldaat, van hoog tot laag.

Meningen van anderen

De indeling der dienstplichtigen

In *De Militaire Spectator* 137(1968)(1)33 heeft Majoor Volten een artikel gepubliceerd over de indeling van dienstplichtigen.

In *De Militaire Spectator* 137(1968)(5)245 hebben de vier schrijvers dezes behalve hun waardering voor het door Majoor Volten geschrevene ook hun bezwaren kenbaar gemaakt tegen de wijze waarop hij over psychologische selectie en de waarde daarvan schreef.

In datzelfde nummer kreeg Majoor Volten uiteraard gelegenheid tot een weerwoord. Hieruit blijkt dat er tussen Majoor Volten en ons op vele punten geen verschil van opvatting bestaat. Wij willen nogmaals in alle duidelijkheid stellen, dat ook wij van mening zijn dat psychologische selectie niet in alle gevallen zinvol is. Wanneer kan worden aangetoond dat met een andere methode van „vooraf voorspellen van geschiktheid” met minder kosten hetzelfde kan worden bereikt als met psychologische selectie, dan behoort die andere methode te worden gekozen. Het antwoord op de vraag: „psychologische selectie of niet-psychologische selectie?” behoort naar onze mening dus niet te worden genomen op grond van subjectieve overwegingen of vooroordelen, maar dient te worden beheerst door objectieve wetten van utiliteit.

Met de constatering dat Majoor Volten en wij het over dit principiële punt eens zijn, zou de discussie, die ging over de bijdrage van de psychologische selectie en niet over de indeling van dienstplichtigen, gesloten kunnen zijn. Dat wij ons desondanks genoodzaakt zien een tweede maal te reageren komt voort uit het feit, dat de discussie zich niet alleen heeft bewogen op het principiële vlak van de psychologische selectie in het algemeen maar zich heeft toegespitst op een concreet punt, namelijk op dat van de waarde van psychologische selectie bij de voorspelling van officiersgeschiktheid. Op dat punt blijkt er wél een verschil in opvatting te bestaan.

Majoor Volten meent dat psychologische selectie daarbij niet zinvol is. Wij zijn daarentegen van mening dat psychologische selectie, gerekend naar de kosten en de tijdsduur daarvan, een bevredigende utiliteit bezit. Wij menen dat ook in onze eerste reactie te hebben aangetoond.

Majoor Volten gebruikt echter, in zijn aanval op de door ons in die reactie aangevoerde argumenten, de statistiek op foutieve wijze; vervolgens interpreteert hij op even onverantwoorde manier nieuw cijfermateriaal en beëindigt tenslotte zijn weerwoord met het uitspreken van zijn overtuiging, dat psychologische selectie een te geringe betrouwbaarheid heeft om daarop belangrijke conclusies te kunnen baseren.

Onze bezwaren richten zich tegen enkele punten in de door Majoor Volten gevolgde redenering. Deze gepreciseerde bezwaren zijn hem ter kennis gebracht (niet

gepubliceerd in *De Militaire Spectator*), maar konden door hem niet worden erkend. Dit is voor ons aanleiding af te zien van een verdere argumentatie over de aan de psychologische selectie ten grondslag liggende theorie. De gesprekken met Majoor Volten hebben ons namelijk ervan overtuigd dat een verdere discussie over de theorie van de psychologische selectie niet mogelijk is, maar zou ontaarden in het herhalen van argumenten c.q. vooroordelen. Het komt ons voor dat wij de lezers van *De Militaire Spectator* niet met deze weinig boeiende samenspraak behoren te vervelen. Daarbij komt nog dat in de laatste tijd een aantal ervaringsgegevens bekend is geworden, die indicatief zijn voor de utiliteit van de psychologische selectie bij het SCKL. Ook hierin kan een argument worden gevonden af te stappen van een argumentatie op basis van de theorie. De empirie toont namelijk aan dat de psychologische selectie een betere voorspeller is van de officiersgeschiktheid dan Majoor Volten wil erkennen.

De voornaamste vrees van Majoor Volten was, dat het wegvallen van de depotselectie tot een kwaliteitsvermindering in de reserveofficiersopleiding zou leiden, omdat dan de bedoelde kwaliteit alléén door het SCKL zou worden vastgesteld. Voor de eerste drie lichtingsploegen na het wegvallen van de depotselectie (67—V, 67—VI en 68—I) bedroegen de percentages geslaagden van de door het SCKL positief geadviseerden (exclusief de om medische redenen onthevenen) aan de scholen voor reserveofficieren van de Infanterie, de Artillerie, de Cavalerie en de Genie resp. 85, 82, 82 en 86%. Het gemiddelde percentage voor deze scholen bedraagt 84%. Wanneer men hiertegenover het overeenkomstige slaagpercentage stelt op de SRO's in de periode daarvóór (te weten 83%, door ons gepubliceerd in onze reactie op het artikel van Majoor Volten (*Mil. Spect.* 137(1968)(5)245), en weet dat de selectieratio in beide perioden ten naaste bij gelijk was, dan blijkt uit deze feitelijke cijfers duidelijk dat de vrees van Majoor Volten ongegrond was.

Terzijde zij opgemerkt, dat de commandanten van de scholen voor reserveofficieren van mening zijn dat de kwaliteit van hun leerlingen niet achteruit is gegaan. Wij menen dat deze laatste bevindingen niet als wetenschappelijk vaststaande feiten mogen worden geïnterpreteerd. Wij noemen deze bevindingen slechts om aan te geven dat niet alleen de feitelijke percentages aantonen dat er geen kwaliteitsvermindering is opgetreden, maar dat ook de verantwoordelijke functionarissen geen vermindering in kwaliteit hebben ervaren.

drs. B. BUITEN, hoofd bureau sociaal-psychologische zaken Min. van defensie (Marine)

drs. F. J. B. TEERINK, hoofd afd. psychologische selectie, Dienst Opperofficier personeel KLu

dr. E. S. VAN DER VLEUGEL, psycholoog afd. dienstplichtzaken Min. van Defensie

Lt.-Kol. drs. J. ZWART, hoofd afd. sociaal-psychologische zaken, Dienst Opperofficier personeel KL

Discussie gesloten; Red. De Militaire Spectator.

De levensduur van militaire uitrustingsstukken

De inhoud van dit artikel van drs. J. Th. W. Hendriks (*Mil. Spect.* 137(1968)(10)477) bevat niet zoveel als de titel suggereert. Het militaire aspect wordt zijdelings tot uitdrukking gebracht. Zo worden problemen samenhangend met kostenregistratie, onderhoud en mob.-opslag niet aangesneden. Aan de levensduur van een groep uitrustingsstukken (van dezelfde soort), die juist binnen de KL van belang is, wordt geen aandacht besteed.

Hoewel steeds een voertuig als voorbeeld wordt genomen, tracht de schr. door het gebruik van het neutrale woord uitrustingsstuk het artikel algemeen te houden. Zijn specificatie van het onderhoud op blz. 477 beperkt m.i. deze algemeenheid. Verder is in dat gedeelte van het artikel de veronderstelling, dat „het voorkomen met grote intervallen” kenmerkend zou zijn voor reparaties ongelooftwaardig.

Afgezien van het feit dat de wezenlijke problemen in het artikel niet worden aangesneden, is het ook met betrekking tot de problematiek van één uitrustingsstuk simplistisch en zelfs op verscheidene punten onjuist. Onder het hoofd „de technische levensduur” wordt gesteld: „Op grond van technische kwaliteiten kan, uitgaande van „normaal” gebruik en onderhoud en „normale” atmosferische invloeden, de technische levensduur worden bepaald”. Na enig uitweiden over medebepalende factoren volgt een definitie van de absolute en de relatieve levensduur. Hierin wordt over kosten niet gesproken. Wanneer daarna wordt gesproken over het betrekken van de „kosten” bij de bepaling van de technische levensduur verwacht men, dat de bepaling van de technische levensduur op grond van de technische kwaliteiten al is aangegeven. Als argumentatie voor het betrekken van de „kosten” bij de bepaling van de technische levensduur wordt opgemerkt: „Het buiten beschouwing laten van de onderhoudskosten zou betekenen, dat door voortgezette vervanging van onderdelen de technische levensduur ongelimiteerd zou kunnen worden verlengd”. Waarom dit een bezwaar vormt voor toepassing van de definitie van de technische levensduur is mij niet duidelijk.

In het daaropvolgende gestileerde voorbeeld komen de definities en de eerder gedane uitspraken helemaal in de knel. Er wordt dan gesteld: „... dat de technische levensduur kan worden bepaald door de volgende factoren:

- de vereiste bedrijfszekerheid
- het verloop van de gemiddelde kosten”.

Dit is in tegenstelling met wat eerder als bepalend werd aangemerkt. Ondanks de „stilerings” van het voorbeeld mag wel worden opgemerkt, dat de invloed van de restwaarde, de afschrijvingsmethode, en het energieverbruik (dit hoeft niet constant te zijn) buiten beschouwing zijn gelaten. Het gebruik van het woord „gemiddeld” roept de vraag op waarover wordt gemiddeld. Ook het woord „kosten” wordt niet altijd gespecificeerd.

Onder het hoofd „de economische levensduur” (blz. 479) wordt opgemerkt: „Deze ontwikkelingen zijn bepalend voor de economische levensduur”. Uit het vervolg blijkt echter, dat het kostenverloop bepalend is. Dat dit verloop een gevolg kan zijn van de genoemde ontwikkelingen maakt het niet minder bepalend. De

aangehaalde onwaarschijnlijke situatie, nl.: „Dit gunstiger kostenverloop kan zodanig zijn, dat de onderhoudskosten van het oude uitrustingsstuk hoger zijn dan de capaciteitskosten plus de onderhoudskosten van het verbeterde of van het nieuwe type uitrustingsstuk. In dit geval heeft het oorspronkelijke uitrustingsstuk geen waarde meer voor de huidige bestemming en het dient te worden vervangen door het verbeterde c.q. nieuwe type”. Het bevat enkele onduidelijkheden.

— *Waarom heeft het oorspronkelijke uitrustingsstuk geen waarde meer?*

— *Waarom zou men niet vervangen als de capaciteitskosten plus de onderhoudskosten hoger zijn dan die van het nieuwe? Die situatie is in het algemeen eerder aanwezig. Hierbij is verondersteld dat bij „kosten” over optredende minima in het kostenverloop wordt gesproken. Is dat niet het geval dan is het nog minder duidelijk.*

In het vervolg van het artikel wordt gesproken over „geheel zijn waarde verliezen”. Het is ook belangrijk om te weten wat het geval is wanneer de waarde niet geheel verloren is gegaan door wijzigingen in de tactische conceptie.

Onder het hoofd „de kortste levensduur” komt het onderscheid tussen economische en technische levensduur niet scherp tot uitdrukking. Als het in afb. 2 genoemde punt B niet overeenkomt met het in afb. 1 genoemde punt B, dan is de vraag: waar ligt dat punt dan in afb. 2? De invloed van de kosten van het vervangende uitrustingsstuk komt evenmin tot uiting in de „tijdlijn” (afb. 2).

In het slot van het artikel wordt nogal wat aandacht besteed aan de discrepantie van de economische en technische levensduur. De opgesomde mogelijkheden worden verzwakt en erg in het vage gelaten. De vermindering van de discrepantie behoeft niet noodzakelijkerwijs een vermindering van de „kosten” mee te brengen. Het is dus niet een doel waarnaar altijd moet worden gestreefd.

Tenslotte kan nog worden opgemerkt, dat de levensduur van een uitrustingsstuk wordt bepaald door een aantal factoren, die specifiek voor het uitrustingsstuk en de gebruikssituatie zijn en waarvan een gedeelte niet is te kwantificeren en/of te beïnvloeden. Het is daarom wenselijk de levensduur van met name te noemen uitrustingsstukken te beschouwen en de gemaakte veronderstellingen op hun bruikbaarheid te toetsen.

IR. A. KLEIN, Vaandrig van de Technische Dienst

De levensduur van militaire uitrustingsstukken

Dit artikel van drs. J. Th. W. Hendriks (*Mil. Spect.* 137(1968)(10)477) kan door ons — hoewel van goede wil — niet worden gezien als een verhelderende bijdrage tot begrip van het probleem van de levensduur van militaire uitrustingsstukken. Het hanteren van zelf gedefinieerde, van de literatuur afwijkende, economische terminologie, mag dan wel mogelijk zijn, het werkt echter sterk begripsverwarrend, te meer wanneer de terminologie dan nog verkeerd wordt gebruikt. Wij zullen trachten het artikel zo goed mogelijk te volgen.

Veelal wordt voor een voertuig de technische levensduur uitgedrukt in kilometers. Daar voor een militair voertuig de tijdsfactor evenwel vaak een grotere invloed

uitoefent op de mate van technische slijtage, kan de levensduur niet steeds worden uitgedrukt in een aantal kilometers (bv. opleg in mobilisatie complexen).

Opvallend is, dat vooral de levensduur en vervanging van één uitrustingsstuk worden belicht en niet wordt gesproken over groepen van identieke uitrustingsstukken. Juist de groepsvervangings blijkt binnen defensie van wezenlijk belang. De hierop betrekking hebbende problematiek is van veel complexere aard, daar binnen de groep sterk gevarieerd van de uitrustingsstukken gebruik wordt gemaakt (m.b.t. indeling en beschikbaarheidsnuttigheid).

Betreffende de reparatie wordt gesteld, dat het ouder worden van het uitrustingsstuk, de duur en de frequentie van het onderhoud toenemen en wel in het algemeen progressief. Toeneming is duidelijk, doch progressief is geenszins bewezen en blijkt niet uit cijfers van verschillende onderzoeken.

De begrippen technische en economische levensduur worden op een niet gebruikelijke manier gehanteerd. Stelt schr. dat: „...uitgaande van „normaal” gebruik en onderhoud en „normale” atmosferische invloeden de technische levensduur (kan) worden bepaald” (blz. 477), daarna zegt hij, betreffende het gestileerde voorbeeld: „...de technische levensduur is op basis van het kostenverloop beperkt tot 7 jaar” (blz. 478, r. kolom). De verwarring is vrijwel volmaakt wanneer wordt gesteld dat: „...door de voortgezette vervanging van onderdelen de technische levensduur ongelimiteerd zou kunnen worden verlengd” (blz. 478, l. kolom), en even later: „Limitering van de technische levensduur door stijgende onderhoudskosten...” (blz. 478, l. kolom). Wanneer men het kostenaspect volledig betreft in het begrip technische levensduur, dan verkrijgt men een weinig bruikbare definiëring en wordt het onderscheid tussen technische en economische levensduur weinig zinvol.

Het essentiële in de problematiek van de levensduur is het bepalen van het doelmatige moment van vervanging. Niet alleen tracht schr. dit op een simplistische wijze te doen, het geschiedt bovendien niet geheel juist. Het begrip capaciteitskosten (blz. 478, voetnoot⁴) moge dan wel model zijn gedefinieerd (zie J. M. Clark en Van der Schroeff), het gebruik van deze kosten heeft hier echter weinig betekenis. Schr. bedoelt waarschijnlijk de afschrijvingskosten, die voortvloeien uit de waardedaling en die afhankelijk zijn van tijd en/of gebruik.

Samen met de onderhoudskosten, eveneens afhankelijk van tijd en/of gebruik, kan het vervangingsmoment worden bepaald. Het is foutief gebruik te maken van de (slechts van de tijd afhankelijke) capaciteitskosten, die bovendien onderhoudskosten bevatten, nl. die, welke in verband staan met de „readiness to produce” van de ter beschikking staande capaciteit. Alleen in geval van volledige beschikbaarheidsnuttigheid van het uitrustingsstuk komen afschrijvings- en capaciteitskosten sterk met elkaar overeen.

Wanneer de technische levensduur (voor ons de economische) wordt gesteld op 7 jaar en vervanging noodzakelijk is „...daar voortzetting van het gebruik tot ondoelmatigheid zal leiden” (blz. 478, r. kolom), dan zal men echter rekening moeten houden met het geschatte kostenverloop van het vervangende uitrustingsstuk. Het minimum van de gemiddelde totale kostencurve van het aan te schaffen uitrustingsstuk kan lager

liggen dan dat van het te vervangen uitrustingsstuk en vervanging zal eerder resp. later dienen te geschieden.

In de paragraaf over de economische levensduur wordt gesproken over vervangende uitrustingsstukken met gunstiger kostenverloop. Volgens schr. moet worden vervangen wanneer „...de onderhoudskosten (plus eventuele complementaire kosten) van het oude uitrustingsstuk hoger zijn dan de capaciteitskosten plus de onderhoudskosten van het verbeterde c.q. nieuwe type” (blz. 479, l. kolom). Wij vragen ons wel af, waarom hier geen rekening wordt gehouden met de capaciteitskosten of, beter, de afschrijvingskosten van het uitrustingsstuk?

C. H. A. MUTSAERS,

Majoor van de Militaire Administratie

DRS. R. R. M. C. HOYNG,

Vaandrig van de Intendance

Antwoord op meningen van anderen

De levensduur van militaire uitrustingsstukken

Bij het schrijven van mijn artikel is het niet de bedoeling geweest de militaire sector a priori in een apart kader te plaatsen. In eerste instantie heb ik getracht aan te tonen, dat ook de problemen in deze sector kunnen worden opgelost m.b.v. de algemeen geldende bedrijfseconomische wetten en regelmatigheden. Daarbij heb ik enkele aspecten betrokken, die meer specifiek zijn, zoals wijzigingen in de tactische conceptie en het grote belang van de bedrijfszekerheid. Het ontbreken van een betrouwbare kostenregistratie zou ik niet een typisch militair aspect durven noemen, doch eerder als een tekortkoming signaleren. De bepaling van de levensduur van groepen identieke uitrustingsstukken vormt ook geen specifiek militair probleem. Door een sterk gevarieerd gebruik van de uitrustingsstukken binnen een groep kunnen, als de technische levensduur bepalend is, de levensduren uiteenlopen. Uit verschillende overwegingen, zoals het handhaven van de uniformiteit of een commercieel belang, kan een vervangingsplan worden gerealiseerd dat niet steeds correspondeert met de levensduur van de afzonderlijke uitrustingsstukken. Hierdoor zal voor een aantal uitrustingsstukken binnen dezelfde groep de levensduur nog niet beëindigd kunnen zijn en bij andere wellicht reeds zijn overschreden. De consequenties hiervan vormen echter geen specifiek probleem bij de bepaling van de levensduur doch zijn een gevolg van het toepassen van een vervangingsprocedure, die niet correspondeert met de levensduur van de afzonderlijke uitrustingsstukken.

Bij het opwerpen van problemen, die aan de militaire sector een specifiek aspect zouden geven, moet er tegen worden gewaakt, dat het veronderstellen van een exclusivisme niet als motief wordt gebruikt om aan te geven, dat algemeen geldende bedrijfseconomische wetten en regelmatigheden niet van toepassing zouden zijn op de krijgsmacht.

Bij het schrijven van het artikel ben ik ook ervan uit-

gegaan, dat er bij de krijgsmacht nog een aanzienlijke kloof bestaat tussen theorie en praktijk en dat deze praktijk, om de theorie te kunnen hanteren, een duidelijke „vertaling” van wetenschappelijke analyses vraagt. Bij dit „vertalen” heb ik het risico, door insiders als te simplistisch te worden gekwalificeerd, bewust aanvaard.

Terminologie

In het algemeen heb ik de gangbare begrippen voor technische en economische levensduur gebruikt. Zo stelt *Van der Schroeff* dat de technische slijtage afhankelijk is van de omvang van het gebruik en van het verloop van de tijd. Voorts geeft hij aan dat niet alleen de mate van het gebruik van invloed is, doch ook de aard van het gebruik. Als voorbeelden noemt hij: overbelasting, de wijze van bediening en de zorg voor het onderhoud. *Meij* [2] spreekt in dit verband over normaal gebruik. Ook noemt deze de kwaliteit en de mate waarin de prestaties nodig zijn. Deze factoren heb ik vertaald door „de vereiste bedrijfszekerheid”. Tenslotte heeft *Meij* het ook over een technische levensduur, die veelal door de fabrikant of constructeur gemakkelijk is te schatten. Hij merkt hierbij nog op, dat deze levensduur gewoonlijk niet in de eerste plaats van betekenis is.

De literatuur geeft derhalve aan dat er een aantal factoren is, waardoor de technische levensduur kan worden bepaald. „Vanuit *technisch* oogpunt bezien wordt de bruikbaarheidsduur van het werktuig bepaald door de oorzaak van technische slijtage, die het sterkst werkt”, schrijft *Van der Schroeff* ([1], blz. 145). In mijn artikel heb ik eerst verschillende factoren besproken en daarna resumerend gesteld, dat de technische levensduur uiteindelijk wordt bepaald door de factor, waarvan de sterkste invloed uitgaat (blz. 478, r. kolom). Zo zal voor militaire voertuigen in „opleg” de werking van de tijd eerder bepalend zijn voor de levensduur dan het gebruik. Deze laatste factor is in dit geval niet actueel. Verwarring zal alleen kunnen optreden, als men bepaalde zinnen uit het verband licht.

De invloed van de voortschrijdende techniek en veranderingen in de vraag worden in de literatuur in het algemeen als de veroorzakers van economische slijtage aangegeven. Door de ontwikkeling van de techniek kunnen produktiemiddelen „verouderen”. „Een dergelijke „veroudering” betekent, dat het desbetreffende produktiemiddel onder *ongunstiger kostenverhoudingen* werkt dan het verbeterde produktiemiddel, waardoor het doelmatig is het bestaande produktiemiddel, ook al is dit technisch niet versleten, door het nieuwe te vervangen”, aldus *Van der Schroeff*. Ter verduidelijking van hetgeen ik hierover in mijn artikel heb gesteld geef ik het volgende voorbeeld.

De capaciteitskosten van het huidige uitrustingsstuk bedragen f 1000 en de complementaire kosten f 2000. De capaciteitskosten van een nieuw ontwikkeld uitrustingsstuk bedragen eveneens f 1000, doch de complementaire kosten slechts f 800, zodat de totale kosten per jaar f 1800 worden. Deze totale kosten van het verbeterde uitrustingsstuk zijn lager dan de complementaire kosten van het in gebruik zijnde. Hieruit volgt dat het doelmatig is dit af te stoten.

Wemelsfelder [3] formuleert het als volgt: „Onder dynamische omstandigheden is het vervangingsmoment aangebroken wanneer de complementaire kosten van het oude produktiemiddel gelijk zijn aan het minimum

van de gemiddelde over de gehele levensduur berekende kosten van het beste beschikbare produktiemiddel”.

Verandering in de vraag is een economische factor, die bij de krijgsmacht van weinig betekenis is. Wijziging in tactische conceptie is echter een factor die dezelfde uitwerking heeft. Hierdoor kunnen geheel nieuwe uitrustingsstukken vereist worden, waardoor bestaande uitrustingsstukken hun gevechtswaarde verliezen. Hierbij heb ik gedacht aan tanks met een te licht geschut en aan optische en auditieve (vliegtuig)opsporingsmiddelen. Aangezien uiteindelijk de kortste levensduur bepalend is voor het moment van vervanging, heb ik m.b.v. een tijdlijn in een getallenvoorbeeld deze bepaling geïllustreerd (afb. 2). Er bestaat geen relatie tussen dit voorbeeld en dat waarop afb. 1 betrekking heeft.

De gemiddelde totale kosten

Een factor die ik als mede bepalend heb beschouwd voor de technische levensduur, doch die in de literatuur niet zo nadrukkelijk ter sprake komt, is „het verloop van de gemiddelde totale kosten”. Het bestek van een artikel laat niet toe dat alles uitvoerig wordt gearchiveerd. Ik ben er echter van overtuigd, dat ik aan deze factor meer aandacht had moeten besteden. Het verloop van de gemiddelde totale kosten is vooral van invloed op de levensduur van uitrustingsstukken, waarvoor de technische ontwikkeling niet of slechts tot graduele verbeteringen leidt, anders gezegd, waarvoor deze ontwikkeling geen aanleiding vormt tot vervanging. De onderhoudskosten van een uitrustingsstuk nemen met het ouder worden gewoonlijk progressief toe [2], blz. 91. Deze toeneming, al dan niet progressief, kan een reden tot vervanging zijn, indien ten gevolge hiervan het gebruik van een nieuw, identiek uitrustingsstuk lagere kosten meebrengt dan een verder gebruik van het oude herstelde uitrustingsstuk ([1], blz. 206). *Wemelsfelder* [3] schetst deze situatie als volgt: onder statische omstandigheden gaat een produktiemiddel zo lang mee tot de complementaire kosten van het produktiemiddel gelijk zijn aan het minimum van de gemiddelde totale kosten van hetzelfde produktiemiddel, dat immers identieke opvolgers heeft. De bepaling van het moment van vervanging heb ik tabel 1 met een cijfervoorbeeld toegelicht. In deze tabel zijn de gemiddelde totale kosten bepaald, samengesteld uit de gemiddelde capaciteitskosten en onderhoudskosten, bij een levensduur van resp. 1, 2 en meer jaren. De tabel onderhoudskosten kan eventueel worden uitgebreid met andere complementaire kosten. Het kostenverloop kan voor de verschillende uitrustingsstukken een uiteenlopend beeld geven. Dit verandert echter niets aan het uitgangspunt, dat het minimum van de gemiddelde totale kosten bepalend kan zijn voor het moment van vervanging. Het rekening houden met het verloop van de gemiddelde totale kosten is voor de krijgsmacht vooral van belang voor die uitrustingsstukken, die gewoonlijk een groot aantal jaren in bedrijf blijven. Er is een duidelijk verschil tussen het vervangen door een nieuw ontwikkeld uitrustingsstuk op grond van ongunstige kostenverhoudingen onder invloed van de technische ontwikkeling, de *dynamische* omstandigheid, en het vervangen van een uitrustingsstuk door een identiek uitrustingsstuk als gevolg van de sterke toeneming van de complementaire kosten, de *statische* omstandigheid. Hoewel deze laatste factor derhalve geen gevolg

is van de technische ontwikkeling of van wijzigingen in de vraag en dus niet resorteert onder de traditionele oorzaken van economische veroudering, wordt door sommige auteurs deze factor wel als mede bepalend voor de economische levensduur beschouwd. Zelf ben ik van mening dat deze factor duidelijk is gerelateerd aan de technische slijtage en daardoor mede bepalend voor de technische levensduur. In deze zienswijze sta ik niet alleen. Zo wordt gesproken over de technische levensduur begrensd door de economische voorwaarde, dat de kosten zo laag mogelijk moeten zijn. Overigens acht ik het onderkennen van het verloop van de gemiddelde totale kosten als een mede bepalende factor bij het vaststellen van de levensduur belangrijker dan de discussie of deze factor tot technische slijtage of tot economische veroudering leidt en daardoor bepalend kan zijn voor resp. de technische of economische levensduur.

Bij het bepalen van het verloop van de gemiddelde totale kosten ben ik bewust uitgegaan van de capaciteitskosten en niet van de afschrijvingen. Dit niet zozeer omdat „afschrijving” voor velen een boekhoudkundig begrip is, maar omdat het gaat om de totale vaste kosten (= capaciteitskosten). Het verschil zal in het algemeen niet groot zijn, daar een belangrijk en tevens meestal het grootste bestanddeel van de capaciteitskosten uit de afschrijving bestaat. Voor de betekenis

van de capaciteitskosten verwijs ik overigens gemakshalve naar de literatuur, o.a. [4].

Ik ben van mening met deze aanvulling op mijn artikel de essentiële vragen en opmerkingen te hebben besproken. De bepaling van de levensduur is een nogal gecompliceerd vraagstuk. Uit recente publikaties, met voorstellen tot aanvullingen en verbeteringen van de bestaande theorie, blijkt op academisch niveau nog steeds veel belangstelling voor dit vraagstuk te bestaan, o.a. [3].

Het is noodzakelijk zich in een tijdschriftartikel tot de hoofdlijnen te bepalen. De mogelijkheid, om door de reacties, op enkele punten wat nader in te gaan, heb ik dankbaar aanvaard.

drs. J. Th. W. HENDRIKS, Docent KMA

Literatuur

1. H. J. van der Schroeff — *Kosten en kostprijs*, blz. 144/145.
2. J. L. Meij — *Leerboek der bedrijfseconomie*, dl 1 (1960)72.
3. J. Wemelsfelder — Nederlandse bedrijfseconomen over de vervanging van duurzame produktiemiddelen. *Economist* (1968)(5)562.
4. C. Scholma — *Kostenrekening in het bedrijf*, blz. 117 e.v.

Nieuwe uitgaven

De geschiedenis der rijdende artillerie, door mr. W. van den Hoek en J. W. van den Hoek, 208 blz., geïll. Uitg.: Stichting Museum Rijdende Artillerie, De Steeg, 1968. Prijs f 12,50.

Dit boek is uitgegeven t.g.v. het 175-jarig bestaan van het Korps Rijdende Artillerie en bevat een overzicht van de geschiedenis van het Korps. Zoals het voorwoord vermeldt kon bij de samenstelling nagenoeg geen gebruik worden gemaakt van de oude archieven van het Korps omdat deze in 1881 en daarna in 1945 opnieuw verloren zijn gegaan. Hoofdzakelijk werd geput uit boeken waarin de geschiedenis van het Korps bij andere gelegenheden werd vastgelegd. Deze gegevens werden, waar mogelijk, aangevuld m.b.v. andere krijgsgeschiedkundige beschrijvingen.

Reeds het doorzien van de inhoudsopgave belooft de lezers een interessant boek, zeker de liefhebbers van geschiedenis en de officieren van alle wapens en dienstvakken en in het bijzonder de Artilleristen. De indeling is zeer overzichtelijk. De 10 hoofdstukken lopen parallel met de belangrijkste historische perioden van de laatste 175 jaar en doen het leven in en de bijdrage tot deze perioden van de Rijdende artillerie zien:

- opgericht in de Republiek der Verenigde Nederlanden in 1793, met Krijgsverrichtingen in Zuid-Nederland;
- opgenomen in de nieuwe organisatie van het leger der Bataafse Republiek, met Krijgsverrichtingen in Noord-Holland, aan de Main en aan de Donau;
- hervormd in het Koninkrijk Holland onder Lodewijk Napoleon, met krijgsvieringen in Zweeds Pommeren en Pruisen, in Zeeland en in Spanje;
- ingelijfd bij de Franse „Garde Impériale” gedurende

de inlijving van Holland bij Frankrijk, met krijgsvieringen in de tocht naar Rusland en in Spanje; — weer opgericht na de bevrijding van 1813 in het Koninkrijk der (Verenigde) Nederlanden met krijgsvieringen bij Quatre Bras en Waterloo;

— technisch gemoderniseerd in de periode Waterloo; definitieve afscheiding België met krijgsvieringen in Brussel, Antwerpen en de Vierdaagse Veldtocht;

— gereorganiseerd in de jaren 1840-1870 t.g.v. bezuinigingen, met een mobilisatie in 1870;

— teruggebracht tot een Staf en twee batterijen (en een instructiebatterij) in de periode 1870-1914, technische verbeteringen en indirecte richting;

— gemobiliseerd van 1914 tot 1918 in Zuid-Nederland;

— versobering en motorisering in de periode 1919-1939, met een mobilisatie in 1939;

— ingezet in Tweede Wereldoorlog in West-Brabant, in het zuidelijk deel van Zuid-Holland en een gedeelte in Zeeuws-Vlaanderen;

— ontbonden na 15 juli 1940, opgeheven 15 april 1946 en niet opgenomen in het KB nr 27 van 1 juli 1950;

— weer ingevoerd 15 januari 1963.

Ik zou het boek te kort doen als ik alleen de Rijdende artillerie zou vermelden. Ook m.b.t. de Veld- en Vesting-Artillerie en m.b.t. de materieel en munitieontwikkeling worden historisch wetenswaardige gegevens vermeld.

De samenstellers kunnen worden gecompliceerd met de wijze waarop zij kans hebben gezien historische feiten, gegevens, jaartallen e.d. van een (het) Artilleriekorps samen te voegen tot een bijzonder prettig te lezen, interessant boek. Daarbij werd het boek verlicht met kleurenreproducties van oude schilderstukken, teke-

ningen, schetsen en foto's van de Rijdende artillerie. Een weinig storend hierbij is dat, wellicht door de veelheid, de plaats van deze illustraties niet altijd in het overeenkomstige deel van het boek kon worden gevonden.

Dit prachtige boek kan ik de lezer zeer aanbevelen. Zeker de artillerieofficier — waar hij nu dan ook zijn dienst mag verrichten — mag niet nalaten er kennis van te nemen. Het boek is door zijn uitvoering niet alleen een aanwinst voor de boekenkast maar bovenal door zijn inhoud een verrijking van de kennis over het wapen der artillerie. v. Z.

De slag om de residentie 1940, door Maj. E. H. Brongers, 168 blz., geïll. Uitg.: Hollandia, Baarn, 1968. Prijs: f 16,50.

Op 10 mei 1940 leden de Duitsers hun eerste nederlaag van betekenis in de Tweede Wereldoorlog. Bij hun inval in Nederland werd voor het eerst in de geschiedenis een massale luchtlanding uitgevoerd om onze toenmalige residentie, 's-Gravenhage. Het doel was: het Koninklijk Huis, de regering en het opperbevel van onze strijdkrachten gevangen te nemen en daarmee alle weerstand in één klap te breken. Binnen 12 uur was deze operatie op een catastrofale mislukking uitgelopen. Eerst recent is door het vrijkomen van Duitse gegevens de volle omvang en betekenis van de om Den Haag geleverde slag duidelijk geworden, waarbij ook de hier nimmer vermoede gevolgen voor het verdere verloop van de Tweede Wereldoorlog aan het licht kwamen. Het is de verdienste van Majoor Brongers in dit boek een historisch verantwoord, goed gedocumenteerd beeld te hebben gegeven van de gebeurtenissen zoals die zich in de meidagen van 1940 rondom onze residentie hebben afgespeeld. Talrijke Nederlanders en enkele Duitsers komen aan het woord en vertellen hun persoonlijke belevenissen. Deze geschiedschrijving is mede verlevendigd door sprekende foto's en duidelijke schetsen. Voortdurend blijkt, dat schr. zich de moeite heeft getroost

van vrijwel alle bestaande documentatie gebruik te maken. Een droge opsomming van feiten is vermeden; voortdurend vertellen personen hun eigen belevenissen, het ooggetuigen, hetzij deelnemers, waarbij schr. door een goed gekozen verbindende tekst zorgt, dat de samenhang niet verloren gaat. Een vlot lopend verhaal, nu eens sterk geëmotioneerd, dan weer nuchter etalerend, is het resultaat.

Bij de beschrijving van de gevechten om het bezit van de vliegvelden Ypenburg, Ockenburg en Valkenburg valt steeds weer op, hoe onvoldoende geoefend en slecht uitgerust de Nederlandse troepen waren. Dat desondanks de enige luchtlandingsdivisie van de Duitsers grotendeels werd verslagen en de Duitse luchttransportvloot grote verliezen werden toegebracht, die zich in de loop van de gehele verdere oorlogvoering deden gevoelen, is geheel te danken aan de individuele moed, het improvisatie- en doorzettingsvermogen van de Nederlandse soldaat en zijn leiders. Dit boek is hiervan een sprekend bewijs. Het valt te betreuren, zoals schr. zelf in zijn nabeschouwing constateert, dat de indrukwekkende prestaties en de unieke wapenfeiten in eigen land zo weinig bekend zijn. De Nederlander is nu eenmaal over het algemeen beslist geen bewonderaar van zijn strijdkrachten. Publiciteitsmedia en propaganda hebben zich daarop ingesteld. Vergelijken wij opinies en onderzoeken in ons land met die in het buitenland, dan valt het op hoe extreem kritisch er juist hier over de stijd in 1940 en latere jaren wordt geoordeeld. Zo worden vaak bij voorkeur dié gevallen uitvoerig uitgesponnen, waarbij van laakbaar gedrag sprake zou kunnen zijn.

Een objectieve geschiedschrijving en waarheidsgetrouwe verslaggeving geven de burger echter moed, géén schuldcomplex, zij geven vertrouwen in de toekomst, géén defaultisme; ondanks geconstateerde menselijke tekortkomingen mag — zoals de inhoud van dit lezenswaardige boek bewijst — de weergave van de krijgsvorrichtingen in de jaren '40-'45 bestaan uit een weergave van vele, positieve eigenschappen bij de Nederlandse krijgsmant. H. Th.

Uit de vakpers

Lucht- en ruimteverdediging en nationale veiligheid

De Russische strategische offensieve kracht in de lucht en in de ruimte wordt versterkt. De Sovjets gaan snel voort intercontinentale ballistische geleide wapens op te stellen. Ook hun raketten lancerende onderzeebootvloot wordt snel verbeterd, maar desondanks is er geen aanwijsbare vermindering in de sterkte aan langeafstandsbommenwerpers. De Sovjet-Unie heeft een groots opgezet programma voor militaire research en ontwikkeling. Haar uitgaven t.b.v. het luchtruimteonderzoek nemen gestaag toe en de beproevingen van nieuwe wapens zijn sterk uitgebreid.

De mogelijkheid van een strategische nucleaire aanval door de lucht of vanuit de ruimte blijft voor de VS een zeer gevaarlijke militaire dreiging. De vraag is wat de intentie van de Sovjets is. Het kan zijn dat zij slechts hun afschrikkingsmacht vis-à-vis de VS willen

versterken. Anderzijds is het ook mogelijk dat zij trachten een zg. „first strike capability” te verkrijgen die de afschrikkingsmacht van de VS haar waarde zou doen verliezen. Een directe aanval op de VS zou kunnen worden uitgevoerd met een veelheid aan nucleaire wapendragers die zouden kunnen worden gebruikt op alle hoogten tussen het aardoppervlak een lage satellietomloopbaan. Zulk een aanval zou kunnen worden gedaan tegen geselecteerde doelen, maar ook een massale verrassingsaanval met inzet van alle wapens is denkbaar. Het meest waarschijnlijk is dat ballistische geleide wapens de aanval zouden inleiden, dit gelet op de uitspraak van de Russische minister van defensie Malinofski, dat in de militaire plannen „eerste prioriteit wordt gegeven aan de strategische geleide-wapenstrijdkrachten en atomaire geleide wapens lancerende onderzeeboten — strijdkrachten die het belangrijkste middel zijn om een agressor af te schrikken en hem in een oorlog beslissend te verslaan.” Deze geleide wapens zouden naar verwachting worden gevolgd door bemande

bommenwerpers met bommen en lucht-grond geleide wapens. De belangrijke rol die bommenwerpers in Russische strategische oefeningen vervullen is een bewijs voor het belang dat de Sovjets aan dit offensieve wapen hechten. Daarenboven zouden bepaalde doelen in de VS kunnen worden getroffen door nucleaire oorlogsladingen die worden afgeleverd door een FOB (Fractional Orbit Bombardment) wapendrager. Hoewel dit systeem waarschijnlijk thans nog geen grote nauwkeurigheid bezit, zouden de Sovjets het in verband met de naderingsbaan (van het noorden of van het zuiden) kunnen gebruiken voor verrassingsaanvallen op zachte doelen.

De hoeksteen van de Amerikaanse militaire politiek is de afschrikking van een aanval op de VS en haar bondgenoten. Een potentiële agressor slechts wordt van een aanval afgehouden, indien hij ervan overtuigd is dat de Amerikaanse militaire macht en nationale vastberadenheid hem onaanvaardbare schade zullen toebrengen indien hij een oorlog uitlokt. Een doelmatige lucht- en ruimteverdediging die in staat is tijdig voor een aanval te waarschuwen en daartegen bescherming te bieden, is een essentieel deel van dit overtuigingsproces. Zulk een verdediging brengt een element van onzekerheid in de aanvalsplannen van de agressor. Zij maakt hem duidelijk dat hij het element verrassing niet kan uitbuiten en dat een onbepaald deel van zijn aanvallende strijdkrachten op weg naar het doel zal worden vernietigd. Het resultaat is dat hij nooit nauwkeurig de uitwerking van een voorbereide aanval op de VS kan berekenen. Een sterke lucht- en ruimteverdediging maakt de Amerikaanse wil om beperkte agressie, waar ook ter wereld, een halt toe te roepen geloofwaardig. Door de beveiliging van het moederland op te voeren geeft de lucht- en ruimteverdediging vrijheid van handelen bij agressie overzee.

Toch dienen de V.S. de mogelijkheid niet uit te sluiten dat de afschrikking faalt en dat een algemene oorlog uitbreekt, hetzij door een misrekening van een aanval, hetzij door irrationele handelingen. Als dat het geval is zou de lucht- en ruimteverdediging wel eens de beslissende factor kunnen zijn m.b.t. het overleven van de VS.

Eén van de belangrijkste bijdragen tot een doelmatige verdediging vormt een tijdige waarschuwing, die de alarmering van de eigen offensieve en defensieve strijdkrachten mogelijk maakt. De vergeldingsstrijdkrachten kunnen daadwerkelijk worden beschermd door de vernietiging onderweg van naderende vijandelijke wapens. De schade aan de bevolking en industriële hulpbronnen kan worden verminderd, waardoor de overlevingskansen van de natie worden vergroot. De strijdkrachten van de VS moeten dan ook worden uitgerust, opgeleid en gebruikt om een potentiële dreiging in de lucht of vanuit de ruimte te ontdekken, de intentie van onbekende voorwerpen vast te stellen en vijandelijke wapens te vernietigen of te neutraliseren. De wapens en de gebruiksmethodiek om deze functies te verrichten dienen gelijke tred te houden met de voortschrijdende technologie, die de parameters tijd en afstand drastisch verkleint. Een fundamenteel concept van de lucht- en ruimteverdediging is het opstellen van een groep van wapens, zodanig dat een gebiedsverdediging in de diepte ontstaat. Hierbij worden lange-afstandswapens gebruikt om vijandelijke luchtstrijdkrachten zo dicht mogelijk bij hun startpunt aan te grijpen. Een strijdmacht van hanteer-

bare grootte kan zo voorzien in een zekere mate van beveiliging voor alle potentiële doelen, ongeacht hun lokatie of relatief belang. De verdediging neemt het initiatief en grijpt de vijand aan wanneer hij het kwetsbaarst is. De vijandelijke aanval wordt verstoord en de eigen strijdkrachten kunnen zo nodig een tegenaanval ondernemen.

Een combinatie van wapensystemen is noodzakelijk omdat hiermee de vijand gedurende de gehele aanvalroute kan worden aangevallen en de nadelen van het ene wapen worden gecompenseerd door de voordelen van een ander wapen. Bovendien kan rond geselecteerde vitale objecten een aanvullende verdedigingsgordel worden geplaatst.

Het USAF Aerospace Defense Command verzorgt de lucht- en ruimteverdediging van de VS en levert luchtstrijdkrachten voor de verdediging van gebieden overzee. Ook stelt het commando de behoefte vast aan nieuwe systemen en uitrusting, zowel v.w.b. de eigenlijke wapens (bv. geleide wapens voor zg. „boost and midcourse intercept”) als andere hulpmiddelen.

Het onlangs goedgekeurde programma voor een „Airborne Warning and Control System (AWACS)” geeft een aanzienlijke verbetering van de surveillance- en waarschuwingmogelijkheden tegen vijandelijke bommenwerpers. Een betere, bemande onderscheppingsjager is echter onontbeerlijk tegen de tijd dat supersonische transportvliegtuigen, die ook als bommenwerper kunnen optreden, operationeel worden. Zulk een jachtvliegtuig zou in combinatie met AWACS een zeer mobiel luchtverdedigingsgeheel vormen dat snel in elk deel van de wereld zou kunnen worden ingezet.¹

Gewerkt wordt ook aan een uitbreiding van de surveillance van de ruimte en een verbetering van de waarschuwing- en controlemogelijkheden daarbij. Het huidige detectiesysteem is goed, maar de USAF is niet in staat alle satellieten precies en voortdurend te volgen, alsmede hun aard snel en accuraat vast te stellen. Deze gegevens zijn echter voor een selectief antwoord met eigen wapens onontbeerlijk.

Samenvattend kan worden gezegd dat de VS een evenwicht tussen offensieve en defensieve strijdkrachten moet handhaven waarmee elke potentiële agressor kan worden vernietigd, doch de eigen schade — zelfs bij een massale nucleaire aanval — kan worden beperkt. Hiervoor is een effectieve lucht- en ruimteverdediging nodig, die surveillance, waarschuwing en actieve bescherming kan bieden tegen zulk een aanval. Zou de afschrikking falen dan kan een doelmatige lucht- en ruimteverdediging het verschil betekenen tussen vernietiging en overleving als een soevereine staat.

„Aerospace defense and national security,” door Lt.-Gen. A. C. Agan, Commander USAF Aerospace Command, in „Air University Review” 20(1968)(1)

M. W. A. WEERS, Lt.-Kol. KLU

¹ In hetzelfde nummer van „Air University Review” wordt e.e.a. nader uitgewerkt in twee belangwekkende artikelen: „Global air defense through mobility”, door Maj.-Gen. W. D. Greenfield, Commander Central Region of the North American ADC and Tenth Air Force, en „Space: today's front line of defense”, door Maj.-Gen. O. B. Johnson, Commander, 9th Aerospace Defense Division.

Volk en verdediging

Het vaderland

In een diepgaande en uitgebreid gedocumenteerde beschouwing neemt schr. eerst de begrippen natie en vaderland onder de loep. Onder natie verstaat hij een gemeenschap, tot stand gebracht door een collectieve wil tot samenleven op grond van haar geschiedenis en bepaalde affiniteiten. Voor het begrip natie is het niet strikt nodig dat deze gemeenschap een staatkundige vorm heeft. Zo was er bv. vele eeuwen een Poolse natie terwijl er geen Poolse staat was. Het vaderland moet dan zijn het gebied dat door een natie wordt bewoond, maar dat voor de bewoners tevens een gevoelswaarde heeft als rustplaats van de voorouders, als een constructie die men mede helpt ontwikkelen en waarin de grondslagen voor het bestaan van de nazaten liggen. Uit dien hoofde ziet hij vaderlandsliefde als iets normaals, doch stelt dit tegenover het overdreven nationalisme, waarvan ook Frankrijk niet altijd is verschoond gebleven. Hij stelt zich te weer tegen de „wereldburgers”, die wel onderkennen dat door de technische vooruitgang de wereld werd verkleind, maar eraan voorbijgaan dat deze fysieke verkleining op zedelijk-cultureel gebied geen verbetering bracht, doch veel-er de oorzaak is van toenemende spanningen. Hij vindt dan ook dat het individu meer kan doen voor een verbetering van de wereld door eraan mee te helpen dat zijn vaderland het gemeenschappelijk cultuurgoed als hefboom kan gebruiken om zijn idealen te verwezenlijken.

De militaire dienst

Het vaderland verplicht echter tot militaire dienst en die is reeds lang een omstreden zaak. Wil men diens aanzien vergroten en de militaire dienst op het juiste plan stellen dan moet hij worden gezien in het licht van burgerdeugd. Dit kan slechts door opvoeding. Het nieuwe Franse Reglement op de Krijgstucht spreekt van de militaire gezindheid die voortvloeit uit burgerzin („l'esprit public”) en het stelt dat de militair een aantal plichten heeft uit hoofde van zijn staatsburgerschap („en tant que citoyen”). De auteur roept in herinnering dat overigens reeds in 1890 Lyautey (de latere Maarschalk) schreef over de maatschappelijke functie van de officier en dat dikwijls werd gepoogd van het Leger een aanvulling op de school te maken, of een overgang naar het beroepsleven. Een van de uitvloeisels van dit streven is de wet van 1965, die alle Fransen verplicht tot „service national”, die voor sommigen van niet-militaire aard kan zijn. Schr. acht het heilzaam dat het individu „dient”; juist in een tijdperk waarin hij vóór en ná zijn diensttijd geheel zijn eigen doeleinden kan nastreven. Bij een dienstplicht in twee vormen vraagt hij zich af of het goede resultaat van de militaire dienst — de vermenging van de klassen en het samensmelten van de gemeenschap — niet in gevaar komt.

Oorlog

Uiteindelijk is echter een krijgsmacht op oorlog gericht. Ofschoon geen zinnig mens de „frisse, vrolijke krijg” begeert, geen oud-strijder, die niet diep in zijn hart trots is op het feit boven zichzelf te zijn uitgestegen en die in het gemeenschappelijk gevaar geen hechte vriendschappen heeft aangeknoopt. Oorlog moge dan

een kwalijke zaak zijn, naar velen zeggen ligt hij in 's mensen aard verankerd en is daarom niet altijd te vermijden. Anderen stellen daar tegenover dat het vrij zijn van de mens het juist mogelijk moet maken zich van de oorlog te bevrijden. Zo ook Paus Johannes XXIII.

Gewetensbezwaren

Dienstweigeraars verwerpen elke verplichting tot dienen, omdat deze hen tot doden zou kunnen noodzaken. Zij stellen wel te kunnen aanvaarden desnoods te zullen worden gedood, doch dit zelf niet te willen doen. Bij dienstweigering zijn twee vormen te onderscheiden: — het totaal afwijzen van iedere oorlog en elke verplichting tot dienen;

— uitgaande van het bestaan van een rechtvaardige en een onrechtvaardige oorlog, wordt het dienen in het kader van de onrechtvaardige oorlog verworpen.

Zij die onder alle omstandigheden dienst weigeren be-roepen zich op het gebod „Gij zult niet doden” en op het Nieuwe Testament: „Hebt Uw vijanden lief” en andere passages. Een aantal bisschoppen en priesters heeft deze gedachten verder uitgewerkt en een aantal martelaren heeft de naleving van deze geboden met hun leven betaald. Aan de hand van een in 1950 verschenen boek van Pater Lorson S. J. „Un chrétien peut-il être objecteur de conscience?” (Editions du Seuil), ontwikkelt schr. een aantal gedachten die leiden tot de conclusie dat de Heilige Schrift de gewetensbezwaren niet ondersteunt. Zo is het „Gij zult niet doden” van toepassing op de individuele moord en niet op de oorlog als collectieve handelingen tegen een vijand die het risico heeft aanvaard; een handeling die niet door persoonlijk belang is ingegeven. Pater Lorson concludeert dat de Kerk geen verplichte leerstellingen heeft t.a.v. gewetensbezwaren. Zij heeft voor de geestelijken wel vrijstelling gevraagd, doch zich erbij neergelegd indien deze niet werd verleend. De Kerk verplicht dus niet tot dienstweigering, maar kan haar erkennen als getuigenis van een profetisch inzicht. Behalve de christelijke inspiratie hebben ook het pacifisme en internationalisme een morele grondslag geleverd voor dienstweigering. Schr. gaat vervolgens ervan uit dat ieder geweten zijn vrijheid moet hebben, maar stelt dat het erkennen van gewetensbezwaren altijd een toegeven, een gunst, van de zijde der gemeenschap betekent, die aldus een deel van haar levensbelang achterstelt bij het individu. De dienstweigering opent een kloof tussen de morele wet en de sociale noodzaak! Daarom zegt Raymond Aron: „de gewetensbezwaarde die onvoorwaardelijk weigert de wapens te dragen en onverschillig staat tegenover de gevolgen die zijn weigering kan hebben voor hemzelf of voor zijn land — indien zijn voorbeeld navolging vindt — heeft misschien een gerust geweten, maar hij leeft in een staatkundig verband en moet aanvaarden dat hem sancties kunnen worden opgelegd”.

De gewetensbezwaarde moet een aantal zaken grondig overwegen. Hij moet zich afvragen of zijn houding niet wordt ingegeven door zin tot zelfbehoud en of hij, door zich niet aan een groot principe te onderwerpen, wel zeker is een vaststaande schaal van waarden te hebben gevonden. Ook moet hij er zeker van zijn dat hij door de verzwakking van zijn eigen zijde een eventuele vijand niet begunstigt. Deze vragen zouden bij het onderwijs dienen te worden betrokken om de jeugd te kunnen behoeden voor de gevolgen van haar onbekookte on-

stuimigheid. Om te verzekeren dat de dienstweigering voortkomt uit het persoonlijke geweten, moet aan de gewetensbezwaarden iedere propaganda worden verboden.

De gewetensbezwaarden die willen onderscheiden tussen een rechtvaardige en een onrechtvaardige oorlog achten de Overheid een onvoldoende waarborg om dit verschil naar behoren te bepalen. Om te bepalen of een oorlog al dan niet als rechtvaardig kan worden aangemerkt, vergelijkt men de politieke of maatschappelijke systemen van de tegenstanders, of hun verantwoordelijkheid voor het uitbreken van de oorlog. Zodoende kan men twee soorten van voorwaardelijke dienstweigering onderscheiden.

Als eerste een conflict tussen vaderlandsliefde en ideologie, dat ontstaat doordat het vaderlands bestel een karakter heeft waarmee men zich niet kan verenigen en waaraan men derhalve zijn dienst weigert. Ook werd wel gesteld, dat voor degenen zonder stoffelijke bezittingen geen vaderland bestaat. Zo poneert het Communistisch Manifest van 1848: „De arbeiders hebben geen vaderland”. Dit is volgens schr. geen houdbare stelling, wanneer de mensen door politieke rechten tot staatsburger zijn geworden. Veel priesters zijn onder het Hitler-bewind terechtgesteld omdat zij diens regering niet als wettig erkenden en daarvan dus ook geen orders konden aanvaarden. Ook wordt wel de verbondenheid der (arbeidende) klassen aangevoerd, doch het behoren tot een klasse is slechts één binding en men moet zich afvragen of het behoren tot een vaderland niet meer bindingen oplevert. Schr. voert voorts aan dat de „voorwaardelijke dienstweigeraar” zich moet afvragen of hij de zaken niet te simplistisch-extreem, in termen van zwart-wittestellingen, benadert. Is, bv. een element van „verfoeilijk imperialisme” geheel vreemd aan de handelingen van de S.U. of de Chinese Volksrepubliek? Ook dient hij na te gaan in hoeverre het wijs en toelaatbaar is te handelen onder de invloeden van het moment en de lessen van het verleden te vergeten, of de kans te ontgaan dat de toekomst de mogelijkheid zal bieden tot meer vreedzame ontwikkelingen. Zo schreef de wijsgeer Rauh: „Indien mijn land kan bijdragen tot de overwinning van een idee moet ik willen dat het blijft bestaan. De vraag is erachter te komen, of ik ideaal boven alles moet stellen en mijzelf moet beroven van het middel om dit ideaal te bereiken: mijn land”.

De tweede soort voorwaardelijke dienstweigeraars verbindt rechtvaardig met verdediging en onrechtvaardig met agressie. Deze vorm van onderscheid lijkt aantrekkelijk, doch is niet zo eenvoudig te hanteren. Vrijwel iedereen veroordeelt agressie, maar zegt erbij: „niet uitgelokt”. Is er echter wel een agressie denkbaar die absoluut niet is uitgelokt? Wanneer het om het levensbelang van het land gaat transformeert men agressie al gauw tot defensie. Maar wat is de objectieve maatstaf voor dit levensbelang? En hoe staat het met een aanval tot steun van een aangevallen derde? Veel handelingen, die vroeger alleen maar mogelijk zouden zijn geweest na een formele oorlogsverklaring, blijken thans verenigbaar met het onderhouden van diplomatieke betrekkingen. Het terrein blijkt niet zo overzichtelijk te zijn als het bij de eerste aanblik leek. Luther zeide: „Gehoorzaam God meer dan de mensen... maar, ingeval van twijfel, gehoorzaam de Soeverein”. Dit blijkt een goede richtlijn voor de gewetensbezwaarde, die im-

mers over aanmerkelijk minder gegevens beschikt dan de Overheid.

Tot slot blijft de vraag of de Staat zich in noodgevallen wel kan veroorloven dienstweigering op grote schaal toe te staan en of hij deze individuele scrupules ter wille van het heil van de gemeenschap niet terzijde moet schuiven.

„Le citoyen devant la défense nationale”, door G. Dez, in „l'Armée”, september 1968

J. J. M. ANTONIETTI, Maj. GS

De „zachte” factoren in de studie van militaire systemen

Het systematisch gebruik van kwantitatieve analyses gedurende de laatste jaren heeft de doelmatigheid van de investeringen in de strijdkrachten van de VS belangrijk doen toenemen. De bruikbaarheid van analytische technieken is hiermee duidelijk gedemonstreerd. Toch is in dezelfde periode een aantal belangrijke beleidsfouten gemaakt. Een deel van deze fouten kan voortspruiten uit het feit dat te weinig factoren in de studies van militaire systemen werden verwerkt en uit de eenzijdige interpretatie van de conclusies van die studies door hen die de beleidsbeslissingen nemen. Men is verontrust over de invloed van „zachte” (onmeetbare) sociale en politieke factoren, die — zo geeft men toe — worden verwaarloosd.

Wanneer men het gehele complex van de besluitvorming beschouwt, is het duidelijk dat uiteindelijk alleen aan al het andere is gerelateerd. Wat op een bepaald niveau een juiste en dominerende doelstelling schijnt te zijn is op een hoger niveau slecht één van een aantal mogelijke gegevens. De keus is dan afhankelijk van doelstellingen van een hogere orde. De exponentiële groei in complexiteit maakt een werkelijk volledig analytische behandeling van een beleidsvraagstuk ondoenlijk. Beleidsvorming vergt in principe de oplossing van een oneindig aantal simultane vergelijkingen met vele onbekenden. Dit zou tot onmacht leiden en men begint derhalve met de elementen, die van fundamenteel belang zijn voor het eindresultaat en die betrekkelijk eenvoudig zijn te manipuleren. Deze elementen zijn de zg. „harde” of meetbare elementen, zoals de technologie, de kosten en de effectiviteit. De stilzwijgende premisse is dan dat de economische factor zwaarder weegt dan politieke, sociale en andere factoren.

Hoe hoger echter het niveau van het probleem, hoe vaker men een vraagteken achter deze hypothese moet stellen. Politieke of psychologische veronderstellingen spelen dan onvermijdelijk een rol.

Er zijn gegronde redenen om in het begin de „zachte” elementen buiten beschouwing te laten. Een voortijdig gebruik van politieke gegevens staat vaak gelijk met het invoeren van verouderde ideeën van zg. „wijze mannen”. Een voorbeeld hiervan is de basis, waarop de VS de beslissing namen de NAVO te organiseren. Men voorzag niet hoe dominerend het strategische nucleaire evenwicht zou zijn en hoe hiermee het overwicht van een enkele partner zou zijn bepaald. Verspilling van geld en middelen in de NAVO is door de jaren heen in belangrijke mate het gevolg van deze foutieve oorspronkelijke conceptie geweest. Zijn er dus goede gronden waarop men de bestaande methodologie

kan verdedigen, verstandige analisten hebben altijd erkend dat de „zachte” factoren niet blijvend mogen worden uitgesloten. Zij erkennen de beperkingen van analyses.

De vooronderstelling dat het noodzakelijke bijsturen later zal geschieden is een valstrik bij elke analytische arbeid. Er schuilt een zekere onverantwoordelijkheid in het ignoreren van de wijze waarop studies later in de bureaucratie zullen worden gehanteerd. De analist moet dan ook aandacht schenken aan de complexiteit van de organisatie. Een zorgvuldige technische studie wordt te gemakkelijk tot het standpunt van een afdeling, die dan een beleid propageert dat uitsluitend op kosten, op economische en technische factoren is gebaseerd. Men neemt dan maar aan dat andere afdelingen verantwoordelijk zijn voor het beschouwen van andere elementen. Maar dit eerste standpunt kan — indien krachtig genoeg verdedigd — worden aanvaard zonder dat het project als geheel het kritisch onderzoek verkrijgt dat die eerste afdeling zelf noodzakelijk achtte. Iets dergelijks schijnt bij het Skybolt-project te hebben plaatsgevonden.

Er is nog een méér fundamentele reden. Men gaat vaak stilzwijgend ervan uit dat één enkele afdeling of sectie het beleid bepaalt. Hoe gemakkelijk en geruststellend is niet de monolithische interpretatie van wat bv. het abstracte begrip „de regering” zal doen. Deze hypothese is niet correct. De werkelijkheid is heel anders. Beslissingen worden veelal gemaakt door politieke leiders die onvoldoende tijd hebben het probleem in detail te bestuderen, die geëmotioneerd zijn of zich laten leiden door vroegere ervaringen dan wel door zg. „pressure groups”. Onder hen zijn bureaucratische groepen werkzaam die jaloers op elkaar zijn en die elk hun eigen doeleinden trachten te verwezenlijken. Het is verbazingwekkend hoe deze bureaus erin slagen directieven van bovenaf zo om te buigen dat de werkelijke programma's zeer ver afwijken van hetgeen men redelijkerwijze mocht verwachten. Het werkelijke slagveld in de strijd tussen nieuwe voorstellen en bestaande programma's is daar, waar de begrotingen worden opgesteld. Analyses zouden dan ook veelal aan bruikbaarheid winnen, indien zij gepaard gingen met een beter begrip van de organisatorische hindernissen die moeten worden overwonnen alvorens een nieuw programma het stadium van uitvoering kan bereiken. Dit betekent dat varianten op de studie moeten worden ontworpen die hiermee rekening houden. De schijnbaar op-één-na-beste oplossing is wellicht degene die de voorkeur verdient. Het theoretisch beste kan de vijand zijn van het goede om redenen die subtieler zijn dan perfectionisme.

Hoe sterk de wens ook is de rol van „zachte” factoren te verkleinen, zij zullen bij analyses op het hoogste strategische niveau toch moeten worden ingevoerd. De algehele effectiviteit van een systeem is afhankelijk van het antwoord van de tegenstander. Tenzij hij kan worden ontwapend of zijn weerstand kan worden gebroken moet men een simpel feit erkennen: het zal uiteindelijk nodig zijn, zijn toelucht te kunnen nemen tot een politiek die — om von Clausewitz eens „om te keren” — een voortzetting van het conflict met andere middelen is. De strijd in Vietnam heeft de VS pijnlijk ervan bewust gemaakt dat men zichzelf misleidt als men vertrouwt op militaire analyses, die de organisatie en de psychologie van de vijand én van de bevolking die hij onder gezag wenst te brengen, buiten

beschouwing laten. Toch mag men m.b.t. Vietnam de analist geen verwijt maken. Vietnam weerspiegelt meer de *afwezigheid* dan het *falen* van de analyse. Gezien vanuit het standpunt van de systeemanalyse is hier bijna sprake van een anthologie van klassieke vergissingen. Een voorbeeld hiervan is de factor „verliezen aan mankracht”. De waardering van deze factor lijkt in werkelijkheid een geheel andere te zijn dan men aanvankelijk aannam.

Een dergelijk probleem bestaat met betrekking tot de Europese defensie. De verschillen betreffende de te volgen strategieën — zowel in de VS als bij de leden van de NAVO — weerspiegelen in belangrijke mate een verschillende waardering van de potentiële vijand. In Europa overheerst de mening dat de Sovjets niet erg agressief zijn en dat de détente blijvend is. De Amerikanen waren meer geneigd te vrezen dat de Sovjets avontuurlijk waren aangelegd en derhalve trachten de VS mogelijkheden te verwerven die zij zonder vrees zouden kunnen gebruiken.

Een soortgelijk vraagstuk — op ander niveau — is dat van de tegenaanval van de VS na een Russische aanval, bv. in Europa. Het antwoord op de vraag: demonstratieve aanval op kleine schaal, of aanval tegen de Russische strategische hoofdmacht? is moeilijk te geven, niet alleen omdat de Russen hun bedoelingen niet bekend maken, maar ook omdat de Russen wellicht zelf nog niet weten hoe zij zich in zo'n situatie zouden gedragen.

De strategie berust op het beeld dat men van zijn vijand heeft. Wijzigingen in dit beeld kunnen een grote invloed hebben op beslissingen. Het is gewenst dat deze beslissingen niet intuïtief worden genomen, maar dat de politieke hypothesen expliciet worden geanalyseerd en niet slechts impliciet worden geaccepteerd. Veel analyses suggereren specifieke beslissingen die op hun politieke implicaties moeten worden onderzocht. Het is duidelijk gewenst dat op de weg van de technische analyse naar de politieke beslissing additionele analytische fasen voorkomen. De systeemanalyse is aan het publiek voorgesteld als een instrument dat op de een of andere wijze problemen „oplost”. Het gevolg is geweest dat de onvermijdelijke rol, die politieke imponderabilia bij de besluitvorming spelen, is verduisterd en dat de analisten ervan terugschrikken zich met deze imponderabilia bezig te houden.

Deze discussie had tot doel duidelijk te maken dat het risico van het toepassen van de systeemanalyse toeneemt naarmate men de ladder bestijgt van eenvoudige beslissingen naar problemen die in toenemende mate de gehele samenleving betreffen. Het gevaarlijke punt ligt daar, waar men van de analytische studie overgaat tot de besluitvorming. Toch mag de traditionele analyse niet worden verwaarloosd. Een realistische benadering eist echter dat wij inzien wanneer hypothetisch separate elementen zó hopeloos zijn verweven, dat het analytisch verstand meer mogelijkheden ziet dan er in werkelijkheid zijn. De analist overweegt vaak alternatieven ter verbetering van onze positie en neemt dan aan dat er een weg terug is als de poging faalt. In zulke gevallen wordt de flexibiliteit veelal overdreven en onderschat men de werkelijke invloed van de keuze. Het bombarderen van Vietnam is hiervan een voorbeeld. Dat middelen en doeleinden onafscheidelijk met elkaar zijn verbonden is geen verrassing voor hen die zich ervan bewust zijn van het *systematische* als van het *analytische* aspect van de systeemanalyse. Dat een zeker

momentum inherent is aan politieke processen is wellicht minder duidelijk, maar het illustreert de noodzaak ook de „zachte” elementen aan te vatten. Veel moet hieromtrent nog worden geleerd. In de mate dat deze „zachte” factoren niet direct in beschouwing kunnen worden genomen, zijn wij gedwongen te herhalen dat wij afhankelijk zijn van de wijsheid van die besluitvormers die de analyses gebruiken.

„The 'soft' factors in systems studies”, door J. R. Schlesinger, Director of Strategic Studies, The Rand Corp., in „Bulletin of the Atomic Scientists”, november 1968

M. W. A. WEERS, Lt.-Kol. KLu

De invloed van de automatisering van de informatieverwerking op de organisatie

De automatisering van de informatieverwerking is te beschouwen als een veranderingsproces, dat zich voor een groot aantal bedrijven zal doen kennen als een proces van vele jaren.

De huidige computer, als belangrijkste apparaat in de automatisering, is o.m. in staat met een grote mate van betrouwbaarheid en hoge snelheid complete cycli van informatieverwerking uit te voeren. In het bijzonder heeft de computer het vermogen feilloos en snel geprogrammeerde beslissingen te nemen. De mate, waarin zich het veranderingsproces voltrekt, wordt echter niet alleen door de mogelijkheden van de computer bepaald; er is een beleid noodzakelijk, dat rekening houdt met de theorieën over en de praktijk van de menselijke verhoudingen.

De computer kan grote hoeveelheden gegevens verwerken en zal bij een goede bezetting een relatief goedkope prestatie-eenheid kunnen leveren. Gezien de huidige stand van de techniek zal de invoer van gegevens via telefoon- en telegraaflijnen decentraal kunnen geschieden. De verwerking van de gegevens en het nemen van „routinebeslissingen” zal dan in het computercentrum plaatsvinden. De vrees bestaat dat door laatstgenoemde centralisatie van het beslissingsproces de creatieve mogelijkheden van het leidinggevend personeel van de diverse afdelingen niet tot hun recht zullen komen. Hierbij dient echter te worden opgemerkt, dat de snelle communicatie mens-machine de mens in staat stelt de computer als een goed hulpmiddel voor zijn beslissingen te gebruiken.

Als gevolg van de automatisering zullen de afdelingen, waarin veel uitvoerend werk werd verricht, kleiner worden. Bovendien zal de automatisering niet de traditionele indeling naar afdelingen volgen. Rekening houdend met de afnemende omvang van de afdelingen, zal dan een herindeling van de bestaande afdelingen moeten worden verwacht. Voorts zullen de organen van de automatisering als nieuwe afdelingen ontstaan. De centrale verwerking van de gegevens zal hoog in de organisatie moeten plaatsvinden, bij voorkeur los van de gebruiken-

de afdelingen. In Nederland bestaat ook de tendens het computercentrum een neutrale plaats te geven onder de hoogste leiding.

Door de herindeling en de afnemende omvang van de afdelingen zal de behoefte aan toezicht op het uitvoerende werk afnemen. In Amerika is gebleken, dat hierdoor bij middelgrote en grote bedrijven een „echelon van leiding” is uitgevallen. De nadruk zal meer worden gelegd op het voorbereiden en ontwerpen van processen en systemen en het interpreteren van de uitkomsten van deze processen. De leiding moet weliswaar aan minder mensen aandacht schenken, maar dit betekent niet, dat aan het leiding geven zelf minder aandacht zou moeten worden besteed. Door het toenemend niveau van de werkzaamheden zullen de verhoudingen tussen leiding en uitvoering meer coöperatief dan hiërarchiek moeten zijn. Het is duidelijk, dat hierdoor aan de leiding gevende functionarissen hoge eisen zullen worden gesteld. Door de automatisering zal de betekenis van de samenwerking tussen de functionarissen veel groter worden. Minder dan vroeger zal de chef zijn aandeel in de organisatie kunnen veranderen, zonder dat het totale systeem wordt verminkt. De chef zal in grotere samenhangende verbanden moeten leren denken. In de Amerikaanse literatuur treedt sterk de vraag naar voren of het hiërarchieke niveau, waarop beslissingen worden genomen, omlaag of omhoog zal gaan. De verwachting is, dat voor de opzet van de systemen en het kiezen uit de door de computer voorbereide alternatieve mogelijkheden een tendens bestaat tot verhoging van het beslissingsniveau. Van de „geprogrammeerde beslissingen” kan worden verwacht, dat de hantering van de regels naar het niveau van de uitvoering zal worden gedrukt.

De automatisering zal ook een stempel drukken op het promotiebeleid. De belangrijke promotiefactor uit het verleden, „de bedrijfservaring”, zal een minder grote rol spelen. Voor doorgroei in de functies zullen algemene opleiding en ontwikkeling een grote rol gaan spelen. Vroeger moest men studeren om promotie te maken. In de toekomst moet men studeren om de veranderende functie te kunnen blijven uitoefenen. Carrièreplanning voor het bedrijf, maar ook voor de functionaris, zal een dringende noodzaak blijken. In het kader van de automatisering zal moeten worden gestreefd naar een opzet, waarbij de optimale participatie van de functionarissen worden verkregen in de:

- horizontale verbindingen tussen de verschillende fasen van de informatieverwerking;
- verticale verbinding tussen de diverse niveaus van leidinggeven;
- horizontale verbinding tussen de operationele afdelingen en de organen, die bij de automatisering behulpzaam moeten zijn.

Ter bereiking van deze doelstellingen lijkt het in ieder geval wenselijk, dat de hoogste leiding de projecten zelf stimuleert en bewaakt.

A. J. van 't Klooster, in „Maandblad voor Accountancy en Bedrijfshuishoudkunde”, november/december 1968

M. A. TEN BRINKE, Maj. MA

